

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1895. Nóvember 7.

45. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmentve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

1895. nóvember 3.

E nap határjelző kő az elmúlt idők, és a jövendő századok számára. A míg a kultura fejlődésében bizó és reménykedő emberek létezni fognak, és annak történetét följegyzésre méltónak fogják tartani; a míg az evangéliom szerint reformált erdélyi egyházkerület magasztos hivatásának betöltésére e megszentelt földből fogja meritni erőit: ez a nap arany betűkkel felírva fog ragyogni a történelemnek azon lapjain, melyekre a szépnek, a felségesnek, a halhatatlanságnak biztosítékait jegyzi fel az a láthatatlan kéz, mely áld. megszentel, és minden mindenkben.

És ez a nap felséges példája marad mindenha annak, hogy ha erős akarattal, az eszmények megvalósításába vetett önzetlen lelkesedéssel vetjük munkára kezeinket, ma is lehet templomokat, oltárokat emelni, melyekről a felvilágosodásnak, a szabadságnak, a hitnek, a békességnek, és a szeretetnek áldozati füstje emelkedhetik ahhoz a jó istenhez, a ki segedelmét soha sem vonja meg ama törekvésektől, a melyek az ő dicsőségére szolgálnak, az ő országának fundamentomait alkotják. Az isten, ime, minket is megsegített.

Az egyházkerület theol. fakultása innepélyesen fölavattatott 1895. nóv. 3-án. Fölavattatott oly körülmények között, melyek messze túlszárnyalták az egyszerűen házias, avagy tisztán felekezeti határokat. Dehogy is becsüljük csekélyre a külső fényt, az impozáns részvétet. Jól eső megnyilatkozása volt mindez annak a megbecsülhetetlen, következményeiben, és remélhető eredményeiben kiszámíthatatlan ideának, mely immár élő kővé, valósággá, léletté vált ama palotában, melynek neve iskola, neve templom, a melyből nem áradhat ki egyéb, mint a hit, mint a szeretet, a béke, a türelem, az önfeláldozás, szóval, azok az erények, melyek legméltóbbak az emberi méltósághoz, és a melyek legkedvesebbek isten előtt.

Szép volt mindez, megható és felséges. Ám, e jelenségek ott láthatók más közhasznu intézetek felállításánál is. A theol. fakultás fölavatását az tette felülmulhatatlanná, páratlanná, hogy ez alkalommal ellentmondást nem tűrő erővel és mindent meggyőző hatalommal rontott elő az eszmében rejlő tartalom és igazság, mint a kősziklából kitör a forrás, melynek rendeltetése, életet adni, és széppé tenni a látható világokat. Az egyházkerületi theol. fakultás eszméjének megszületésében, a megalkotásra való fáradhatatlan törekvésben és immár megvalósulásában az a lelki, belső, erkölcsi kényszer nyilatkozott meg, mely a természeti világban a tél után elhozza a tavaszt; az erkölcsi világban pedig, mint Géníusz, ott csattogtatja szárnyait a temetők felett, s hirdeti föltámadunk! E magasztos eszme felett jelentette ki felséges urunk, királyunk legmagasabb megalégedését Kolozsvártt léte alkalmával. Most, a fölavatásnál, ez eszme iránt való hódolatát bizonyította be a magyar kormány, midőn a vallás-, és közoktatásügyi miniszter által képviseltette magát. És ez eszmét innepelte a magyar kálvinizmus egyetemes konventje, midőn legjobb és az ország dízét képező leghűbb emberei által ütötte rá e mi közintézetünkre azt a pecsétet, mely hatásában, és biztosra vehető eredményeiben országos jelentőségre tarthat számot, s éppen ezért oly magas koncepcio, hogy minden jók tiszteletére méltó.

Az innepély teljességgel méltó volt a megvalósult nagy eszméhez. Egyetlen disszonáns hang nem zavarta meg azt a méltóságot, mondhatnám, áhitatot, mely világ csodájakint mindig jelentkezik,

holott az ég a földdel ölelkezik; a jelen esetben a vallásos hit, és a törhetetlen hazaszeretet ülte diadalmát, melynek hajlékává szenteltetett fel az új intézet, és a melyből mint ha kizendült volna ama karácsoni evangéliom: »békesség a földön, és az emberekhez jó-akarát!«

Vajha, eszünkbe vennők, a melyek a mi békességünkre valók! Vajha, megértenők, »hogya gyülekezetek épültek, mert békességük volt.« (Csel. 9, 31.) Vajha, átlátnók, hogy itt nincs győző, nincs legyőzött; vagy ha van győztes, és pedig van, ez nem lehet más, mint az erdélyi evangéliom szerint reformált egyházkerület, melynek javát, előmenetelét vállalva, egyetértéssel, nagy békességgel munkálva: magyar hazánk dicsőségét, javát, örökéletét munkáljuk.

Legyen áldott a kéz, a mely megteremtette. Áldott az egyházkerület, melynek javát munkálni, van hivatva. Legyen áldott a lelkesedés, mely a hit, és a tudomány érdekében hozott önzetlen szolgálattal szolgálja a humanizmust, a hazaszeretetet; szolgálja az eget és földet, és dicsőséget szerez az elmulandó embernek, és az örökkévaló istennek.

Gloria in excelsis Deo!

Szász Gerő.

Tisza Kálmán, konventi elnök beszéde.

Mélyen tisztelt inneplő gyülekezet!

Midőn a folyó év ápril havában a magyarországi evangéliom szerint reformált egyház egyetemes konventje elhatározta, hogy tekintettel a máj innepélyre, legközelebbi gyűlését itt, ezen fontos városban, fogja megtartani: ez által már kétségtelen jelét adta annak, hogy ez intézet felállításának fontosságát, és hivatását a konvent tagjai egyhangulag belátták, és e feletti örömüknek az itt megjelenéssel is kívántak kifejezést adni.

Ezen alapon jutott nekem a szerencse, mint a magyarországi evangéliom szerint reformált egyház egyetemes konventje világi elnökének, hogy ezen intézetet nem csak a magam, hanem, megbízási alapon, a konvent nevében is üdvözöljem.

Én azt tartom, hogy ezen nap, melyen a tudománynak, és a hitnek egy új forrása avatattik fel ez országban, nem csak az erdélyi református egyházkerületnek, de még nem csak az egyetemes egyháznak, nem csak az összes magyarországi protestáns egyházaknak: de, én szerintem, minden hazafiasan érző magyar embernek innepe. (Zajos helyeslés. Úgy van.) Mert ezen intézet, míg egyfelől szent egyházunknak érdekeit kívánja szolgálni, nem csak ez által közvetve, de egyenesen is a tudomány, és a felvilágosodás fejlesztésének intézete. Ez pedig, kétségtelenül, minden magyar embernek érdeke, mert hiszen nemzeteknek, melyek tulajdonokban igen is, de számban nem nagyon erősek: a tudományban, és szellemi erőiben való fejlettség adja meg a lét-jogosultságot, és lét-biztosítékot. (Igaz. Úgy van.)

Fontos az a feladat, melyre ez a theologiai fakultás vállalkozott. Hogyne lenne fontos, növelni lelkipásztorokat azon egyház számára, mely

nem feleslegesen tartja magát a legmagyarabb egyháznak, de tartja magát, mivel hivei között alig van, igen csekély kivétellel, más, mint törzsgyökerező magyar ember. Növelni lelkészeket, kik a hazaszeretetet, és hit-buzgósággal mellett felruháztassanak a tudomány összes fegyvereivel, hogy ezen, a máj időben, hála istennek, egyedül érvényes fegyverrel, meg tudják védeni egyházunk tanait és igazait minden, akár egyenes, akár titokban mért támadás ellen: növelni úgy, hogy azon tudatot is vigyék ki magukkal, hogy valamint istent dicsérni, úgy a hazát szeretni csak szóval, nem elég; mindkettőre áldozatkészség, munka-szeretet, és tett szükséges; de, vigyék magukkal a szabadelvűség szellemét, vigyék magukkal a vizsgálódás és fejlesztés iránti fogékonyságot; de, egy úttal, midőn ezt magukkal viszik, legyen lelkükbe beiktatva az, hogy az egyházi téren a fejlesztésnek és vizsgálódásnak határa abban van, hogy az egyház a bibliától el nem térhet; a gyakorlati életben pedig megvan abban, hogy nem szabad oda vinni a fejlesztést, hogy a ma meglevő egyház erejében, összeségében meggyöngittessék, szétforgácsoltassék, mert a ki ezt teszi, az bizonynyal nem a szabadelvűségnek, a szabad vizsgálódásnak, hanem azok legnagyobb ellenségeinek tesz szolgálatot.

Nem kevésbé fontos a tanár-képzés. Nem, azt gondolom, hogy nem lehet abban kétség, hogy mindenkinek érdekében fekszik, hogy az ifjakat a köztanodákban, a tudományos teljes képzettség mellett, oly férfiak vezessék, a kik magukba szívták a hit-buzgóságot, a hazaszeretetet, a jó erkölcsök iránti kötelesség-érzetet. Igen jól tudjuk, hogy még felekezeti iskoláinkban is igen nagy a száma olyan ifjaknak, a kik nem a mi felekezetünkhöz tartoznak. Az itt növelt tanárok

ezeknek is szolgálatára lesznek. De, lehetnek az ilyen tanárok állami középiskolákban is alkalmazva, és, nehogy félre értessem, megjegyzem, hogy azon hit-buzgóságtól, melyet itt vesznek magukba, nincs mit félni a más felekezetűeknek, mert olyan egyháztól veszik a hit-buzgóságot, a mely tiszteli, becsüli minden más felekezetűeknek hitbuzgó érzelmeit. (Igaz, úgy van.) Nem fogják tehát kívánni, hogy az ő dogmáik szerint, de mindenki legyen saját dogmái szerint hitbuzgó.

Nem fárasztom tovább a tisztelt gyülekezetet. (Halljuk! Halljuk!) Egyszerűen, és röviden kívánom kifejezni az üdvözlét ezen intézet fölvatásánál. Midőn a magam részéről legalább meghajlok azok érdemei előtt, a kiknek ez intézet létrejöttét köszöni. Kívánom, hogy ezen nagy reményekkel fölvatott intézet hosszú századok során mindig fejlődve, virulva: mulja felül mind azon reményeket, melyeket még azok is, a kik alapításában közreműködtek, hozzá kötöttek. (Hoszszantartó zajos éljenzés.)

Visszapillantás a theol. fakultás történetére.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület központi theologiai intézetének felállítási terve oly alakban, minőben az intézet tényleg megalapított és felállított, a 70-es években keletkezett. Az eszmét felszínre hozta a papképzés színvonalának emelése iránt egyházkerületünk vezérlő férfainak keblében honolt gondoskodási vágy; megvalósításának formáját megadta, a célravezető irányt kijelölte s két évtizeden át folytatott nehéz munkálkodás után, az anyaszentegyház kiapadhatatlan élő tőkéjének jóakaratu segélyével, az intézet megalapításának és felállításának nemes munkáját diadalra juttatta Szász Domokos, aa, szeretett püspökünk.

Az erdélyi reform. egyházkerület öröme, melylyel 1870-ben néhai br. Eötvös József, volt közoktatásügyi miniszter azon tervezetét fogadta, mely szerint a kolozsvári egyetemet protestáns hittudományi karral ellátva szándékolta felállítani, br. Eötvös József 1871-ben bekövetkezett halálával sirba szállt s a kolozsvári Ferenc József tudomány-egyetemet az 1872. évi XIX. t. c. tényleg a hittudományi kar berendezése nélkül állította fel. Az egyházkerület sorsát szívéken hordó s így a papképzés főfontosságú kérdésével is gondosan foglalkozó férfiak azonban nem adták fel a reményt, s ha már az állam segédkezését nélkülözniök is kellett: az egyházkerület önerején tervelték, a püspök állandó lakhelyén felállítandó s most már az egyetemmel egyelőre szellemi kapcsolatba hozandó központi theol. fakultás létesítését.

Az első indítványt egy ily irányú intézet felállítására vonatkozólag az 1874. évi egyházkerületi közgyűlésen id. gróf Bethlen János, Tisza László, Kerekes József, dr. Kolozsvári Sándor, Demeter Samu, Szabó

Ádám és Szentkirályi Gábor tették meg. Ezen indítvány véleményezésre kiadatott volt az egyházmegyéknek és kollegiumoknak s a 75-iki közgyűlés e vélemények alapján tárgyalás alá vette a kérdést s a Szász Domokos, kolozsvári lelkész és egyházmegyei jegyző által készített kolozsvári egyházmegyei vélemény elvi elfogadása mellett kimondotta, hogy felismeri elsőrendű fontosságát annak, hogy egyházkerületünkben mielőbb egy akadémiai szinten álló teljes központi theol. seminarium állíttassék fel, de hogy ezen theol. seminarium mikor, hol, mily alapokból és minő elvek szerint lenne felállítandó, arra vonatkozólag javaslatkészítésre egy 15 tagu bizottságot küldött ki.

E véleményező bizottság egyik, és pedig annak elnöke által javaslatkészítésre felkért tagja volt Szász Domokos, kolozsvári lelkész is, ki az ügy alapos tanulmányozására s lelkes felkarolására valló készséggel a kérdést minden oldalról megvilágító véleményt és teljesen kész tervezetet terjesztett a bizottság elé.

Tervezetében a közgyűlés által föltett kérdésekre felelve, hangsúlyozza, hogy a theol. intézet lehető leg-sürgősebb felállítása szükséges, mert elodázása a papnevelés megmérhetetlen kárára lesz; a hol? kérdést illetőleg határozottan Kolozsvár mellett nyilatkozik, itt az egyetem és itt a püspök állandó lakhelye; az egyetemi szinten álló tudományos és gyakorlati képzés megszerzésére, valamint a protestáns lelkészről méltán megvárható társadalmi műveltség elsajátítására ily alkalom egyebütt nem kínálkozik. Kiindulva a középiskolai tanárképzés felekezeti szempontból való fontosságából s indítva a tanárhiány miatt már akkor is gyakran fölmerült nehézségek által, a theol. intézet kérdésével kapcsolatban felekezeti paedagogium berendezését is javasolta az egyetem tanárképző intézetébe járó ref. vallású növendékek részére, segélyezendőleg őket egyuttal az internatus és konviktus kedvezménye által.

E tervezetet azonban, nem lévén még akkor kimutatva a fedezeti alap, a közgyűlés nem fogadta el, hanem az enyedi theol. akademiának fejlesztését és megerősítését elhatározta, de egyuttal engedélyt adott a lelkes tervelőnek arra, hogy ezen szükségesnek ismert intézet felállíthatásához megkívántató anyagi erő összegyűjtésén továbbra is buzgólkodjék. Ez időtől fogva a kérdés levétetett a napirendről, de az erőgyűjtés munkáját, az ügyet lelkesedéssel fölkarolt férfiak szorgalommal folytatták s b. e. Mikó Imre gróf, volt egyházkerületi főgondnok, e célra tett 4000 frtos alapítványát rövid egymásutánban oly szép sikerrel követték a kisebb-nagyobb alapítványok, hogy a papképzés hiányainak és a folyton fokozódó tanárhiány érzetének súlyosodásával az 1889. évben ismét tárgyalás alá lehetett, illetve, kellett venni ezen kettős intézet mielőbbi felállításának sürgős kérdését, mikor is az egyházkerületi közgyűlés 62 jkvi szám alatt kelt határozatával kimondotta, hogy: »Kolozsvárt, a m. kir. Ferenc József tudomány egyetemmel és a mellette fennálló m. kir. tanárképezdével, vaia mint a kolozsvári kollegiummal, mint gyakorló gimnáziummal kapcsolatban, az egyházkerületi theol. akademiát és az állami tanárképezde ref.

növendékeinek felekezeti paedagogiumát internatussal és konviktussal kiegészítve, berendezi s a lehető rövid idő alatt felállítja.

E határozat értelmében az Igazgató Tanács adakozási felhívásokat bocsátott ki vagyonosabb hiveinkhez, melynek oly kedvező eredménye lőn, hogy az 1890. évi közgyűlésnek 29,548 frttal, a következő évi közgyűlésnek, együtt 31,662 frttal, a 92-iknek pedig 45,680 s végül az 1894. évi közgyűlésnek 52,262 frt alapítvánnyal és évi 294 frt évjáradékkal számolhatott be. Hatalmas lépéssel közelítette a megvalósuláshoz ezen intézet ügyét az 1891—93. évi egyetemes zsinat 1892. évi április 2-án hozott határozata, melyben a debreceni főiskolával kapcsolatban egy bölcsészeti fakultásnak tanárképző intézettel Debrecenben leendő felállítása és másfelől egy, a kolozsvári tudomány-egyetemmel lehetőleg kapcsolatba hozandó ref. theol. fakultásnak Kolozsvárrt való felállítása egyetemes egyházunk elsődrendű szükségei közé soroztatott és ezen intézetek felállítása céljából általános gyűjtés eszközzése elhatározott.

Ezzel a teher egyik része, t. i. a felekezeti tanárképző, avagy paedagogium felállítása más egyházkerületre ruháztatván s a theologiai alap időközben az egyházkerületi vagyonek kezelésben beállott változás folytán nyert töketöbbletekből tetemesen gyarapítatván az intézet felállításához szükségesnek mutatkozott összeg már a múlt 1894. év elején össze volt gyűjtve, úgy, hogy ez év tavaszán tartott egyházkerületi közgyűlés az intézet költségvetését 367,295 frt alaptőke értékkel, 32,012 frt évi szükséglettel és 32,393 frt fedezettel, tehát 381 frt felesleggel megállapítva, az intézeti épület tervét és költségvetését jóváhagyhatta s az építkezés haladéktalan megkezdését engedélyezte, kimondván egyúttal annak a folyó év 1895. szeptemberében leendő megnyitását és ebben öt rendes tanárral és két docenssel a tanításnak megállapított tanítási és tanulási rendszerben való megkezdését és megbizván az egyházkerület Igazgató Tanácsát a szervezett tanári állomások betöltésével, a tudomány-egyetemmel való kapcsolat kérdésének tisztázásával s az intézetnek alkalmas időben leendő felavattatásával.

Az Igazgató Tanács e felhatalmazás alapján kiküldetésében minden irányban eljárta és pedig sikerrel. Ami elsősorban a fakultásnak a Ferenc József tudomány-egyetemmel való kapcsolata kérdését illeti, megokolt felterjesztésére a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur. az egyetemi tanács útján kihallgattatva a tudomány-egyetem egyes karait, az egyetemi tanács egyhangú pártoló ajánlata folytán, április 18-án 1893/1895. szám alatt kelt magas leiratával a kapcsolatba hozatalt kiváló jelentőségű kedvezmények biztosításával engedélyezte.

Leiratában, a többek közt, kijelenti, hogy nemcsak a ref. egyház, de egyenesen az állam érdekében állónak tartja, hogy a református papjelöltek, szoros értelemben vett szakképzettségük mellett, hazai tudományos egyetem útján minél szélesebb körű általános műveltségre tegyenek szert; ez által a kulturának minél hivatottabb terjesztőivé s a magyar állameszmének minél

lelkesebb apostolaivá váljanak. Miután pedig kétségtelen, hogy a theologiai tudományok mellett nem volna lehetséges, hogy a papjelöltek a tudomány-egyetem rendes hallgatóiul a röviddel ezelőtt felemelt szabályszerű (20) óraszámra beiratkozhasanak s így a reájuk nézve oly fontos rendszeres egyetemi oktatásban részesüljenek, megengedi, hogy a kolozsvári ev. ref. theologiai fakultás növendékei a kolozsvári tudomány-egyetem bölcsészeti, nyelv- és történettudományi karán, féléveik teljes beszámítására való jogosultsággal, rendes hallgatókuly olykép iratkozhasanak be, hogy a tanulmányi, fegyelmi- és leckepezésszabályzat 49. §-ától eltérőleg, csak heti 10 óra hallgatásra köteleztessenek s az egyetemi rendes hallgatókat megillető összes jogokban és kedvezményekben részesüljenek, kivéve azon állami ösztöndíjakat, melyek a tanári pályára lépő s a tanárképezdébe járó ifjak számára vannak rendszeresítve. Ugyane leiratábn megengedte a miniszter ur azt is, a mi hasonlóképpen nagy elvi jelentőségű kedvezmény, hogy a fakultás hallgatói, kikre nézve az egyetemen a heti 10 óra hallgatása kötelező lesz, a négy éves tanfolyam végzése után azonnal, minden felterjesztés és felsőbb helybenhagyás nélkül, bölcsészettudori szigorlatra jelentkezhetnek.

E mellett is hatályban marad azonban a vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1888. július 19. évi 23.728. szám alatt kelt azon kedvezményes rendelete, mely szerint a theologiai tanfolyamot végzett amaz ifjak, kik a tanári pályára is minősültséget akarnak szerezni, pótlólag az egyetemen csak két évi tanfolyam hallgatására kötelesek.

A fakultás szegénysorsu növendékeinek kilátása nyílik arra is, hogy az egyetemen a tandíjelengedés kedvezményében részesüljenek, a mennyiben pedig ez némelyekre nézve eszközölhető nem lesz, azok helyett a tandíj fizetésének terhét a fakultás alapja hordozza.

Az Igazgató Tanács eljárása sikerre vezetett a tekintetben is, hogy a fakultásnál szervezett öt rendes tanszékre kiváló szakértőket vala szerencsés megnyerhetni és pedig az ujszövetségi írásmagyarázat tanszékére s egyszersmind a fakultás első igazgatójául Kenessey Béla aát, ez ideig a budapesti ev. ref. theologiai akademia rendes tanárát, a gyakorlati theologiai tanszékre, Molnár Albert aát, a marosvásárhelyi egyház volt lelkipásztorát, a hittani tanszékre, Nagy Károly aát, theologiai magántanárt, nagyenyedi lelkipásztort, az ószövetségi írásmagyarázat tanszékére Kecskeméthy István aát, a keleti összehasonlító nyelvészet tudorát, előbb budai, majd paksi lelkipásztort s végül az egyháztörténelmi tanszékre Pokoly József aát, ez ideig geizti lelkipásztort. A meghívott tanárok állomásaikat folyó év szeptember 1-én foglalták el.

Az intézet szükségességét és hízagpótló voltát legfényesebben bizonyítja a megnyitás kellő módon történt közhírré tétele után jelentkezett növendékek száma. Ugyanis, a theologiai tanfolyam első évére 14-en, a második évre 10-en, a harmadik évre 3-an és a negyedik évre 4-en jelentkeztek, összesen tehát 31 növendékkal kezdette meg ez év szeptember 15-én működését theologiai fakultásunk.

Alapíttatásának másik fontos célját, a tanári pályára készülő ifjak segélyezését is jelentékeny mértékben szolgálja már e kezdő évben is az intézet, a mennyiben a Ferenc József tud.-egyetem tanári pályára készülő protestáns vallású hallgatói közül 37 nyer benlakást és teljes ellátást, kik közül 32-en ev. ref. és 5-en ág. ev. vallásúak, ez utóbbi, sőt bármely prot. vallású ifjaknak is igényük lévén a fölvételre azon elvnel fogva, mely szerint az intézet a tanári pályára készülő ifjak segélyezésében nem kizárólag ref. felekezeti, hanem általános protestáns célokat óhajt erejéhez mérten előmozdítani.

A tanárjelöltek ugyan nem éppen ingyenesen, hanem havi 8 frtban megállapított díjért nyerik az internatus és konviktus kedvezményeit, mely összeg azonban oly csekély, hogy azt a tanári pályára készülő s többnyire szegénysorsú ifjak szülői is hordozni bírják. Ha azonban az intézet anyagi ereje a remélt támogatás útján erősülni fog szegényebb sorsú és kiválóbb előmenetelű tanárjelöltjeink is részesülni fognak a teljesen ingyenes ellátás kedvezményében s így remélhetőleg rövid idő alatt kielégítést nyer azon szükséglet, melynek súlyát nemcsak az erdélyi, hanem a testvér protestáns egyházkerületek gimnáziumai, sőt az államiak is érzik a tanári állomásokra közzétett pályázatok alig kielégítő eredményeiben, vagy plane meddségeiben.

A folyó évi szeptember hó 15-én volt a tanév ünnepélyes megnyitása s azóta az intézetben a rendes munka- és házirend, úgy az előadások tartásában, mint az ifjuság foglalkoztatására nézve folyamatban van. A theologusok igénybe véve a közoktatási miniszterium által adott fentebbi kedvezményt, mindannyian az egyetem bölcsészet-, nyelv és történettudományi karának rendes hallgatói, mi által ezen intézetből 68 bölcsészet-hallgató polgára van a helybeli Ferenc József tud.-egyetemnek.

A legnagyobb örömmel és hálaérzettel kell még e rövid történeti leírás befejezéséül az új intézetet ért kétrendbeli magas kitüntetésről említést tenni.

Az egyikben ez év szeptember hó 22-én részesült a theologiai fakultás: ő császári és apostoli királyi Felségének, Magyarország fölkezt királyának legmagasabb látogatása által, ki is az intézetet legkegyesebben meg szemlélte, célja és állapota fölül nagy érdeklődéssel tudakozódott s a látottak és hallottak fölött a legmagasabb megelégedését és elismerését nyilvánítani, méltóztatott s nevét az intézet vendégkönyvébe elsőnek beírni, kegyeskedett.

A másig kiváló kitüntetése theologiai fakultásunknak az éppen most folyó felavatási ünnepély, melyen Magyarország kormányának Nagyméltóságú Elnöke és közoktatásügyi Minisztere és a magyarországi ref. egyház konventje s az ország számos kitünősége megjelenni, kegyes volt, elismerve és méltányolva a felavatandó intézet magas hivatását, kulturális fontosságát és páratlan magas színvonalra emelve intézetünk felavatási ünnepélyének fényét.

*

Isten dicsőségére, a magyar haza és ebben a magyar protestáns egyház javára századok hosszú során át virágozzék e felső tanintézet.

Márkus János,
titkár.

Br. Bánffy Dezső,
egyház. főgondnok, elnök.

Egyházi énektanításunk a népiskolában.

(Folytatás.)

Karácson után következik ujesztendő. Azért folytatólagosan ez új évi ének tanítandó:

»Ez esztendőt megáldjad:

Ez esztendőt megáldjad,

Bőv zsirral ékesítsed,

Bőv zsirral ékesítsed,

Kegyelmedből, Uristen!

Te szent Jehova isten!

Téged áldnak, kik lakoznak e földnek színén;

És a puszták helyek is bőséggel, halmok áhitozodnak vig kedvvel,

Boldog, kit magadnak választál, Sionnak királya.«

Isten adja az áldást. Tőle kérjük azért az áldást az esztendőre is, hogy az minden jóval bővelkedő legyen. Istent áldják az elvett jókért nem csak az élő lények, hanem a halmok, völgyek is. Boldog az, ki isten választottai közé tartozik.

A tavasz megérkezését ezen énekkel üdvözljük:

»Dicsőült helyeken, mennyei paradicsomban,

A kik vigadoztok véghetetlen boldogságban,

Vagytok megújult állapotban,

Az urnak nevét énekszóban,

Nó, dicsérjétek vigasságban.«

Még a mennyek lakói is örendezzenek a tavasz megjöttének s dicsérjék azért vigan istent.

Virágvasárnapján már ez ének hangzik 4-ik osztályos tanulóink ajakáról:

»Örvendezzen már e világ,

Légyen mindenben vigasság!

Mert Krisztus mindenért váltság,

Világ bűnéért orvosság.«

Az eddigiek után, magyarázat nélkül is megértik a gyermekek ez éneket. Krisztus a bűn ellen orvosság, mert tudománya által szabadulunk meg a bűntől és érette bocsátja meg isten bűneinket.

Végül jön e pünkösdi dicséret:

»Jövel szentlélek Uristen,

Töltsd be sziveinket éppen

Mennyei szent ajándékkal,

Szivbéli szent buzgósággal,

Melynek szentséges ereje,

Nyelveket egyező hitre

Egybegyűjtsd sok népeket,

Kik mondván, így énekeljenek

Alleluja, Alleluja!«

A szentlélek ereje tölti be sziveinket buzgósággal, és adja nekünk a hitet, hogy bár különféle nemzetbeliek legyünk is, egy hitünk, egy istenünk és egy Krisztusunk legyen.

Két zsoltár is tartozik ez osztály tananyagához, az ismertetett tanterv szerint. A 25-ik zsoltár:

»Szívemet hozzád emelem, és benned bizom, Uram!

És meg nem szégyenítetem, nem nevet senki rajtam;

Mert szégyent nem vallanak, a kik hozzád esedeznek:

Azok pironkodjanak, a kik hitetlenül élnek.

Útaid, Uram, mutasd meg, hogy el ne tévelyedjem,
Te ösvényedre taníts meg, melyen intézd menésem :
És vezérelj engemet, a te szent, igaz igédben ;
Oltalmazd életemet, mert benned bízom, Úristen.«

Azok soha sem vallanak szégyent, kik az istenben
biznak, mert isten azokat megsegíti ; csak hogy a hívő-
nek is kötelessége, isten szent igéje szerint élni ; azon
utról és ösvényről nem szabad távoznia, melyet isten
kijelölt, hogy azon járjunk.

Ha így teszünk, akkor istenbe vetett bizalommal
énekelhetjük a 77-ik zsoltárt :

»Az istenhez az én szómat, emelém kiáltásomat,
Hogy felkiálték hozzá, beszédem meghallgatá.
Minden némű szükségemben, reménységem csak az isten,
Éjjel kezem feltartom, s az égbe hozzá nyujtom.«

Bizzunk csak istenben bármű szükségünkben ; ves-
sük benne reménységünket, mert ő nem hágy el minket.

Ime, ez a 4-ik népiskolai osztály tananyaga az
egyházi énekekből, a marosi ev. ref. egyházmegye uta-
sítása szerint. Főbb eszmék ez osztály tananyagában :
isten már abban is kegyelmét mutatja, hogy meghall-
gatja imádságinkat ; isten véd minket, neki köszönhet-

jük, ha békességben élünk ; Jézus születésének örven-
dünk, mert ő legyőzte a bűnt, a halált s megszabadi-
tott minket a kérlelhetlen törvénytől ; a Jézustól hirde-
tett szeretet tanít miunket istent igazán tisztelni s em-
bertársainkkal testvéreleg bánni ; isten adja az áldást az
esztendőre ; minden örvend a tavasznak s istent dicséri
érte ; a szentlélek egyesít minket egy hitben.

V. Ötödik osztály.

A marosi egyházmegye tanterve szerint az 5-ik
osztály tananyagát három dicséret és öt zsoltár teszi.

A dicséreteket megkezdi egy bűnbánati ének :

»Ne szállj perbe én velem,
Óh, én édes istenem !
Mert meg nem igazulhat
Előtted lelkem,
Elkárhoztathatod engem.

Neked bűnöm megvallom,
Mert én azzal tartozom ;
Te bocsáthatsz meg,
Bizonynyal jól tudom,
Segítségedet várom.«

(Vége következik.)

TÁRCA.

Az én országom nem e világból való.

János, 18, 36. »Az én országom nem e világból való.

»Az én országom nem e világból való.« Idvezitőnk
e szavai meglepők. Itt, e földön, szülői háza, tanítványai,
népe. E világból a gyermekek, kiket megáld ; a megtérők,
kiknek údvőt ad ; a szenvedők, kiket megvigasztal ; a be-
thániai jó barát, kit megsírat ; a nő, ki könyhullatásával
áztatja, s hajával törli lábait ; a nő, ki áhitattal hallgatja
beszédét... Itt, e földön az ő szent hivatása ; itt alapítja
meg istennek országát. Ezért a világért munkál, tövis-koronát
hord, meghal. Ennek a földnek porába hull verejtéke, könyje,
vére. Ennek a földnek levegőjébe vegyül hangja, evangyé-
lioma, sóhaja. S ime, Jézus mégis ezt a kijelentést teszi :
»Az én országom nem e világból való... Igaz, fölöttünk
világok egész serege, körülöttünk mindenfelől egy végtelen-
ség. Ah, mégis, egy arasznyi hely, hová verejtékem, talán
könyvem hullott ; a hely, hol családi hajlékom épült ; meddig
hazám határa terjed : inkább betölti szívemet, mint egy vé-
getlen tér, egy végetlen — úr...»

»Az én országom nem e világból való.« S most, mint
ha egy sejtelmes, titokzatos, földön túli fényben úszó távlat
nyílnék meg szemeim előtt... Nem, nem hagyom el e földet,
mert Jézus országa nem a végtelenségben úszó fényes felhő,
de föld, termő föld.

Feltüntetem Jézus országának : I. Lényegét, II. Gyakor-
lati jelentőségét, III. S e nagy alkotásban, ez új intézetben is
megvalósulását.

I.

»Az én országom nem e világból való.« Valóban. Meg-
aláztatása e világból, felséges túlemelkedése a megaláztatá-
sokon nem e világból való. Háborúságai e világból, e há-
borúságok közepette is csodás ereje, nyugalma, nem e vi-
lágból. A hálátlanság e világból, jutalma nem e világból
való. Bocsánata, szelidsége, engedelmissége, egy kétségbe

ejtő világ közepette is felséges reményei, győzelmes hite,
mind-mind : egy más világ. Arcán a por, szent homlokán
a vér e világból, tekintetének mindezt besúgárzó fényessége
nem e világból volt. Ah, melyik világból hát? Ez a világ
ott volt benn, szívében. Egy b e n s ő világ ez. B e n s ő világ !
Már a természetnek megvan a maga b e n s ő világa. Itt ez a
megszámlálhatatlan tünemény : külső ; az őserő, a megmási-
thatatlan törvény, az örök terv : a természet b e n s ő világa.
Események változatos sora : külső ; az egyének és népek
vágya, szenvedélye, célja, és a pillanatban, s az évezrekben
egyiránt jelenvaló gondviselés : ez a történelem b e n s ő vi-
lága. A szív örök szüksége, a lélek örök vonzalma a vég-
telenhez, az élő hit, az élő szeretet, a megszentelődés, az
újja születés, a kegyelem : ez a vallás b e n s ő világa. A b e r c,
a r ó n a : külső ; a szépség, a fenség, az áhitat, melyet ott
érezek, az emlék, a remény, a hűség, mely hozzájuk csatol :
b e n s ő. Hivatásunk, pályánk : külső ; lelkesedésünk a hivatá-
sért : b e n s ő. A ránk bízott munka : külső : lelkünknek győ-
nyöre a munkában : b e n s ő

Jézus országa : szívének b e n s ő világából való. És
egy m a g a s a b b világból. A magasság jelenti a föld fölébe
emelkedést. A zsoltár szerint (93.) a m a g a s s á g b a n la-
kozik az úr, s az evangéliomban dicsősség zeng a m a-
g a s s á g b a n istennek. A magasból jön a világosság, az ál-
dás. Magasnak mondom a gondolatot, a tettet, a lelkesedést,
a célt ; magasnak mindazt, a miben — i h l e t van. Jézus
munkája : az emberiség megváltása ; célja : istennek országa.
Szentsége, hűsége, önfeláldozása, egész országa egy magasabb
világból való. És egy ö r ö k k é v a l ó világból. Örökkévaló !
Ez nem csak a kimerithetetlen idő, de a kimerithetetlen
eszme. Örök az igazság, melyről bizonyosságot tett ; örök a
szeretet, mit törvényül adott ; örök a fejlődés, mit az övéi
elébe tűzött : legyetek tökéletesek. Örök a hit, a gond-
viselés, örök az isten, kivel egynek érezte magát... Ime,
Jézus országa egy b e n s ő, egy magasabb, egy örökkévaló

világból való. Benső, magasabb, örökkévaló világ! Ennek a világnak neve emberi ajkon: eszményiség. Eszményiség! Jézus országának lényege ez.

II.

És gyakorlati jelentősége? Az új ég, az új föld; az új szív, az új élet. Mert ez a szent ország nem e világból van, de e világban. Mint a csillagok, nem az éjszakából, de az éjszakában. Mint a napsugár, nem a földből, de mégis általa; a földön az erdők koronája, mezők koszoruja, a hullámozó kalásztenger, a forrás csillogása, folyamok futása, szóval: az élet, az áldás. Az az eszményi világ az ő vonzó körében tartja ezt a világot. Lelkem átfutja a multat, jelent, s áhitattal látom, hogy Jézus ez igéiben az emberiség életének egy örök törvénye van kijelentve.

»Az én országom nem e világból való. Ezt érzi a tudós. E világban annyi a homály, a tévedés. Más, más világ kell neki, hol megfejtve a rejtélyek, megoldva a problémák. Ez eszményi világból való az ő vágya, szenvedélye, célja, midőn pihenés nélkül új és új igazságokat keres, talál. »Az én országom nem e világból való.« Ezt érzi a nagylelkű áldozó. E világban, még oly sok az anyagi s erkölcsi nyomor. Ah, lelke egy más világon csüng. Egy boldogabb világon! Ezért a boldogabb eszményi világért tesz, segít, áldoz. »Az én országom nem e világból való.« Ezt érzi az államférfi. Ezért hoz új és új törvényeket. S e törvényekben ott vannak a jelen tudása, erkölcsé, nem csak, de aspirációi, sőt idealjai. Új és új intézményeket emel, ápol s szemei előtt nem csak a szűkös ma, de a végetlenség, népének jövője, örökkévalósága lebeg. Bizony, nem e világból való: legnagyobb reményeink, legfényesebb álmunk, lelkesedésünk, megújuló erőink. Munkálunk, küzdünk, alkotunk egy még jelen nem levő, egy még csak sovárgott eljövendő világért. Jönek, jönek a nemzedékek, s mindenik szemeiből látom kisugározni: a mi országunk nem e világból való. A mi világunk tovább fénylőbb, tökéletesebb, oda törekszünk, azért lelkesedünk, alkotunk, ott van a mi szívünk. Ezért az eszményi világért lobognak a proféta-lelkek, küzdenek, s lesznek hőskké, vértanukká a reformatorok.

.. És egy férfi, éppen a férfi, kinek az anyaszentegyházért, nemzetért aggódó és szebb jövő után sovárgó lelke egy új, szent intézményt tervel, megvalósít, föl-emel, nem méltán veheti-e ajkaira a jézusi ígét: »az én országom nem e világból való.« Ah, valóban az ő országa a látnokok, a reformatorok világából való. Lelkében évek során át egy el nem homályosuló, egy nagy cél, szívében kinem alvó szent tűz, tetteiben apostoli erő, és homlokán, a jelenések könyvével szólva, (XXII), homlokán istennek neve. »Az én országom nem e világból való,« s látom az eszményiség nyomán az emberiség vezéralakjait, joltevőit, geniuszait, látom a haladást, fejlődést, az élet átdicsőülését, alkotások, intézmények sorát s mindezekben felismerem Jézus országát. Jézus országát, mely lényegében: eszményiség, gyakorlati jelentőségében: reform. »Az én országom nem e világból való.« Ime, a reform Jézusnak ajkain; ime, a reform, mint isteni kijelentés.

III.

Ideal és reform: Jézus országa öltött itt testet, ez új alkotásban is. Emelve ez épület a vallástudománynak. Vallás! Az emberi kultúra kezdete és koronája. Vallás! Ott

van az mindenütt Festészetben, építészetben: felséges styl a zenében: melodia; költészetben: a legmagasabb lyra; a bölcsészletben: világnézet; a történelemben: epocha; a társadalomban: erkölcs; az államban: talpkő. És szivemben? Ah, szivemben: béke, vigasz, szeretet, boldogság, erő! És a vallás nem csak pusztá hit, de tett. A vallás nem csak önmagunkba szállás, de kilépés a világba, beleavatkozás az életfolyásba. Eszményiség és élet. Ime, emelve ez az eszménynek és az életnek. És a vallásról van egy tudomány: a vallástudomány, melynek kiindulási pontja: a tudomány kiindulási pontja; módszeré: a tudomány módszere; célja: a tudomány célja. Emelve ez intézet a vallástudománynak és pedig kapcsolatban e hazarész egyetemével. Jelétül annak, hogy a valódi tudomány és a valódi vallás egymással harcot nem folytatnak. Mert az örök igazságok között örök béke van. Emelve ez intézet a reformatus papképzésnek. Mint fog kiszállni innen nemzedékek végtelen sora s viszi népünknek a felvilágosodást, erkölcsöt, jólétet. Népfelvilágosodás, néperkölc, népjólét: mind megannyi ideal. Emelve ez intézet az egész nemzetnek. A nemzetnek, melynek énekel a költő; melyért aggódik, tervel az államférfi; a nemzetnek, melyért meghal a hős; mind az egész nemzetnek emelve itt ez intézet is. Felséges hivatalában, mint egy királynő. De nemcsak koronája van, van szive is. Nemcsak királynő, anya is. »Alma mater.« És emelve a protestantizmusnak, mely maga is örök eszményiség és örök reform. Emelve a protestantizmus jövőjének. Mi eszményibb, mint a jövő? Proféták reménye, nagy lelkek menedéke, szent ügyek diadala. És a jövő egyszermind realis. A jelennek nemcsak álma, de törvényes gyümölcse. Emelve a protestantizmus mltjának is. Kegyeletül. Mert akkor tiszteljük az ősoket, ha ügyöket diadalra visszük. Az ősök halhatatlansága nemcsak pusztá nevük, de élő, működő szellemük. Az élet új és új medret és magának s az ősök szelleme nem a száraz meder, de az élő vizek fölött lebeg. Tartozunk az ősoknek azzal, hogy megértsük mindig az idők jeleit s egykori zászlójukat a megváltozott időkben is győzelemre emeljük. Imhol az ő szent ügyöknek fölemelt zászlója! Ah, azt a zászlót lengik ök körül, szellemkarjaikkal ezt ölelik át, szellemajkaikkal ezt érintik. Im, ez intézet, mint reform, mint ideal. Bizony, Jézus országának egy megvalósulása ez.

Megállunk előtted, istenünk, örvendve, lelkesedve, győzedelmesen. De alázatosan is. Mert nem az az alázatosság, hogy csak borongjunk, csüggedten roskadozzunk. Az az igazi alázatosság, ha meglátjuk itt az élet fényt, vagy becsét, alkotásait, győzelmeit, ha reménnyel nézünk a jövőbe s a diadal hitével harcolunk, mély, hálás szívvél vallást tévén: Istenünk, atyánk, mindez a te erőd, a te segedelmed, a te kegyelmed! Amen.

Molnár Albert,
theol. tanár.

Különfélek.

Pap Gábor,

dunántúli ev. ref. püspök, komáromi pap, folyó hó 2-án, életének 69-ik évében meghalt. Mélyen megrendült szívvél, igaz bánattal adunk hangot annak a fájdalomnak, a melyet éreznie kell minden valódi kálvinistának ama csapás felett, mely egyetemes egyházunkat érte e kiváló, ritka talentu-

mokkal, és oly egyéni tulajdonokkal megáldott férfiú elvesztése által, a minő Pap Gábor volt. Egy csodálatos ember. Kicsiny testbe szorult nagy lélek. E földhez kötött, töredékeny formában élő szellem, mely száll, repül. Szűknek érzi e világot nemesebb természete számára, és el nem hagyná e világot egy világért, mert azt megnevesíteni, megszentelni akarja. Lábai előtt látja a követ; minden pillanatban akadályokba ütközik; keservesen tapasztalja a magán kívül levő tehetetlenséget, és ő meg nem adja magát. Küzd, fárad; mint a fülemile, saját dalától lelkesedik, és lelkesít másokat szárnyaló lélekkel, és azzal az érző szívvel, mely mindigre követendő például fog állani azok előtt, kik elég szerencsések voltak, hogy őt ismerjék, tiszteljék, becsüljék, és a kik most önkintelenül fájó könyvet hullatnak összemoltt porrészei felett. Tünetesen egyesítette magában azokat a tulajdonokat, a melyek teszik az igazánci kálvinista papot. A földiektől megtisztult nemes érzelmek; az égiek után vágyó örök szomjúság; az égnék és földnek oly teljes harmóniában való egyesítése, hogy e világot megszentelte az örökkévaló dolgoknak ápolásával, a földet pedig fölemelte az örökkévaló világokba. Érezni, és szeretni a földet úgy, a mint isten teremtette, és lelkünkben hordozni az örökkévaló világokat úgy, a mint képzelődésünk, és hitünk megalkotta: ez Pap Gábor! Érezni a szépet, a magasat, a fölséget; megalázni magunkat kicsinységünknek érzetében; hadakozni az elpusztulás, a megsemmisülés ellen, és az idealizmus, az örök eszményi nevében követelni az örökkévalóságot: ez Pap Gábor. Jelleme egyszerű, igénytelen, követelés nélkül való, de törhetetlen. Kedélye vidám, élénk, és az erkölcsi törvények betöltése következtében elégtelt. Szereti a földet, és azt megszenteli életével, óhajta az eget, de meg nem átkozza ezt a földet, mely ma is paradicsom a nemes szíveknek: ez Pap Gábor. Legyünk büszkék, hogy ilyen férfiakat veszthetünk, hogy ilyen férfiakat sirathatunk. Álma legyen édes. Porai felett örködni fog a hálás kegyelet, és mindnyájunk emlékezete.

— **A novbr. 2-ra Kolozsvárra összehívott konvent** a néhai Pap Gábor, dunántúli püspök halála felett érzett fájdalomnak az által adott egyhangú kifejezést, hogy a theol. fakultás felavatása után tartott rövid ülésben ülészetét nov. 21-ig elnapolta, a mikor is Budapesten fogja felvenni az ügyek elintézését. Egyházkerületünk részéről a temetésre, mely nov. 5-én délután volt, gen. direktor Bartha Lajos és Deézi Gyula esperes aai. utaztak Komáromba.

— **Végzetlen sajnálat kell jelentenünk**, hogy lapunk szűk tere, és az idő rövidsége miatt egyáltalában nem terjeszkedhetünk ki azokra a felemelő részletekre, és nagy jelentőségű momentumokra, a melyeket a theol. fakultás felemelő innepélye felszínre dobott. Maga a szertartás a maga egyszerűségében oly minden szívet meggyőző hatalommal uralkodott a kedélyeken, hogy a nem-protestánsok sem tagadhatták el azt a magasztosságot, melyet az igazságok kijelentése megkövetel. Főtiszt. püspök aa. imája egyszerű közvetlenségével; Molnár Albert innepi beszéde átgondolt formájával, magasan szárnyaló költészetével, és egy filozófus lélek bájával; a Visszapillantás egyszerű igazságával; Tisza Kálmán, világi konventi elnök, mély bölcseségből származott megnyilatkozásával, és Kun Bertalan, tiszáninneni püspök, és konventi egyházi elnök záróimájával: oly részletek, és oly egész, hogy mindezeket látni, hallani kellett volna, hogy osztozni lehessen abban az általános véleményben, hogy ez innepélynél szebbet, magasztosabbat nem csak Kolozsvár nem látott hosszú idők óta, de a magyar kálvinizmusnak is csak igen ritkán jut részébe, egyházkerületünknek pedig örök dicsősége marad. Nagy örömünkre szolgál, hogy a beszédeknek nagy részét mai számunkban közölhetjük olvasóinkkal, s nagy elégtételül vesszük, hogy ezt az élvezetet megszerezhettük.

— **A vallás- és közoktatásügyi miniszternek**, Vlasics Gyulának Kolozsvárt léte, melyre alkalmat a mi

felavatási ünnepélyünk adott, még igen sok irányban fogja bebizonyítani jótékony hatását. A széles látókörű, komolyan gondolkozó, magas hivatásának teljes tudatában levő, és tegyük hozzá, mint ember is, a szeretetre legméltóbb miniszter itt létét felhasználta arra, hogy közintézetünket rendre látogassa. Közvetlen tapasztalatból meritvén meggyőződést előnyeinkről és hiányainkról, azzal a nyíltsággal mondta ki nem megjegyzéseit, hanem ítéletét, mely a minisztert kötelezi, hogy segítsen ott, a hol nekie kell intézkednie. Vlasics olyan férfinak mutatta be magát Kolozsvárt, hogy e tekintetben is a legjobbat várhatjuk tőle és így fakultásunk már megszületése percében a jobb állapotoknak lesz közvetlen tényezője.

— **Az üdvözlő levelek és táviratok egész halmaza** érkezett főtiszt. püspök aához a felavatás alkalmával. Névszerint: Szilágyi Dezső, Baltik Frigyes, Zelenka Pál, br. Pronay Dezső, Klamarik, Tisza István, Nagy Samu, Szabolcska, Hegzdüs István, Kerekes József és Endre, Horváth József, a pápai, Szilávik József, az eperjesi theol. akadémia nevében idéveltek. Mindezek igen szépek; legszebb Lészai Ferenc, főgondnok uré, ki ezt irta Szász Domokoshoz; »Midőn egyházkerületünk theol. fakultásának és tanárjelöltek internatusának felállítási és berendezési merész általam is majdnem lehetetlennek látszó eszméje legelőbb felmerült lelkedben, szived teljes melegével kiáltál föl: most, vagy soha! Ellenségeid komoran feleltek vissza: soha; és a gondviselés megérnünk engedé, hogy: most.

— **Fakultásunk ifjusága igen szép ünnepélylyel** ülte meg okt. 31-ét, háládatos szívvel emékeztvén meg e korszakot alkotó nap világokat átalakító nagy jelentőségéről. Az ünnepélyhez méltóknak mutatták be magukat a közreműködő ifjak, Bácsi, Márk és Zombori. Az ünnepélyen megjelent főtiszt. püspök aa. Szász Gerő esperes, Herepei Gergely, ref. pap és mások, valamint igen sok nő is. Az ünnepélyt Pokoly József, helyettes igazgató rövid beszéde zárta be, melyre főtiszt. püspök aa. feleit lendületes szavakban, atyai tanácsokban kéri az ifjuságot, hogy törhetetlenül haladjon magas hivatása felé.

— **Zárókő-letétel.** Az erzsébetvárosi ev. ref. egyház-község folyó év okt. 27-én tette le új templomának zárókövet. Az innepélyt, melyen a város közönsége, felekezeti különbség nélkül, élénk érdeklődést tanusított, az ifju lelkész alkalmi beszéddel nyitotta meg, az után felolvasták az elhelyezendő okmányt, mely a templom-építés történetét, az erzsébetvárosi ev. ref. egyház rövid történetébe beillesztve, tartalmazza, s végre, az állami gimnáziumi énekkar szép éneklése közben, befalazták az utolsó követ. Este, a lelkész vendégszerető házánál, kedélyes vacsorára gyült össze a város előkelősége, melynek a hajnali órákban volt vége. A mulató közönség a harang-alapot is megindította 2 forint 50 krral. Hadd, legyen igaz az ifju lelkész óhajta: legyen az a zárkő alapkö, melyen épüljen a Krisztus, aza, a hit, felvilágosodás, szabadság, előrehaladás.

— **Kiadói értesítés.** Tompa Mihály hátrahagyott Iratainak I. kötete immár sajtó alatt van, s nemsokára napvilágot lát igaz öröme a protestáns lelkész karnak, mely előtt a Tompa Reliquiák kinyomatása fontos irodalmi eseményt jelent. Az előfizetés, első körözvényem szerint, október 31-ig tartott; nehogy azonban a netalán később előfizetők a nagybecsű munkától elessenek, vagy azt drágábban kénytelenítenek megvásárolni, az előfizetési határidőt 1895. évi december 15-ig, meghosszabbítottam. A két kötet ára 3 frt. Ferenci B. könyvkiadó, Miskolcon.

— **Értesítés.** »Pál apostol élete és levelei« című művem igen tisztelt olvasóival tudatom, hogy a XIX—XX ik füzet sajtó alatt van, s csakis nagy elfoglaltságom miatt késik. Elnézést kérek. Pozsony, 1895. Október 30. án. Dr. Masznyik Endre, theol. akad. igazgató tanár.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1895. Nóvember 14.

46. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmentve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Az Ur napjáról.

Az úr napjáról, vagyis a vasárnapról, és annak innepléséről, fontosságáról, s nagy jelentőségéről már igen sokat beszéltek, és irtak egész a máj napig, kivált mióta országos törvény biztosítja a vasárnapi nyugalmat, mely törvény azonban, sajnos, nem felelt meg várakozásainknak.

Minden oldalról halljuk, hogy a vasárnap nem részesül már oly nagy tiszteletben, mint hajdanában. Némelyek sajnálják ezt, mások örvendeznek rajta; az egyik a hittől való elpártolást, a másik újabb haladást lát benne az evangyéliomi szabadság útján. Némelyek könnyen veszik a dolgot, s azt mondják: »Ha úgy tetszik az embereknek, legyen úgy; talán vasárnap nélkül is boldogulunk!« Ismét mások azt tartják, hogy tekintettel a vasárnapra is: »legyen úgy, mint régen volt!« Vissza kell térni az ó-szövetségi álláspontra, szigoru vasárnapi törvényeivel, melynek érvényt kell szerezni, ha szükség, még a policia segélyével is!

Ezekből önkint támad az a kérdés: mily álláspontot foglaljon el a gondolkozó, vallási önállóságra jutott keresztyén?

E kérdésre szándékozom válaszolni. Csekély erőmhez képest tán sikerülend is, megadni reá az igazi választ. Tárgyam azonban oly bő, s oly közvetlenül vág minden vallási és társadalmi kérdés mélyébe, s oly nagy horderejű, hogy egyáltalában csak arra szoritkozhatom, a mi legszükségesebb, és legfontosabb.

A tíz parancs között a harmadik, mint tudjuk mindnyájan, következőképpen hangzik.

»Megemlékezzél a szombat napról, hogy azt megszenteljed. Hat nap munkálkodjál, és minden dolgot elvégezzed. Heted napon a te Jehova Istenednek szombatja vagy, ne végezz semmi munkát, se te, se fiad, se leányod, se szolgád, se szolgálód, se barmod, se jövevényed, a ki kapuid között van. Mert hat nap teremté isten

a mennyet és a földet, a tengert, és mindent, a mi azokban van, de a hetedik napon megnyugovék. Azért megáldá isten a szombat napját, és megszentelé.« (II. Móz. 20. 8—11.)

A mint első pillanatra látható, ez a parancs oly nézetten alapszik, mely többé nem a miénk. Mert mi nem gondolhatunk magunknak olyan istent, ki a munkától kifáradva, nyugalom után áhitozzék.

Hiában való tehát a nyugalomnak napja? Az üdvözítő sem törülte el, hanem igenis tanította élete, példája, és élő szavai által, hogy ne sajnáljuk, ne vonjuk meg magunktól a nyugalmat; a szükséges munkát szabad végeznünk; a szeretetnek műveit pedig kell cselekednünk. Tudjuk, hogy a zsidó szombat helyébe, különféle okoknál fogva, a hétnek első, a napok napja, dies solis, lépett, mi a Krisztus után való második század közepén történt. Mert csakhamar érezték az első keresztyének is, hogy bár minden napot az úrnak kellene szentelni, mégis szükség van egy oly napra, mely istennek közös imáadására legyen rendelve.

És ezzel a kérdés azon pontjáig érkeztem, melytől függ a többi, s melyből igazán megvilágíthatjuk a vasárnap kérdését.

Az a kérdés: az ember természetéből kifolyó szükségleten alapszik-e a szombat, vagy vasárnap? Az ember testi és szellemi természetén alapszik-e? Isten maga rendelte-e a napot a teremtésnek örök törvényei által?

Erre határozottan igennel felel minden kultúr-nép százados története, szokása, tapasztalata. A vasárnapra teljességgel szüksége van az embernek, ha élni, növekedni, s test és lélek szerint fejlődni akar. Ha az ember életét, természetét tekintjük, ha látjuk, mint emészti föl a hosszas munka testi és szellemi erejét, és mindent jól megfontolunk: okvetlen arra a gondolatra jutunk, melynek igazságáról a statisztika is már sokszor meggyőződött, hogy az embernek a nyugalomra hat munkanap után álta-

lában éppen oly szüksége van, mint az ételre és álmra; s hogy minden közönséges erővel fölruházott ember azt fogja látni, mit Nagy Frigyes tapasztalt az álmra nézve. Nagy Frigyes t. i. el akará magát szoktatni az álomtúl, mint valami szükségtelentől. Komornyikjának szigoruan megparancsolta, hogy ébren tartsa őt. Három napig, persze, sok »jajjal, s bajjal«, ki is birta; de azután lerogyott, és bármint rázta is ő felségét a komornyik, nem volt képes többé ébren tartani, s aztán harminchat óráig úgy aludt, mint a hörcsög, és a három napi ébrenlét előnye oda volt. Még rosszabbul járt az a paraszt, a ki lovát az abraktúl akarta elszoktatni. A nyugalommal éppen úgy vagyunk, mint az étellel és itallal, ha nem is lehet ezt oly határozott módon bizonyítani. Midőn a franciák az első forradalom alkalmával behozták a tizedes rendszert, és a hét is tiz napból állott, s így a tizedik nap, a decadi volt a vasárnap, a nyugalomnak napja, általános kedvetlen érzés vett erőt az embereken, mely még az állatokra is átháramlott. A tiz napos hét mindenkinek szerfölött hosszúnak tetszett. Mily boldogok voltak az emberek, midőn a régi hét napos hetet adták ismét vissza nékik. Sőt sokan a decadi idejében is titokban a hétnapos héthez ragaszkodtak. Több, mint hét nap, túl-hosszúra nyújtja a munkát. Mert a legtöbb embernek a tiz napi munka nehéz teherre válnék, mely alatt csakhamar összeroskadanának. Általában, ki lehet mondani azon igazságot, melyet megingatni és megszegni nem tanácsos: hogy az, a mi évszázakon át, minden ellenmondás mellett is, fentartotta magát és áldásosnak bizonyult, megfelel az emberek igazi szükségleteinek. Ily szokásokon csak kísérletképpen, kiméletes, gyöngéd kézzel szabad változtatnunk. Jaj annak, a ki szükség nélkül bontja a régi rendet, és önkényesen alkot újat! Az nem sokára saját kárán fog okulni.

Ha már most azt kérjük: miképpen kell a nyugalom napját megszentelnünk, és a zsidók szombatjára gondolunk, meg kell vallanunk, hogy borzadály járja át lelkünket, s csaknem azt kellene hinnünk, hogy az ember a szombatért, vagy vasárnapért teremtett; mert szombatjuk innepelése olyan, mely reánk nézve, kik a szabadsághoz vagyunk szokva, valóságos kín, gyötrelm volt. Tudjuk mindnyájan, hogy az izraeliták szigoruan ragaszkodnak a Mózes törvényének betűjéhez; tüzet gyújtani, s oltani, példának okáért, nem szabad; e célból tartanak keresztyén szolgálót.

Főzni sem szabad a szombat napján, s a falutól csak pár lépésnyire szabad távoznok. Ki győzné, előszámlálni a szombatnapi megszorításokat, melyeknek rabjai ők! Való ugyan, hogy e rabságért kárpótolja az izraelitákat azon igazi nyugalomnak, és a valódi csöndes, családi életnek élvezése, melylyel birnak, míg mi, keresztyének, éppen itt az ellenkező hibába esünk. Ők túloznak, mi nagyon keveset teszünk e téren. Az arany középszer itt is a legjobb, melynek kapuját Jézus nyitotta meg nekünk, s melyen túl a nyugalom napjának teljes áldása virul szépen, szivet boldogítva, szabadon.

Hogy azonban hosszas ne legyenek, nézzük a vasárnapot három szempontból, t. i. a családi, egyházi, és a társadalmi élet szempontjából.

Meg kell tehát fontolnunk a vasárnap jelentőségét a családi élet szempontjából. Leghamarabb és legbiztosabban érünk célt, ha egy napszámos, vagy gyárban dolgozó emberre gondolunk. Ha nem volna vasárnap, ezek élete volna a lehető legszomorubb. Vessünk egy pillantást egy ily napszámos háztájjára. Reggel elhagyja a napszámos lakását; öt órakor már rendesen az úton van. A gyermekek alusznak még; felesége álomittasan készítette el reggelijét, s töltötte meg tarisznyáját; és ha estve felé haza vergődik, az apróbb gyermekek már lefeküdtek. Vacsora után, rövid beszélgetés után, fáradtan a nap munkájától, ő is az ágyba dől, nincs is türelme végig hallgatni neje sűrű panaszait a gyermekeknek az napon elkövetett pajkosságairól. Ha ez mindig, egész éven át így volna, valóban, szó sem lehetne a családi életről. Kétségbe ejtő, kietlen pusztaság volna az ilyen élet, és ki is bírná el azt? Az embernek szükségképpen el kellene butulni, s az állathoz alásülyedni. De nem! Hiszen, hat munka-nap után jön a vasárnap, a nyugalomnak napja. Ma az édes atya is kialhatja magát; egy-két órával tovább pihenhet. A kicsikék föl-ébrednek, s a legkisebbet a bölcsőből magához veszi, hogy csókolhassa, s örvendhessen mosolyának. A reggeli készen várja. Az egész család csakhamar az asztal körül seregelve, mindnyájan vasárnapi köntösben, fris fehérneműben, s vídáman foly a csevegés; a gyermekek örülnek, hogy köztük az édes atya; mindenki tud valamit beszélni, elmesélni. S míg az édes anya rendbe hozza ismét a szobát, s az ebéd elkészítéséhez fog, addig az édes atya a gyermekekkel kimegy a kertbe, s velük örvend tavasszal az érkező virágoknak, nyáron a pirosuló almának. Most az elsőt

harangozzák, az édes anyát, és a kicsikéket kivéve, mindnyájan a templomba készülnek; ő otthon marad, ő délután fog templomozni. Az édes atyának kezébe adja az énekes könyvet, még egyszer szemlét tart, vajjon, rendbe van-e a gyermekek ruhája; inti őket, hogy a templomban csendesen és figyelemmel legyenek, s boldogan még sokáig szemeivel kíséri övéit, egész a templom kapujáig. És ha aztán visszatérnek a templomból, terítve az asztal: a vasárnap jobbat hoz az asztalra is, tán, egy pohár bort; az asztal fehér abraszsal terítve. Folytassam-e még a vasárnap további lefolyását? Ha kirándul a család az erdőbe, vagy a mezőre, vagy a szomszédot és a nagy szülőket ha meglátogatják; hát ha egy-két órát a vendéglőben is töltenének barátjaikkal, s régi iskolatársaikkal: nem kedves-e az ilyen vasárnap? Ama szép, és valóban költői, ótestamentomi monda szerint, az emker ki lett taszítva a paradicsomból a tövises életbe, de, a vasárnap minden héten egyszer megnyílik a paradicsom, melynek kapuja előtt nem áll a fenyegető Kherub, s minél ritkább örömről és üdülésről a hét folyamában, annál élénkebben fogjuk érezni annak szükségét, és élvezni azt vasárnap. A magyar nyelv, mely találó kifejezéseivel többnyire oly igen szerencsés, a nyugalom napjának jelzésével nem az, mert ez a szó, vasárnap vásárlástól jön, mely tehát éppen homlokegyenest ellenkezik a vasárnap természetével, magasztos hivatásával, jelentőségével. Szebben, jobban nem nevezhetjük a vasárnapot, mint a latin, angol és német nyelven: dies solis, Sonnentag, Tag der Sonne, röviden Sonntag. Mert e nap, mint az égi nap, fényt és meleget áraszt a hat munka-napra, melyen át a remény és emlékezet kíséri a föld vándorát, s új erővel és bátorsággal szívében, kezdi meg munkáját hétfőn reggel. A vasárnap az volt neki, a mi kell hogy legyen az embereknek: a hét fáradalmi után való pihenő, és új erőnek gyűjtése; mert az ember a munkára született.

(Vége következik.)

Grátz Mór,
ágost evang. lelkész.

Egyházi énektanításunk a népiskolában.

(Vége.)

Ha isten ítélő széke elé idéz minket s a törvény szerint ítél felettünk, mindnyájan kárhozatra jutunk, mert mindnyájan bűnösök vagyunk; de ha elismerjük és megbánjuk vétkeinket, akkor isten bizonyosan megbocsátja nekünk azokat. Bizzunk azért benne, ő megsegít minket.

Ugyanez eszmét fejezi ki a következőleg tanítandó dicséret is.

»Én istenem!
Sok, s nagy bűnim
Lelkemet szorongatják:
Itten nincsen,
Ki segítsen:
Hát kihez folyamodjam?

E világon
Minden úton
Ha szintén elindulok:
Súlyos terhem,
Betegségem,
Ki elvégye, nem látok.

Hozzád térek,
Végy el, kérlek,
Atyám, és haragodban
Meg ne büntess:
Légy kegyelmes
Hozzám, te szent fiadban.«

A bűn nem hagy nyugtot itt a földön az embernek, lelkét szorongatja és akármerre megy, súlyos terhert nyomja. Olyan a bűn, mint egy betegség, melyre itt a földön nem talál az ember orvosságot, hanem csak mennyben, a mennyei atyánál, ki kegyelmes hozzánk az ő szent fia, az ur Jézus Krisztus érdemeiért.

Az 5-ik osztály tananyagában a dicséret sorát berekeszti egy hétköznapi-reggeli ének:

»Szememnek felnyílása hálaadásra int,
Mert már napra tekint,
Melytől van újulása:
Te is hát szívem, buzdulj szent elmélkedésre,
És esedezésre jó istenedhez indulj.«

Isten jósága cselekszi, hogy éjszaka kipihenvén magunkat, reggel felnyitott szemeinkkel gyönyörködhetünk a tündöklő napnak világosságában, azért reggel legyen első dolgunk, hogy istennek hálákat adjunk, róla elmélkedjünk, újabb áldásokért istenhez esedezünk.

E három dicséret után zsoltárok tanítandók, még pedig elsőben is a 16-ik zsoltár, mely mintegy folytatását képezi az előbbi dicséret eszméjének:

»Tarts meg engemet, óh, istenem!
Mert reménységem vetem csak tebenned;
Azért az úrnak mondjad ezt lelkem:
Én uram vagy te, örvendek tenéked!
E kívül nem kérkedhetem semmivel,
Hogy néked használhatnék jó téttemmel.«

Vessük istenben reménységünket, mert csak ő tarthat meg minket. Örvendjünk, hogy ő a mi istenünk, mert istennek mi úgy sem adhatunk semmit érzelmeinken kívül.

Azért énekeljük a 89-ik zsoltárral

»Az urnak irgalmát örökké éneklek,
És hívséges voltát mindenkor hirdetem;
Mert mondom, hogy megáll mindörökké irgalma,
Melyet úgy megépit, hogy megálljon mindenha:
És hogy mind az édig erősítéd, megtartod
Te szent igazságod, és a te fogadásod.

Isten irgalmas és hiv, megbocsátja vétkeinket és beteljesíti nekünk tett ígéreteit. De isten egyszersmind igazságos is s azért féljünk ítéletétől, mert a mint az 50-ik zsoltár mondja:

»Az erős isten, uraknak ura
Szól, és mind e földet előhívja;
Támadatról és nap-enyészetről.
Nagy szépséggel a Sion hegyéről
Eljő az isten ő fényességében,
Semmit el nem hallgat ítéletében.

Emésztő tűz megyen ő előtte,
Nagy forgó szélvész leszen környüle;
Szólitja az eget és a földet,
Hogy megítéljen minden népeket,
Mondván: gyűjtsétek ide a híveket,
Kik áldozattal vették kötésemet.«

Isten tartja a vég-ítéletet, midőn az egész földet előhívja, s megjelenik nagy fényességben, előtte emésztő tűz, környüle nagy forgó szélvész. Isten igazságos, és semmit sem hallgat el ítéletében.

Egész életünk legyen azért isten imádására, magasztalására, és dicsőítésére szentelve, mint a 34-ik zsoltár tanít minket:

»Mindenkoron áldom az urat,
Mig engem éltet,
És az ő szent dicséretét
Szájamban hordozom:
Dicsekedvén, áldja lelkem jó voltát az úrnak,
Kit a szegények hallanak,
És örülnek rajta.«

Magasztaljuk vígan az úrnak áldott, szent nevét,
És véghetetlen kegyelmét dicsérjük mindnyájan;
Mert midőn keresném és kérném az én uramat,
Meghallá kiáltásomat, és megtarta engem.

Istent magasztaljuk, mert ő meghallgatja kérésünket, és megtart minket.

Isten házába is azért kívánczunk, hogy ott istent magasztaljuk, mint a 84-ik zsoltár mondja:

»Oh, seregeknek istene!
Mely kedves gyönyörűsége a te szerelmes hajlékidnak.
Az én lelkem fohászkodik,
Tornácodba kívánczok,
Óh, istene a magasságnak!
Áhítzik testem-lelkem,
Tehozzád, élő istenem!«

Kielégíthetetlen vágy von minket isten felé. Testünk-lelkünk áhítzik istenhez. E vágy vezérel minket az erény útján.

Ez a népiskolai ötödik osztály tananyaga az egyházi énekekből. Három dicséret, és öt zsoltár. Főbb eszmék: Isten előtt kárhozatra méltók vagyunk, de ha megbánjuk bűneinket, ő megbocsát. Bűnünkre a földön nincs orvosság, hanem csak mennyben a Jézusért. Istent dicsérjük mindenért; benne vessük reménységünket; érzelmeink legyenek iránta hálásak, mert egyebet úgy sem adhatunk neki. Isten irgalmas, és hív; megbocsát, és beteljesíti irántunk ígéreteit; de egyszersmind igazságos, azért féljünk ítéletétől, mert ő tartja felettünk az utolsó ítéletet. Egész életünk legyen azért isten dicsőítése erényes életünk által.

A 6-ik osztály tananyagát egyházmegyei útasításunk nem szabja ki név szerint, csak a még el nem tanultakra figyelmeztet. Minden esetre szükséges az eddigieken kívül egy nagypénteki, egy husvéti, és egy áldozó csütörtöki ének tanítása. Fájdalom, énekes könyvünkben nincs igazán költői lendületű nagypénteki, és áldozó csütörtöki ének; azért a tanító izlésére hagyom, hogy belátása szerint

tanítsa a jobbat. A husvéti énekek közül legalkalmasabbnak ítélem a 78-ik dicséretet:

»Örvendezzetek, egek!
Ti is, földi seregek.
Mindnyájan örüljétek,
Vigan énekeljétek!
Mert urunk feltámadott,
Nekünk életet adott.

Jézus él, mi is élünk,
A haláltól nem félünk;
Mert meggyőzte a halált
Isteni erejével,
Hathatós érdemével.

Szintén ez osztályban volna tanítandó egy úrvacsora-osztási ének is, például a 157-ik dicséret:

»Megterítve áll előttünk a szeretet asztala,
Maga szerzé nagy mesterünk, ki érettünk meghala,
Hogy halála érdemében,
A kenyér, és bor jegyében
Hit által részesüljünk,
S örök életet vegyünk.

Vége, a 6-ik osztályban volnának tanítandók teme-tési énekek is, például a 228-ik dicséret, mely egyike legrégebbi énekeinknek, s melyben valódi költői lendület van:

»Jaj, mely hamar mulik világ dicsősége, sat.«

Az ismétlő iskola feladata volna az ismétlés, s egyes még szükséges énekek betanítása.

Ime, ez a marosi egyházmegye életbe léptetett tanterve a népiskolákban tanítandó egyházi énekekre vonatkozólag. Csak kísérlet ugyan ez is, de figyelemre méltó kísérlet. Azt hiszem, hogy ismertetésével nem végeztem egészen haszontalan és felesleges munkát. Ha sikerült, a figyelmet e még rendezetlen ügyre felhívnom, és ismer-tetésem által az arra hivatott elmét és tollat ez ügyben való működésre buzdítanom, céloimat elértem.

Rákosi György,
ev. ref. pap.

Az egyházmegyéből.

Papi Értekezéslet.

A sepsi ev. ref. egyházmegye október 31-én, S.-Szent-Györgyön, tartotta őszi rendes papi értekezleti közgyűlését.

Mielőtt tovább mennék, egy kis statisztikával vezetem be Értekezletünkről szóló ismertetésemet.

Egyházmegyénkben van harminckét rendes, és egy segéd-lelkész. Ezek közül a gyűlésen megjelent tizenkilenc rendes, és egy segéd-lelkész; távol maradt tizenhárom rendes lelkész. Ezek közül levélben igazolta távolmaradását kettő; elmaradt tizenegy paptársunk.

Pedig, »ha a ház gazdája tudhatná, hogy az éjszakának melyik részén jön el az ellenség, vigyázna.

Atyámfiai! Paptársaim! A kik »az őrálló helyre« küldettetek; a kiknek »vannak füleitek a hallásra«, hallgassatok az úrnak szelíden feddő szavaira: »Mit alusztok? Keljétek föl!«

És most rá térek az Értekezéslet ismertetésére.

Gyönyörű szép, verőfényes őszi nap volt. A »Szekely-Mikó« ev. ref. tanoda egyik legnagyobb termében kilenc és fél óraker, a tanári és gondnoki kar jelenlétében, nyitotta meg Révay Pál, értekezleti elnök a gyűlést. A nap jelentőségét, és az Értekezéslet célját, az egyházpolitikai törvények

által adott új helyzetre való tekintettel fejtegető elnöki megnyitót, zajosan megéljenezte, és egész terjedelmében jegyzőkönyvre vétetni határozta az Értekezlet.

Az elnöki megnyitó után, felolvasták a mult ülés jegyzőkönyvét, mely észrevétel nélkül tudomásul vétetvén, hitelesített.

Az elnök által bemutatott tárgysorozat elfogadottnak, és az Értekezletről igazolatlanul távolmaradottakkal szemben az Értekezlet egyhangu határozattal kimondotta, hogy alapszabályaink 9. paragrafusában foglalt intézkedés alapján, a kiszabott bírságot tőlük, esperes aa. útján, be fogja vétetni.

Ezek után, elnök jelenti, hogy még az ülés megnyitása előtt úgy intézkedett, hogy a harangozás eddig megtörténjék. Felhívja az Értekezletet, és a jelenlevő diszes közönséget, hogy testületileg vonuljon fel a templomban tartandó istentiszteletre, melynek befejezéséig, az ülést felfüggeszti.

Pontban tíz óra volt, midőn a templomba fölértünk, hol az egyházközség presbiteriuma és képviselő testülete, kik az innepélyről külön meghívóban voltak értesítve, és igen diszes hölgy-közönség várakozott.

A szokásos invokáció, és fennálló ének után, bikfalvi ének-vezér, Bathó János igen szép orgona-kisérete mellett énekelte a gyülekezet az úgy szövegére, mint dallamára nézve örökbecsű: »Te benned bízunk, eleitől fogva« kezdetű szép zsoltárunk első versét, melynek végeztével, Szász Mihály, helybeli segéd-lelkész lépett a szószékre, és mondott igen szép alkalmi imát.

Erre következett a s.-szent-györgyi ev. ref. egyháznak, Benkő János, ének-vezér által szervezett, és több, mint huszonkét év óta virágzó, egyszerű iparosokból álló dalárdájának szabatos előadása, mely alatt Zsigmond Károly, hosszufalusi körlelkész, aa. lépett a szószékre, és Pál I. Kor. 3. 11—13. versei felett elmélkedett, erős protestáns szellemben, biblikus, de irodalmilag szép nyelvezettel, a reformáció háromszázhetvennyolcadik évfordulójához méltó lelkesedéssel, gazdag benső tartalommal tartott, a nagy közönség figyelmét mind végig lekötő alkalmi beszédet.

A beszéd és záró ima között, ismét az egyházi dalárda gyönyörködtetett szabatosan előadott énekével. És végül, a záró ima után, a gyülekezet éneke jött, mikor minden arcról sugárzott a benső öröm, mit a dalos ajak hirdetett: »Megáll az istennek ígéje« mindörökké.

Féltizenkét óra volt, midőn a »Székely-Mikó« kollegiumban, az isten-tiszteleten közre működött lelkészeknek, és a dalárdának az Értekezlet jegyzőkönyvileg hálás köszönetét fejezte ki, és a Zsigmond Károly szép beszédét, az e célra szolgáló »emlék-könyv«-re vétetni rendelte.

Most jött Kis Albert, illyefalvi lelkész érdekes felolvasása: »Zwingli és Kálvin« párhuzamos jellemrajza, mit az Értekezlet szintén éljenzéssel fogadott, és emlék könyvre vétetni rendelt.

Következett Kolumbán Ferenc, s.-szent-királyi lelkész aa.-nak érdekes birálata, liznyói lelkész, Antal Lajos, aa.-nak ily című értekezése fölött: »A keresztyén vallás terjedésének

gátló, és előmozdító okai.« Az Értekezlet úgy a biralat, mint az értekezés szerzőjének, jegyzőkönyvi elismerését fejezte ki.

Vén Mihály, értekezleti jegyző aa. előterjesztést tesz a pénztár állásáról, melyben jelenti, hogy a tagságdíj-hátralékok befizetésére nézve nov. 15-ig tartó záros határidővel, mindenkit felhívott. Ha a tagsági díjak ezen időre be nem folynának, kéri a közgyűlést: bizza meg a könyvtári bizottságot, hogy ez meghallgatván az ő jelentését, a szükséghez képest intézkedjék, felkérvén esperes aát. a legerélyesebb intézkedésre.

Ezzel kapcsolatban, azon indítvány tétetett, hogy jövőre a hátralékok felszaporodásának meggátlása céljából, esperes aa. szedje be vizsgálati körutja alkalmával mindenik lelkész aától az évi tagsági díjjakat.

Mint hogy e tárgyban Papi Értekezletünk érdemleges határozatot nem hozhat, kimondatott, hogy az indítványt az értekezlet magáévá teszi, s annak értelmében való intézkedésre az egyházmegyei közgyűlést kéri fel.

Az egyházpolitikai törvények által adott új helyzethez való alkalmazkodásra nézve a püspöki körlevél, és utasítás marad az irányadó, és bevárando lessz a konventnek ez irányban is adandó intézkedése.

Utolsó tárgya volt Értekezletünknek azon indítvány, hogy az Értekezlet ne tartsa gyűléseit mindig a központban, avagy csak két-három nagyobb egyházban, hanem mindenik egyházba látogasson el, mert ez a vallásos élet föllendítésére szolgál mindenik egyházban.

Ezzel szemben, ez idő szerint, az az érvelés győzött, hogy míg az Értekezletek, bizonyos időt kívánó, és az Értekezlet céljait minden irányban felölelő, egészséges fejlődésnek nem indulhatnak, addig mindig olyan helyen kell tartani, hol nagyobb szellemi erő van összpontosulva; mert most még mindig koncentrálni kell az erőket az egészséges, öntudatos munkához, hogy aztán a helyes irányban tovább lehessen építeni. Végül, arra is tekintettel kell lenni, hogy a tanári és tanítói kar mentől nagyobb számmal vehessen részt, mert »a királyi nép, és szent papság« egyesített erővel végezheti csak nagy feladatait.

Végül, elnök köszönetét fejezve ki a »Székely-Mikó« tanoda jelen volt gondnokai és tanári karának a hozzájuk méltó érdeklődésért, a szives vendéglátásért; az Értekezlet tagjainak a higgadt tanácskozásért és lélekemelő munkásságért, az ülést d. u. egy és fél órakor bezárta.

Az ülés után az Értekezlet tagjai, és a tanári kar közebédre ment, hol a pohárköszöntőkben mint ha csak a gyűlést folytattuk volna. A legszemlemezesebb és tanulságos dolgok fűszerezték az olcsó és izletes ebédet. Jól van ez így. Így kell ennek ez után is lenni. Az a hazafias lelkesedés, magyar emberhez minden időben; az a szent felhevülés és lelkesedés, mely ez innep alkalmával betöltötte sziveinket, a reformáció emlék-innepén: illik minden protestáns paphoz. A kinek lelkéből ezek hiányzanak, nem hű fia a hazának; nem méltó ő hozzá: a »mesterhez.«

r. l.

TÁRCA.

Respublica literaria Sz.-Udvarhelyana anno MDCLXX.

A sz. udvarhelyi ev. ref. kollegium f. évi iskolai értesítőjében Gönci Lajos igazgató szerkesztésében megjelent ezen kollegium »Multja és Jelene« című történeti vázlat. E

munka előszavában kifejezésre juttatja szerző, hogy neki e történeti vázlatot hatvan nap alatt kellett összeállítania. Ha ez a kijelentés igaz, a miben kételkedni, nincs okunk, senki sem várhatja, hogy a szerző a sz.-udvarhelyi kollegiumról, megalapításától a mai napig oly világos, kerek s áttekinthető rajzot nyujt, melyhez hozzátenni valója nem volna

Praebitor, a kit két hónapi tartamra szavazattal választanak s kötelességének hű és igazságos teljesítésére megesküszik. Ő osztja ki a beneficiumokat, felebbvalói intézkedései szerint s a reábizott javakat gondozza; a seniort távollétekor helyettesíti; a templom- és leckekekerülőket a kenyér elvonásával bünteti; a kiadott s bevett buza mennyiségét, a kenyerek számát szorgalmasan feljegyzí s ezekről a seniornak, vagy a rektoraknak beszámol; a buza fogyását jókor bejelenti s a malomban idejében őrltet.

Oeconomus a senior felügyelete alá rendelt közszolga; a csengettyüt kezeli; az esti precésekre idejében lectort állít, minden gyűlésen névsort olvas, a mulasztókat feljegyzí; éjszakára vigileket állít; este csengetés után a kaput bezárja, a lakószobákat megvizsgálja, a távollévőket feljegyzí; reggel három óraker hosszú ébresztőt csenget, a kaput kinyitja s ettől kezdve minden kimenőt s bejövőt szemmel tart, feljegyez; a lármát megakadályozza; a kiabáló gyermekeket osztályba kergeti; mikor a tanulók a iskola-épületből kimennek, az iskolát őrzí; minden kárért felelős; az iskola tisztántartására felügyel, valamint a szobákat is tisztán tartatja; reggel három órától este kilencig minden órát megfigyel s szükség esetén pontosan jelez; a templomot, auditoriumot és az osztályt elkerülőket feljegyzí s a seniornak bejelenti; ezért kezéből a névsor soha nem hiányzik. E terhes hivatalt egy kis könyörgéssel, vagy egy bibliai fejezet felolvasásával teszi le, miután a reábizott dolgokat az officialisoknak beszoigáltatta.

Vigiles, a kiket az oeconomus rendel ki. Van első és második vigil. Az első este 9 órától 12-ig, a második 12-től 3 óráig tartozik az iskola épületében a szobákon kívül őrködni. Kapuzárás után senkit a tanulók közül ki nem bocsát s a kik bejönnek, feljegyzí A külső tisztaságra s éjjeli csendre felügyel; hivatalos működése közben sérthetetlen, a ki megsérti, vagy a kit tisztátalanságon kap, a vigilséget annak átadja. Reggel 3 óraker az oeconomust felkelti s a lámpást kezébe adja s ezzel hivatala véget ér.

A köztársaság közönséges tagjai a *cives*, a kik *studiosi* és *pueri* vel *classistae*. A *studiosi* ismét *togati*, a kik a papi pályára készülnek és *publici*, a kik más pályára szándékoznak. Helyzetüket illetőleg: *alumni*, *privati*, *neutri*, és *expectantes*. Az alumnusok az iskola közjövödelméből 10 és 5 frt évi jótéteményt élvez; *privati* magánosok alumnusai; *neutri* kisebb szolgalatot teljesítı tanulók, kik ezért kenyeret kapnak; *expectansok*, még ma is élő emberek emlékezése szerint, olyan végzett diákok, a kik, míg állásuk kerül, az intézetben maradtak s az iskolai törvényeknek alá voltak vetve; más nézet szerint, azok a tanulók, a kik valamelyik alumniára való előléptetésüket várták; t. i. a Szigethi György idejéből tudjuk, hogy 12 alumnia volt, de ezek közül hat 10 frtos, hat pedig 5 frtos s valószínű, hogy az 5 frtos alumniát élvezőket léptették elő 10 frtos alumniára s talán ezek lehettek az *expectantes*. Utbaigazítást a törvények intézkedéséből nyerhetünk, melyek szerint, mikor az alumnus két cipót kapott, akkor az *expectans* csak egyet.

A professor, az officiales és a *cives* együtt alkották a *respublica literariat*, *coetust*, minden más *extra coetum*.

E kedves kis köztársaság virágzása s eleven élete, a virágzáshoz szükséges anyagi javakról való gondoskodás a legaggodalmasabb gondja vala az iskola *curatorainak*,

gondnokainak, kiknek számát az alapítási canon ötben szabja meg a következőleg; »*Politicorum curatorum in numerum semper duo Ecclesiae Udvarhelyanae cives boni viri cooptantur. Ecclesiasticorum autem curatorum unus sit eiusdem Ecclesiae Pastor, ac senior, cui eiusdem Dioeceseos duo Ministri adiuncti sunt, et Curatorum titulo gaudento.*«

Van tehát két világi és három egyházi gondnok, a kik minden fontos ügyben együtt döntenek; ilyen, például, a rektorok és praeceptorok meghívása, fogadása; új módszert, vagy új auctorokat felvenni, csakis a Curatorok beleegyezésével lehetett; a curatorok a rectorral együtt határozzák meg, hogy mennyi tanuló szerepeljen a közönséges templomi istenitizteleteken, vagy temetéseken; valamint azt is, hogy mit és melyik órán tanítsanak s ez ellen nincs felebbezés: »*nec id vel Dioeceseos seniori, vel cuiquam omnino, quod publica Curatorum auctoritate sanctum est, immutare fas esto.*« Különben pedig a világi kuratorok tiszte az iskola jövödelmét beszédni s kiadni; az alumnusok számát meghatározni, a rector és praeceptorok fizetését szabályozni; az egyházi kuratorok tiszte felügyelni, hogy az iskolában az erkölcs és tudományok virágozzanak s ezzel nem egyezők eltávolíttassanak, ennélfogva a közvizsgálatokon megjelennek s úgy a tanítókat, mint a tanulókat érdemük szerint buzdítják. Az esperes kurator tiszte az iskolát vizitálni »*quod ad mores*« rector tamen *primarius solius Episcopi, aut superattendentis visitationi subesto.* Az egyházi gondnokság későbbben megszűnt s az egyházi gondnokok helyére is világiakat rendelt a főconsistorium.

Ime, a sz-udvarhelyi *literaria respublica* 1670-ben, melynek halvány képe még a mai szerkezetben is látható; csak a legújabb időben hull ki lassankint egy-egy régi kő, melyet az újabb irány szele már erősen megmozgatott.

Kovács Dániel.

Értesítés.

Tisztelettel értesitem, a kiket illet, hogy »Isten országának« az ez előtti években két izben is megígért, de tanári többféle elfoglaltatásom miatt mind ez ideig késsett III-ik kötete, isten segedelmével, sajtó alatt levén, dec. közepéig meg fog jelenni. Ez a mű Buxton Vilmosnak, London egyik papjának, leginkább természetrajzi textusok alapján készült ifjusági beszédeit tartalmazza, úgy azonban, hogy alak és tartalom tekintetében a két első kötetnél is magyarosabb színezetre törekedtem. E végből az angol példákat és vonatkozásokat, a hol lehetett, magyar példákkal és vonatkozásokkal helyettesítettem. A mennyiben pedig egy-egy beszéd igen hosszú volna, fel lehet két, sőt három alkalomra is osztani. Általában véve, ezek a beszédek, ilyen szerkezetben is, a hogy vannak, nem csak gyermekeknek és ifjaknak, hanem bármilyen közönség. intelligencia, és nép előtt is elmondhatók, illetőleg, ezek a beszédek bő anyagul szolgálhatnak sok beszéd szerkesztéséhez, különösen a biblia tanítása, és megértése szempontjából. A beszédek címei ezek: 1. A kis gyermekek őrizőink lehetnek. (Ézs. 11. 6.) 2. Az orosz lány, és a bárány. (I. Pét. 5. 8. Ján. 1. 36.) 3. A kigyó, és a galamb. (Jel. 12. 9. Mát. 10. 16.) 4. A farkasok. (Mát. 7. 15.) 5. A rókák. (Ének. 15.) 6. A veréb, és a fecske. (Zsolt. 84. 3) 7. A négy apró állat. (Péld. 30. 24.) 8. Sas-szárnyak. (Ézs. 11. 31.) 9. A pálmafa tanításai. (Jel. 7. 9.) 10. A galagonya- király. (Bir. 9. 14.) 11. A mit a cédrusfa beszél. (Ezék. 31. 8.) 12. A mit a cédrusfa látott. (Ének. 1. 17.) 13. A kövek is beszélnek. (Hab. 2. 11.) 14. A műhely. (Ján. 6. 20) 15. A Jézusért. (II. Kor. 4. 5) Ez a kötet az előbbieknél is csino-

sabb kiállításban, tiszta, jól olvasható betűkkel jelenik meg tiz íves kötetben. Ára, postai bérmentes szétküldéssel, egy forint, mely összeget azok is, a kik a két első kötet alkalmából már jelentkeztek, azok is, a kik most akarnak előfizetni, postautalványon hozzám beküldeni, szíveskedjenek. Sepsi-Szent-György, 1895. nov. 10-én.

Benke István,
evang. ref. kolleg. tanár.

Különfélék.

== **A Zilahon megjelenő »Szilágy« című igen érdekesen szerkesztett, és teljességgel irodalmi színvonalon álló derék »társadalmi hetilap« legközelebbi három számában cikksorozatot közölt e felirattal: »A szil.-szolnoki ev. ref. egyházmegye új szervezkedésének kérdéséhez«, és igen alaposan, és meggyőzőleg fejti ki annak szükségét, hogy a nagy egyházmegyéket apróbbakra felosztani, oly mellőzhetetlen feltétele a jól-kormányozhatásnak, hogy azt már sokáig halasztani, nem tanácsos. Az álnevű cikkíró csak a szil.-szolnoki egyházmegyével foglalkozik, mint a melynek kebelében először fogant meg ez általunk felvetett eszme; de, ismételjük, miután ennek megvalósítása nem párcialis kérdése egyik, vagy másik egyházmegyének, hanem érdeklő, és fel kell hogy ölelje az egész egyházkerületet, mert csak azon az úton valósítható meg: igen szívesen vennők, ha az érdeklődők lapunk útján mondanák el véleményüket. A vidéki politikai, vagy társadalmi lapok igen fontos hivatást teljesítenek, ám, annyira egy vidékre vannak korlátozva, a mint hogy a dolog természete szerint nem is igen lehet másképpen, hogy hatásuk inkább a maguk zonájában látható, s a távolabbi vidéket még tudomással sem bírhatnak róla. Lapunk az egyházkerület minden egyházába megy, és azt minden papnak legalább is kellene olvasni, úgy lehet, hogy itt, amott el is olvassák: azért áll fenn hát, hogy az öszzest, és a részeket érdeklő dolgokat itt vitassuk, fejtegetjük, itt győzzük meg egymást arról, a mi jobb. Hisszük, és reméljük, hogy az a toll, mely a »Szilágy«-ban ama derék dolgot végezte, nem fog késedelmezni, és éles látását kiterjeszti az egész egyházkerületre.**

== **A szil.-somlyói egyház, és az egész egyházmegye igen szép és kegyeletes innepet ült okt. 31-én. E napon leplezték le néhai Nagy László, szil. somlyói pap, esperes, és egyházkerületi direktor sir-émlékét, melyre e szép és igaz szavakat vésették: »A kegyelet az érdemnek!« Az innepély alatt Viski Pál mondott szép imát, és Gáspár István, a megboldogult utóda tartott magához, és a megdicsőülthez méltó beszédet. És visszagondolva mi is kedves barátunkra, csak úgy elgondolkoztunk: mégis csak érdemes dolog itt e földön a szépnek, a jónak szolgálatában állani; mégis csak nem olyan nagyon rossz ez a mai világ, mint a hogy némely hiszterikusok kiabálják. A míg van hála, elismerés, kegyelet, emlékezés: az erkölcsi világrend felett nem kell kétségbe esni.**

== **»Az unitárius történetírás legujabb remeke,« cím alatt küldetett be hozzánk is egy csinosan kiállított füzet, mely néhány megjegyzést tartalmaz Kanyaró Ferenc »Unitárius történetírás és Kálvin-orthodoxia« című munkájára. Külön lenyomat a debreceni »Prot. Lap« 40—43. számaiból. Irta Révész Kálmán. Megemlítjük e munkácska megjelenését, de tartózkodunk attól, hogy méltatásába bocsátkozzunk, bármennyire kínálkoznak mutatkozik maga a dolog. Elismerjük, hogy a helyzet, a melybe magunkat belesodortuk, nagyon disztelen. Nekünk, itt, az erdélyi részekben folytonosan fegyverben, és készenlétben kellene állani az unitáriusokkal szemben, kikkel együtt élünk. Évekkel ez előtt tettünk is rá egy kísérletet, de a mi kedves atyánkfiai oly térre vitték a szóváltást, hogy tisztességesebbnek tartottuk a további hallgatást. Most is hallgatunk, csak jelezzük, hogy mások nem oly türelmesek, mint mi, és beszélnek, még pedig méltó éles-séggel, és méltó fölháborodással.**

== **Halálozás.** Kállay Sándor, új tordai ev. ref. lelkész, életének 71-ik, papságának 42-ik évében, folyó hó 1-én szív-szélhűtésben, hirtelen meghalt. Hát, úgy van, a mint volt eddig, és lesz mindörökké. Halódunk, veszünk, mint lehervad őszszel a levél, és kivész a táj költészete. De a mi, és a ki betöltötte hivatását: az itt hagyja életének bélyegét, és utána megmarad az őserő, mely termékenységre erőlteti a természetet, és az erkölcsi világrendet az idők végezetéig. Nyugodj csöndesen, elaludt barátunk. Magasztos pályádat bevégezted e földön. Most kezdődik szebb fele, midőn halhatatlan részed követeli életét az emlékezetben. Az örködni fog megpróbált hűségű poraid felett!

== **Felhívás.** Nagyenyedi egyházmegyénk O.-Tordán 1895. október 28-án tartott közgyűlésének 21 jegyzőkönyvi sz. a. hozott határozata értelmében, teljes tisztelettel kérem fel mindazokat, kikhez néhai, b. e. dr. Kovács Ödön síremlékére gyűjtőívek küldettek, hogy ez íveket becses adományaikkal együtt 1896. májusáig Szilágyi Farkas, enyedi lelkészhez beküldeni szíveskedjenek. Gyűjtő jelentése szerint e célra eddig 310 frt gyűlt be, miből koszorura és nyomtatványokra mintegy 30 frt kiadás vala. s 280 frt takarékpénztárba helyeztetett el. A közgyűlés megbízásából, M.-Ujvált, 1895. november 6-án. Jantsó Lajos, egyhm. főjegyző.

== **A kolozsvári ev. ref. kollegium építési alapjára tett adományok jegyzéke.** XVII. közlemény. A 112. sz. iven: br. Bánffy Ernő 500 frt. A 726. sz. iven: Tóth Ferencné özv. 10 kr. Özv. Molduvainé 10 kr. Rábolti József 10 kr. N. N. 10 kr. Özv. Kapca Lajosné 10 kr. N. N. 50 kr. N. N. 10 kr. N. N. 40 kr. N. N. 20 kr. Lásár 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Appelt Józsefné 5 kr. Özv. Volináné 10 kr. Német Mózes 10 kr. Zakariás Ignác 10 kr. Ifj. Tamás Ignác 20 kr. Özv. Zágóni Mózesné 30 kr. A 670. sz. iven A zágoni ev. ref. egyház 2 frt. A 657. sz. iven: Benedek József gyűjtő 50 kr. Benedek Ilona 50 kr. A híd-elvei elemi ev. ref. népisk. növ. 6 frt 85 kr. A 362. sz. iven: Józsa Lajos postafőnök 2 frt. Benkő Áron 1 frt. A 365. sz. iven: 10 frt. A 216. sz. iven: gr. Wass Albert 20 frt. A 619. sz. iven: Gr. Wass Ottilia 10 frt. Br. Jósika Kálmánné 10 frt. Özv. br. Bánffy Jánosné 20 frt. Szilvássy Béla 5 frt. Magyarósi István 1 frt. Darvay Lajos 1 frt. Menyhárt L. 1 frt. Somkerekői Miklós 1 frt. Elekes Viktor 1 frt. Viski Pál 1 frt. Tótkos Sándor 1 frt. Kilyén Sándor 10 frt. Pollák Salamon 3 frt. Szilágyi László 1 frt. Nagy Béla 1 frt. A kegyes adakozók fogadják a kollegium előjáróságának hála-köszönetét.

Hivatalos rész.

3288—1895.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyi evang. református kollegium
mélt. t. Elöljáróságának.

Ezennel hivatalosan tudatjuk, hogy a javító és esetleg pótló érettségi vizsgálatok, erdélyrészi ev. ref. főgimnáziumainkra nézve, a kolozsvári ev. ref. kollegiumban f. évi december hó 21-ik napján br. Bánffy Ernő kollegiumi gondnok aa. elnöklése mellett tognak megtartatni. Miről a mtt. Elöljáróságok és az érdekelt tanulók mihez tartatni végett értesítettnek.

Kolozsvártt, 1895. november 5.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

3759—1895.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyi evang. református kollegium
m. t. Elöljáróságának.

A közoktatásügyi m. kir. miniszterium folyó évi 49.607. szám alatt kelt intézménye alapján tudatjuk, hogy a nyilvánossági joggal felruházott budapesti Röser-féle algimnázium az 1894/5-ös tanév végével megszűnt.

Kolozsvártt, 1895. nov. 5-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1895. November 21.

47. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmertve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Az Ur napjáról.

(Vége.)

Természetes, hogy a vasárnap inneplése nem mindig és mindenütt oly idillikus. Gond, és inség sokszor zavarják meg a vasárnap békéjét. Azonban, általában minden házban, a hol szeretik a vasárnapot, a szükség és szeretet művei kivételt fognak képezni, s mindenütt, hol igazán látnak a munka után, forrón óhajtott, s örömet adó vendég a vasárnap. A vasárnapot igazán a családok inneplének lehet tekinteni. Nem is gondolhatok magamnak szebb, és kedvesebb dolgot, mint ha egy nagyobb család, mely a városban lakik, falura, vagy a hegyek közé rándul ki, vagy szombat estvén, az egész család, egyik a másikat keresi föl. Csendes örömek ezek, melyek örömmel töltik el a szívet, földerítik az életet, s gyakran sok tévedéstől óvnak meg.

Éppen oly fontos, s bizony, még fontosabb a vasárnap, ha egyházi, vallási szempontból tekintjük.

A vasárnap a közös isten-tiszteletnek napja, mely a templomban a vallás-közösség tudatát éleszti bennünk. Való, igaz, hogy nagyon is nagy azok száma, a kik kevésbe veszik a közös isten-tiszteletet, sőt mondhatjuk nyíltan, sokaknál a szabadelvűség alapján nem más, mint az, hogy nem követik a dicső ősök példáját: nem látogatják a templomot; erre szorítkozik az oly sokszor magasztalt valódi liberálizmus.

Pedig, ez a szokás: vasárnapon közös imára, és elmélkedésre gyűlni össze, az emberi szívnek egy mély szükségletén alapszik, melyet, azonban, legközelebb az izraelitáknak köszönhetünk. A mi templomaink a zsinagógából eredtek. Már Krisztus urunk korában, majd minden faluban volt zsinagóga. A templom az áldozatokra, és nagy vallási népinnepekre volt rendelve; a zsinagóga, falukban és városokban, a szombat napnak rendes inneplésére, s irás-olvasásra szolgált. Ha

a zsidók oly roppant szívósságot, életrevalóságot, és csodálatra méltó ellentállási erőt tanusítottak, melynél fogva minden zaklatást, üldözést türtek el, mely őket a keresztyének részéről érte, és a mely rosszabb volt »Egyiptom szolgálatának házána!«: úgy ezt a zsinagógának köszönhetik nagyrészt. Itt, a zsinagógában keresendő az életforrás, melyből mindig új, meg új erőt, és bátorságot merítettek. S így van ez a keresztyén egyházzal is. Ha annyi megtámadásnak képes volt ellentállani, és mindig új erővel tudott fölemelkedni: a vasárnapnak, és a közös isten-tiszteletnek köszönheti. És mi, protestánsok, bizonyosan tönkre jutnánk nélküle, mert nem szabad felednünk, hogy még mindig kisebbségben vagyunk. Ha a tűz még nagyobb lánggal égne is, s széjjel hánynók az égő fahasábokat, bizony, nagyon hamar kialudnék a tűz; egy ideig ugyan pislogna még, de aztán csakhamar a kialudt parázst, a megszenesedett fát látnók magunk előtt. Annyi bizonyos, hogy ellenségeinknek nem okozhatnánk nagyobb örömet, mint ha feladnók a vasárnapot a közös isten-tisztelettel. Sokszor lehet hallani, hogy a katolikus ember a protestáns embernek ezt mondja: »Hiszen, nálatok nem baj, ha nem jártok is a templomba!« Természetesen, hogy nem, kath. fogalmak szerint. Jó osztályzatot, érdemjegyet nem nyerünk általa. Templomozásunkat nem írják az úgy nevezett jó cselekedetek lajstromába, melyekkel az istentől legalább bűneink egy részét vásárolhatjuk meg. Nem, ily módon nem baj, nem károsodunk, ha nem is templomozunk. Azonban, a többire nézve a kár nálunk nagyobb, mint amazoknál, ha elmaradunk a templomtúl, és a vasárnapot nem innepeljük meg helyes módon. Hitünknek, mely élőnek kell lenni; vallásos életünknek, melynek folyton növekedni kell: szükségképpen mindig új, meg új buzdításra, új, meg új tápra van szüksége, ha nem akarjuk, hogy elfogyjon, vagy éppen kihaljjon belőlünk.

Igaz, hogy protestáns isten-tiszteletünk sem mindig olyan, a minőnek lennie kellene, azaz, ha szellem, áhitat, komolyság nincs benne. Az imák áhitat nélkül, és minden belső megindulás, szín, és hang hijjával olvastatnak, vagy a mi még sokkal rosabb, szavaltatnak végig, rettentő páthoszsza. Hát még a beszédek? Egyszer azt mondotta valaki: »Nem azon csodálkozom, hogy a templom üres volt, hanem azon, hogy a templom padjai is el nem futottak!« Igaz az is, hogy nem lehet mindenki fal-, és szívet rengető szónok; de ha különfélék is az adományok, és még különfélébbek a vallási nézetek; ha csak hű a lekipásztor, szilárd meggyőződés él lelkében, örömet mélyed el a szent írásba, és az idők jeleire figyel: akkor bizonyosan mindenkinek fog valamit nyújtani, a ki a templomba jön.

És én még azon felül egy kis elnézést, enyhe, szelid ítéletet kérnék számunkra; a legjobb akarat mellett sem fog mindig sikerülni, az igazi szót eltalálni, és a beszédnek megadni a helyes formát. A legügyesebb szakácsnéval is megtörténik néha, hogy elsózza a levest, megégeti a pecsenyét, s az egész ház e szokatlan illat miatt rengeteg lármát csap. Még annál is, a ki jól tud bánni a borral, megtörténik, hogy egy, vagy két hordója megromlik, s a legpontosabb kereskedő könyveiben is akad néha egy-egy hiba. Hogyne esnék meg velünk is, hogy a beszéd gyöngé; hiszen, emberek, a létért való harcban küzdő emberek vagyunk mi is, kik, tán gyöngékedés folytán, bágyadtan készítjük és mondjuk el a beszédet. Gondolják meg, hogy sokszor kell a szószékre lépünk, s hogy az igazi innepi hangulat nem terem oly könnyen, kivált ha a szószék körül mindegyre gyérül a hallgatók száma, mint ez közönséges vasárnapokon rendszeren lenni szokott. És mily ritkán van vidám viszhangja beszédünknek. Magunkat, szívverünket adjuk folytonosan, ha beszélünk, benső életünket tárjuk ki; óh, s mi ritkán nyílik emberajk, nem akarom mondani, hogy dicsérjen, mert ez csak terhes, és káros volna nekünk; de hogy csak annyit mondjon: »beszéded jól esett, egy kételyemet oszlattad szét; megvilágítottál egy homályos kérdést, megvigasztaltál, és új erőt öntöttél belém.« Gyakran úgy tetszik nekünk, mint ha egy sötét szobában beszélünk, s nem válaszolna senki. Oh, mennyivel szivesebben szeretnénk ilyenkor inkább hallgatni!

Azt mondják, hogy a nemzetek olyan fejedelmekkel bírnak, a minőket érdemelnek. Ezt

általában a gyülekezetre is lehet alkalmazni. A gyülekezetek oly lelkeszszel bírnak, a milyeneket megérdemelnek. A gyülekezet támogassa papját is, érdeklődjék működése iránt, szeresse; a mint arra érdemesíté magát, feddje, s igyekezzék, a szószéken hirdetett eszméit tőle telhetőleg az életbe átültetni. Ha a templomozás nem virázik valami nagyon, ám legyen, a papok okozzák sokszor ezt; azonban, a bűn súlyának másik részét bizvást a gyülekezet veheti vállaira, szívére, lelkiismeretére. A gyülekezetnek nem szabad megengedni, hogy papja rosul prédikáljon. Szóljatok hozzá, támogassátok, lelkesítétek őt jelenlétetök által. Hiszen, rajtatok áll, hogy az egyház romba ne düljen. Próbáljátok meg egyszer komoly jó-akarattal, és a siker el nem marad.

Hányan vannak, a kik a vasárnapot egyházilag inneplik? E kérdésre nem felelhetünk a gadarénusi bélpoklossal: »Légio az én nevem, sokan vagyunk!« (Márk, 5. 9.) Tulajdonképpen csak egy kicsi sereg innepli komolyan a vasárnapot. Reggel nem jönnek, dél után jönni, szégyennek tartanak. A vasárnapot mindenre használják, csak egyre nem, mire tulajdonképpen rendeltetett. Nagyon alkalmas kirándulásokra, lakmározásra, kipihenésre a szombati bál után, de nem a magába szállásra, azon kérdésekkel való foglalkozásra, melyek lelki életünkre vonatkoznak.

Ez nem helyes, hogy így van, de ezzel érintve van már cikkem harmadik pontja, a vasárnap társadalmi szempontból.

Igen rövid leszek. Van, mint már e cikk elején említettem, törvényünk a vasárnapi nyugalomra vonatkozólag. És hála az égnek, hogy van; mert ez minden esetre haladást jelez. Legyen csak egyszer meg a vasárnapi nyugalom, a többi, e nyugalomnak kellő értékesítése, magától jön, idővel; hiszen, Róma sem épült egy nap alatt. A »Blaumontág«, e szörnyeteg, nem fog többé garázdálkodni, és rombolni a családok szentélyében. Meglevén a kellő vasárnapi nyugalom, felolvasásokra, önképzésre fogják fordítani a vasárnap délutánjait és estvéit azok is, a kik egész héten át a munka igájába vannak fogva. Sőt, az egyházi életre, a templomozásra nézve is, remélem, kedvező befolyást gyakorland. Sok bajt, és viasz dolgot látunk mindenfelé; de, ha valami segít, úgy a vasárnap az; föltéve, persze, hogy e nap szövetségben áll az evangyéliomi, a testvéri szeretet szellemével.

Álljunk résen mindnyájan, papok, és nem papok, s szálljunk szembe bátran a vallástalansággal, frivolitással, átheizmussal, és a materializmussal, az emberiség, a keresztyénség ez esküdt ellenségeivel. Igaz, hogy a vasárnap éppen reánk, papokra nézve, inkább munkának, mint nyugalomnak napja, de mégis öröme napja. Mert, jaj annak a papnak, ki nem érez szívében örömet, ha vasárnap megkondulnak a harangok; a ki nem boldog, s nem áldja az isten jóvoltát azért, hogy a szószékre léphet. Üdülést, nyugalmat lelünk az egész héten át; ne lépünk tehát azon kartárs nyomdokaiba, ki, sajnos, egyszer ily panaszra fakadt: »hiszen, nem volna rossz papnak lenni, csak ne lenne vasárnap!«

»Kell, hogy történjék valami!« Így kiáltott fel egy szellemes hölgy más alkalommal, más szent ügyben. Kell, hogy történjék valami nálunk is. Oh, vajha virradna reánk a jobb idő, melyet várva várunk mindnyájan. S ha javulna a helyzet, s hiszszük, hogy javulni fog e tekintetben is, akkor ez az egy még sok más jót vonna maga után. Legyünk jobbak, jobb vasárnap inneplők: »és jöni fog, mert jöni kell, egy jobb kor, mely után buzgó imádság epedez százezrek ajakán!«

Grátz Mór,
ágost evang. lelkész.

V á l a s z,

az Országos Középiskolai Tanáregyleti Közlöny, és Szutorisz Frigyes ur észrevételeire.

Protestáns panasz tanárookra, címén, az Országos Középiskolai Tanáregyleti Közlöny idei 1. és 5. számában, a *Vegyesek* közt, két ízben is megszólás tárgyává tétetik egyik jóhiszemű cikkem, mely Közlönyünk idei 33-ik számában (aug 15.) *Kollegiumaink jobb jövője érdekében* Fiziofilus neve alatt jelent meg tőlem.

Mint a tapasztalás embere, kit a megszokás és elfogultság hatalma sem meg nem köt, sem meg nem félemlít, a nagy későre és messze távolbúl inkriminált cikkeknek, a maga itthonában, hová szánva volt, inkább már is mutatkozó lélektani hatása eredményeiről beszélnének, mint hogy tegyek valamit elosztására annak a könnyelmű tévedésnek, melyben cikkem észrevételezői leledzenek. S ha mégis válaszolok, teszem ezt abból a kényszerűségből, a melybe *Szutorisz Frigyes, ev. coll. főgimn., tanár* ur, megokolatlan és igazságtalan támadása mindkettőnket belesodort.

A dolog így történt. Erdélyrészi ev. ref. egyházkerületünkben a hét kollegium tanügyi és fegyelmi rendszabályainak és utasításainak revíziója napirendre tűzetvén, a f. évi nagy szünet folyamán az egyházkerületi Igazgató-Tanács tanügyi előadója, *Parádi Kálmán*, hivatalos Közlönyünk hasábjain egész cikksorozattal kezdte meg a revízió munkáját, kiterjeszkedve a rend-

szabályok összes elvi jelentőségü alapjaira, méltatta, a mit jövőre is megtartandónak vélt és bírálta, a mit elvetendőnek, vagy legalább is módosítandónak talált. A többi között, az igazgatók választására nézve, a kiket a nálunk fennálló gyakorlat szerint a kollegiumi előjáróság, mely négy gondnokból és a kollegium összes rendes tanáraiból áll, egészen szabadon választja, némi megszorítást ajánlott, lapunk 31. 32. és 34. számaiban olvasható, s közfigyelemre méltó nevelés-oktatástani okokból. Ehhez a tételhez én is hozzászóltam, az inkriminált cikkemben, hivatalos Közlönyünk 33. számában, oda nyilatkozván, hogy az igazgatók választása a tanárok öntevőségéből kivéttessék és az egyházi főhatóság, illetőleg, egyházkerületi állandó Igazgató-Tanács hatáskörébe visszatéttessék. Ajánlatom szükségességét egyrészt lélektani okokkal, másrészt a nálunk még mindig tapasztalható tanári gyarlóságok általánosított típusaival igyekeztem illusztrálni, meg lévén győződve arról, hogy felszólalásommal erkölcsi kötelességet teljesítek és hogy az erdélyrészi kálvinista oktatásügy bajainak legalább egyik forrására rámutatok.

Nyilvánvaló, hogy úgy a tanügyi előadó cikkoszata, mint az én inkriminált cikkem, csupán csak az erdélyrészi kálvinista kollegiumok viszonyaira és állapotaira vonatkoztak, az elvi méltatások alapjául szolgált tapasztalat is csak e kollegiumok életéből került felszínre. Még a nézeteknek mérkőzése közben is, egy árva szóval sem említettett a *protestans iskolák* mivolta s általában, a *protestans tanárok minősége* soha és sehol sem érintetett.

Hogyan fuvódott fel tehát e felszólalásom a *protestans tanárok rágalmaszása*? Egyszerűen úgy, hogy az *Országos Középiskolai Tanáregyleti Közlöny* a *Vegyesek* rovatába átvett s inkább csak kiszakasztott egy pár ingerlőbb passust felszólalásom bizonyítékai közül, s a madarászat évadja lévén, jónak látta egy lépes vesszőt is feltűzni reájuk, utána vetvén *Protestans kartársaink mit szólnak ezekhez?*

Akadts is röptében egy okosdi »*Gimpli*«, Szutorisz Frigyes ur személyében, a ki felült neki s szelmalomharcot kezdett üres képzelmenyek légvára ellen.

De, szegényke, minden bátorsága mellett is, porul járt, mert a lépes vesszőn önmagának foglya lett.

Vergődése első tempójával már lefegyverezte önmagát, midőn lapunkra vonatkozólag így nyilatkozott: »hogyan lehetett komoly irányu szakközlönyünkben ilyen obskurus tartalmu cikket akár a *Protestans Közlöny*-bül átvenni, a melyet, mellékesen megjegyyezve, sem én, sem társaim nem ösmernek, de még azt sem tudjuk róla, hogy hol jelenik meg, a miből bizonyára a lap minőségére lehet következtetni.« Hát biz ez, édes Szutorisz ur, megbotránkozató irodalmi tájékozatlanság. A huszonöt esztendő óta fennálló *Protestans Közlönyt*, mely a királyhágóntúli háromszázhatvanezer kálvinistának, köztük nyolcvan középiskolai tanárnak, hivatalos közlönye, mely e hazarészben élő jónevű írók pedagogiai, egyháztörténelmi és szépirodalmi dolgozatainak kincses tára, hogy Szutorisz, a magyar protestáns tanár azt nem ismeri s ezt tetszelegve mondja el, ezzel erős bizonyítékát szolgáltatva inkriminált cikkem egyik

állításának, a melyet én abban a cikkben a gyarlóbb tanárok irodalmi tájékozatlanságáról amolyan típusformában mondtam el. S lám, ez állításom Szutorisz urra is talál.

De talál cikkemnek egy másik általánosított állítása is az ügyvédkedő Szutorisz tanár eljárására. Ugyebár, hogy nem olvasta a cikket, melyet inkriminált s általában, nem ismerte az ügyet, a melyért sikra szállani, bátorkodott? Az effajta tanárokról, kik ily alaposan járnak el, mondja az inkriminált cikkem egyik passusa: megfelelő önbírálat hiányában egyre nő a saját egyéniségük páratlanságáról való hiedelmük, mely aztán csekély szélfuvásokra is autonom helyzetüknek senki által nem provokált védelmére készíti őket. S nincs-e igazam?

Szélmalom-harcában Szutorisz tanárnak semmi oka se lett volna arra, hogy előhozakodjék a hatóságok hosszú soraival és nagy számával, ha tényleg elolvasta volna az erd. ev. ref. kollegiumokat illető s most szóban forgó cikkeket, köztük az inkrimináltat is, mely azoknak csak egy láncszemét képezi, mert még idején beláthatta volna, hogy az erdélyrészi kollegiumokban olyan *özönvíz előtti* állapotok, a milyeneket a célzatosan idézett néhány sor elolvasása után képzelt magának, csakugyan nem léteznek; sőt az élénk kritika s ellenőrzés tisztába hozta itt már a hatóságok sokaságába helyezett értéket is. Mi, itt az erdélyi részekben, soha sem tévesztjük szem elől, hogy iskolai felügyeletünk igen sok kézen fordul meg, hogy nálunk mindenki felelős, de a felelőség súlyát senki sem érzi valóban. Mindnyájan érdeklődünk, sok jó akarattal találkozunk, de e mellett hiányzik a központi erő és tevékenység, mely mindent átkaroló gonddal, tanulmányával, a mi széjjel van, összekötné, egyesítené; minden irányban mozgatna, kényzeritene. Mi erdélyiek, régen beláttuk már, hogy az iskolai hatóságok sokasága és sokfélesége nem biztosítja föltétlenül az iskolaügyek jóirányú fejlődését s azért módokról kezdünk gondoskodni, melyek konkrét, személyes felelősséghez kötnék a felügyeletet, és az igazgatást. Az inkriminált cikk is egész terjedelmében egy ilyen módnak az ajánlatából és megokolásából áll. S ha e cikket Szutorisz ur mégis, akár mert ujitási szándékát nem helyesli, akár mert a *Protestáns Közlöny*-ben jelent meg, *obszkurus* tartalmúnak mondja, a felett, azt hiszem, lelkiösmereti furdalások nélkül napirendre térhetünk.

Egyebekre nézve, csak sajnálkozásunknak adhatunk kifejezést, hogy komoly vitatásra érdemes ügyünkben az észrevételek silánysága s roszakaratusága miatt irodalmi torzkép alakult, a mely torzképet nem átalotta Szutorisz tanár még a *rágalom kifejezésével is bemocskítani. Ezt a kifejezést az észrevételező tanárnak egyszerűen visszautasítjuk*; de egyszersmind figyelmeztetjük, hogy az oktatásügy jóhiszemű fejlesztői ellenébe ne sátorozzék holmi felekezeti auto-szugesztiókkal, mert ma már a napnál világosabb az, hogy kényszerképzetekkel a dolgok fejlődését meg nem akaszthatjuk.

Fiziofius.

Az egyházmegyéből.

A marosi egyházmegyéből.

I.

A bekecsalji kör rendes őszi Értekezletét folyó 1895. év október hó 31-én Torboszlóban tartotta meg. Jelen volt kilenc rendes tag és mint vendég, egy görög-keleti lelkész.

Mint rendesen, istentisztelet nyitotta meg az értekezletet. Elnök, Szász Károly, ny. szeredai pap aa. buzgó imája után, reformációi emlékbeszédet tartott Kovács Nándor, márkodi pap aa. János Jelenések könyve III. 11. alapján. Beszédjének főbb eszméi: A multakon épül fel a jelen. Azért jó, hogy az évnek e napján legalább megemlékezzünk azokról, kik a mi megisztitott vallásunknak első hirdetői valának. Ezek voltak: Luther, Zwingli és Kálvin, reformátorok. De méltó azokról is megemlékeznünk, kik hazánkban is terjesztették a reformációt. Vázolja a protestánsok küzdelmeit a jelen korszakig. Végül, egy buzdítással zárja beszédét, hogy járuljunk rendületlen hittel és aldozatkésséggel az őseinktől reánk szállott szent örökség fentartásához, annnyival inkább, mert most nem üldöznek többé és sokkal könnyebb most megtartani azt, a mink van, mint volt, megszerezni. A hatásos beszédet nagy figyelemmel hallgatta végig a jelenlevő szép közönség.

Istentisztelet után az egész közönség benmaradván a templomban, elnök üdvözli megjelent paptársait és a gyülekezetet. Rámutat a reformációt megelőző viszonyokra, melyek szükségessé tették a reformációt. Hasonlatosképpen hazánkban a különhözö felekezetek közti ellentétes és rendezetlen viszonyok tették szükségessé az éppen most életbe lépett egyházpolitikai törvényeket. E törvények ellen csak az ultramontánok tüntetnek, kik az ugynevezett »népárt«-ot szervezik ellene. Figyelmeztet, hogy ne tévesszen meg senkit e csalóka cím, mert nem a nép érdekeit szolgálja az, hanem pápista érdekeket. A pápisták különben is jól értenek az efféle megtévesztésekhez. Így az ostya átváltozása ünnepének »ur napja« nevet adtak, úgy, hogy tudatlan népünk azt hiszi, hogy az az ur isten neve napja, pedig az csak egy babonás hitcikk (a Krisztus testét jelképező ostyának Krisztus valóságos testévé és vérévé átváltozásának) megünneplése.

A mult gyűlés jegyzőkönyve felolvastatik és észrevétel nélkül hitelesítettik.

Kövendi Kálmán, aa. olvassa a torboszlói ev. ref. egyházközség történetét. E kis egyházközségünk 1663-tól 1713-ig a bere-kereszturi anyaegyház filiája volt, 1713-tól 1793-ig pedig a nyárad-szentimrei anyaegyházé. 1793-ban önálló egyházközséggé alakult. Azóta szüntelenül halad, fejlődik, épül. E felolvasás nagy hatást tett a népre, mert apáik, nagyapáik emlékét ujitotta fel előttük.

Elnök aa. felszólalván, pár buzdító szót intéz a néphez. Megdicséri őket, hogy bár a szomszéd községben foly a választás, még is eljöttek ide. Inti, hogy őseik vallásosságát, melynek oly szép példáit hallottuk a gyülekezetnek éppen most felolvasott történetében, ültessék át gyermekeikre is. Ezzel a nyilvános ülést bezárja.

A papi lakon, zárt ülésben törént meg az évenkénti rendes tisztujítás titkos, szavazás útján. Elnök lett ismét Szász Károly és jegyző Rákosi György.

Albert Miklós, aa. meghívására, a következő tavaszi értekezlet helyéül B e d e tüzetett ki. Egyházi beszéd tartására Adorján János aa. szólíttatik fel. Értekezést meghívó pap aa. ígért. Ezzel a zárt ülés is bezárattott.

Rákosi György.

II.

Egyházmegyénk küküllőmenti papi értekezleti fióköre a reformáció emlékünnepének alkalmával, 1895 október 31-én tartotta rendes gyűlését Erdő-Szent-Györgyön.

Ott voltak azon a gyűlésen rendes tagtársaink, kivéve egy pár igazolatlanul távol maradt ifju papot, kiket pedig atyafiságos szeretettel óhajtottunk volna gyűlésünkön láthatni. Annál felemelőbben hatott reánk, hogy Vass Tamás, egyházmegyei jegyző, marosvásárhelyi pap aa, mint vendég, megjelent körünkben. És különösen jól esett nekünk az az érdeklődés, melylyel az erdő-szent-györgyi intelligencia részéről találkoztunk; mert mlgs. Zeyk István, földbirtokos, tks Nagy Dénes ügyvéd és tks Osztían Antal postamester urak megjelenésükkel megmutatták, hogy a mi törekvésünknek ők is barátjai. Ugy ők, mint erdő-szentgyörgyi hiveinknek még ott levő tagjai fogadják szíves köszönetünket megjelenésükért.

A templomban istenitiszteletet tartottunk. imát mondott e sorok írója; egyházi beszédet tartott Simon Imre, havadi pap aa, János 8. 31. alapján. Hathatós beszédében buzdítva a hiveket, hogy maradjanak meg a Krisztus beszédében, legyenek hü, kitartó, buzgó tanítványai Idvezítőnknek.

Istenitisztelet végeztével, szeretve tisztelt uj elnökünk, Benedek Dénes, makfalvi pap tartalmas beszéddel nyitotta meg az értekezleti gyűlést.

E megnyitóra megjegyezte Vass Tamás aa, hogy ezzel a beszéddel nemcsak egy kis fiókköri gyűlést, de bármely, a legmagasabb tudományosság niveauján álló, nagy gyűlést is meg lehetne nyitni. (Hol van? Hadd lásuk. Szerk.)

Majd a jegyzőkönyv felolvasása után. Biró Géza sóváradai pap aa. magyarázta a szószebből Máté 21. 32—49. verseit igen szépen. Ez a bibliamagyarázat mindvégig leköttve tartotta a hallgatóság figyelmét. Adja a kegyelem istene, hogy még sok gyűlésen örvendeztethessen bennünket Biró Géza kollegánk építő bibliamagyarázatokkal.

»Egy emlékezetes éjszaka« címen visszaemlékezést olvasott fel Simon Elek, vadasdi pap aa, az 1848—49-iki időkre. Jól esett a mi lelkünknek hazafiságot tanulni ifju lelkü kollegánk ama visszaemlékezéséből, mely egy szomorú ugyan, de hazafiságban magasztos korra emlékeztetett.

A szellemi táplálékból részünket kivéve, az erdő-szentgyörgyi pap vendégszerető házában gyűltünk össze, hol bizalmas, barátságos beszélgetéssel töltöttünk el pár órát és azon meggyőződéssel oszlottunk szét, hogy a papi értekezleteken való pontos megjelenés és közreműködés minden papnak nem csak alapszabályszerű, de erkölcsi kötelessége.

Kiss Ferenc,
gégei ev. ref. pap.

TÁRCA.

Az Iliás egyik jelenete. (I. 492—611.)

(Tartalom-elemzés a gimnázium VIII. osztályában.)

I. Az olvasmánynak tárgyalt, és új részlete közt megállapítottatik a kapcsolat.

Agamemnon megsérti Akhillest; ez megfogadja, hogy nem vesz részt többet a harcban, s felkéri anyját, Thétis isten-asszonyt, hogy szerezzen neki elégtételt. Thetis megígéri.

II. Az új részlet elolvasása után elemzésül feltett kérdések.

a) Hogyan teljesíti Thetis fiának tett ígérését? Fölmegy az Olympusra, s megkéri Zeüst, tanítsa meg a görögöket, s különösképpen Agamemnon, hogyan kell megbecsülni a legvitézebb hőst, a ki hős hireért kora halált is kész elviselni. A kérdés előadása fontos az eposz szerkezete szempontjából, mert az egész cselekmény expozícióját magában foglalja. Nem is lehetne röviden jobban összefoglalni a cselekmény lényegét, mint a költő teszi a maga szavaiban. S éppen ez mutatja, hogy a költő művészi öntudatossággal járt el, mikor ezt az egységes cselekményt a nagy monda-körből kiválasztotta.

b) Mindjárt hajolt Zeusz a kérésre? Némán ül sokáig. Nem elemzi a költő az isten kedélyállapotát; csak a belső háborgásnak, töprengésnek a külső jelét mutatja be. Nem engedí magát semmiféle indulattól elkapatni; nem is ígér, nem is tagad meg egyszerre semmit; mert a mire igent bólint a fejével, azt megmásítani többé nem lehet.

c) Mivel támogatja Thetis a kérését? Hivatkozik arra a szolgálatra, a melyet Zeusznek tett akkor, mikor az istenek

meg akarták kötözni; tehát a homérosi ember tetteinek legközelebbi, s őszintén ki is fejezett rugójával, az önzéssel, a kölcsönös szívességre való számítással, a mint erre, Chryses pap is többször példát mutat. A műveltség mai fokán is, bár van olyan emelkedett lelkü része az emberiségnek, a mely a jót a krisztusi elv szerint úgy teszi, hogy ne tudja a bal kéz, a mit a jobb művel; egy része pedig a humánus társadalom kötelességképpen, sőt élet-föladatképpen róttá ki a jótettnek olyan gyakorlását, mely viszonzásra nem számít: mégis, ha a mai embert olyankor nézzük meg, a mikor nincsen rajta a művelt társadalom elfogadott ruházata, az önuralom és diszkréción; a mikor a naivság, vagy az indulat közvetlensége a lelket a maga valóságában állítja előnkbe, észrevesszük, hogy ma is az emberi tettek fő motivuma az önzés. A gyermekkel vele születik ez a tulajdonság; azt mondja a társának: »Adj te is; ugy-e, én is adtam?« A nép fia nem is tagadja a tisztességes önzést, t. i. azt, a melylyel magának hasznot akar szerezni, de kárt senkinek sem; s gyakrabban azt mutatják a tettei legönzőbbnek, a ki az önzés gyanuját szóval leginkább elhárítani igyekszik. A homérosi embernek pedig az van az ajkán, a mi a lelkében.

Másik gondolat, a mivel Thetis a kérését támogatja, az, hogy nála nem lesz megvetettebb az istenek közt. Tehát, az *önérzettel*, a szeméremérzettel is támogatja a kérését; s valóban, ez a homérosi kor emberének második legnagyobb ösztönzője. A legyőzött Ajax szégyenében megöli magát; Menelaosz nem meri elhagyni Patroklos tetemét, hogy az argosi nép meg ne botránkozzék; a büszke kérők attól tar-

tanak, hogy az öreg koldus legyőzi őket a nyillövésben; Penelope szégyellené, ha ipjának nem tudna szemfedőt készíteni; Helene megvetéssel tekint Párisra, hogy semmi szemérmert nem ismer. Különben ez nem csak Görögországban, hanem Rómában is így volt; a római nép erkölcsiségének legerősebb alapja az önértet, s az a nyilvános lelkiismeret volt, melyet a cenzor személyesített meg. Valerius Max. szépen fejezi ki ezen hivatal fontosságát: »Foglaljatok bár városokat, hódítsatok össze népeket, országokra terjesszétek bár hatalmatokat: ha a piacon és tanácsban nincsen helyén a kötelesség-érzet, és szemérem: égis érhet szerzeményeitek halomja, de biztos otthona nem lesz. A mi népéletünkben is »egytaláljuk ezt a vonást. A paraszt-leány nem veszi oly zokon, ha azt mondják neki: »Te, megver az isten!«, mint ezt: »Te, utolsó! Te, falu cégére!«

Mit válaszol Thetis Zeüs ismételt kérésére? Igéretet tesz. S a mód, a melylyel ezt teszi, ez a legszebb, s megfontolásra legérdemesebb helye a jelenetnek. A *főnségnek* ily találó kifejezését csak a bibliában találhatni (Teremtés K. Zsolt.) Az istenek az Olympusra mennek, Zeüs megy legelőül; a többiektől külön, a ködbe vesző legmagasabb csúcsra ül: az előadott kérésre egy szóval sem felel, hanem némán ül sokáig. Végre, nagysága és hatalma érzetében, ezt mondja: »Fejémmel rábólintok, hogy bizzál szavamban, mert... az a szavam, melyet fejbólintással megerősítek, megmásíthatatlan, nem csalfa, s nem marad teljesedés nélkül. Szólt, és sötét szemöldökével intett Kronos fia; az ambróziás fűrtök leomlottak az égi király halhatatlan fejről, s megrendült belé a nagy Olympos. Az epikus költő nem eleméz, nem boncolgat; sehol sincs absztrakció; a mi kedves, az az egész megjelenésével van szemléltetve; a mi nagy, az a tettek nagyságával érzéketve. Nem használ semmi nagy mondást; nincs hatásadászat; nem szavakkal fest, hanem helyzettel, tettel, egész személyiséggel. Az Odysseia VI. énekének Nausikaa jelenetében egy szót sem szól a családi szeretet bensőségéről, a női kedély megilletődéséről egy kedves idegen megérkezte fölött, a gyermekkor édes álmai közt fölcsirázó szerelemről, a finom nőiességről, és szemérméről, a szíves részvétéről, és asszonyi méltóságról: és mégis, mindez megvan ott, a legszebb képben egyesülve. Így van ez a főnséggel is. Apollo jön, mint az éjszaka; három lépésben méri a világot; Zeüs szemöldökével rengeti az Olympust. S a főnséges mindenütt a legtermészetesebben van alkalmazva. Sokszor beszél a költő istenekről; de ilyen nagyszabású képeket csak ott használ, hol azt a cselekmény mintegy önkintelenül mondatja vele. Ösztönszerűleg érzi, hogy a főnségesnek, mely a szertelen nagyságban és erőben rejlik, félemlítő a hatása; s ezt a hatást mesterkélttséggel, célzattal minduntalan fölvidéni, célja-tévesztett dolog volna. Horatius is ezen kép hatása alatt írja: »Regum timendorum in proprios greges, reges in ipsos imperium est Jovis... cuncta supercilio moventis.« Berzsenyi szerint: »A te szemöldököd ronthat, s teremthet száz világot.« Ez a hely adhatott alkalmat Otrixoli Zeüs-fő megteremtésére (Szemléltetés), melyet a szobrászat történetében csak Mikhel Angelo Mózes közelelt meg főnségében.

Zeüs nagysága és hatalma az Iliasban több helyt van találóan szemléltetve; erre szolgál maga ez a három jelző: messzire dörgő, villámszóró, föllegtorlasztó. VIII. 5—27. megfenyegeti az isteneket, hogy a ki az ő akaratával ellenkezik, azt leveti az Olympusról az alvilágba; ott is olyan mély-

ségre, a mennyire van az ég a földtől; felszólítja őket, tegyenek próbát vele, ha van bátorságuk; kapaszkodjanak belé egy aranyláncba mindannyian, s próbálják őt magát ennél fogva lerántani: ha vajjon, képesek lesznek-e? Ha pedig ő megragadja a láncot, nem csak az isteneket, hanem a tengert és a földet is elvonszolja vele, s a láncot az Olympusra csavarja, hogy tenger és föld a levegőben csüngjenek.

Zeüs főnségének festésere szolgálnak az olvasmány további sorai is: »Az istenek mindannyian fölkeltek helyeikről, s atyjuknak elébe mentek; senki sem merete ülve bevárni közeledtét.« Zeüs szavára »megijedt a főlségés ökor szemü Héra, erőt vett szívében, s szó nélkül leült; elszörnyedtek az istenek mindnyájan.

Hogyan fogadja Héra az istenek közé érkező Zeüst? Azzal a modorral, mely Hérát általában jellemzi. Mint hitvestárs, férje hatalmából részt kíván magának; azt akarja, hogy Zeüs minden szándékát közölje vele; s mivel ez nem engedheti, hogy a világ ügyeinek rendezésébe női gyöngeségek is befolyjanak, nem avatja be minden tervébe. Héra ezért állandóan gyanakszik férjére, s perlekedik is, különösen, ha észre veszi, hogy valaki titkosan beszélget vele. Pedig ő is rászedi néha az öreget, mint, például, a XIV. énekben, a hol hízelgései elaltatja, hogy, a mig alszik, a görögök győzhessenek. Zeus fontos ok nélkül nem is hallgat előtte el semmit; mert nem szereti a házi békétlenséget.

Hogy végződik a kölcsönös harag? Hefaisztos, a sánta isten, Zeüs, és Herá fia, panaszkodik, hogy apjának és anyjának versenyése az istenek minden mulatságát elrontja. Kéri az anyját, hogy engedjen; mert az apja hatalmas ám szerfölött. Ő is megpróbálta szembeszállani vele, de meg is bánta; mert, ime, most is viseli nyomát a sántaságban. Ugy ledobta a földre, hogy alig maradt benne lélek, mikor egy nap teltével leérkezett. »Nem jó kikötni az öreggel, mikor haragos.« Bort tölt az anyjának, hogy vigasztalódjék, s komikus kedveskedéseivel mosolygásra bírja Herát. Megörvendve siet a vederhez, s egyre-másra tölt a többieknek is, sürögve-bicegve, biztatva őket, hogy mulassanak. »Ellenállhatatlan kacaj tört ki a boldog istenek között«, s ezzel fölzsabadult a jó kedv, a hatalmasok haragjának hatása alól.

III. A homérosi kor világnézete.

Nugyon alkalmas ez a jelenet a *homérosi istenek* megismerésére. Lakomára mennek az aethiopokhoz; aztán fölmennek a nagy égbe, az Olympusra, mely csúcsával a felhők közé emelkedik, azért az istenek lakóhelye; Zeüs fél, hogy felesége pörölni fog; bemegy a házba, s az istenek fölkelnek előtte; Herá szóváltást kezd, hogy hiuságát ki nem elégitheti; végül, megijed, s elhallgat; Hefaisztos tréfai közbe szólására a hangulat földerül, s mulatnak. Egy szerencsésen végződő perpatvar; tehát, minden részletében emberi kép. Megvolt ebben a korban a fántázia őseréje; de minden cselekvést, tehát, az istenek életének minden tevékenységét is, emberi mintára szabott. Kettős természete van a homérosi istennek: emberi tulajdonságokkal van felruházva; de, e mellett az emberi szsnvedéstől, és korlátozástól mentve van; dicsőségben, és hatalomban uralkodnak égen és földön. De az emberi dolgokban való részvételük csak úgy volt érthető, ha ők maguk is ember-módra élnek; mindennek felett pedig családi életet, mert a családiasság vonása el volt áradva a földön, égen, s az alvilágban.

Analogiák az istenekről. IV az istenek mulatnak, egymásra köszöntenek, s végre, megbékélnek. XIV. Herá elaltatja Zeüst, hogy tervét meghiusítsa. XV. Zeus fölébred, megszidja Herát, s kereken kijelenti, hogy Trója csak akkor dőlhet meg, ha a görögök eleget bűnhődtek Akhilles megbántásáért. XVIII. a hoplopoia jelenetének kezdete egészen emberi kép; olyan, mint mikor a mi népünk azt meséli, hogy a király arany-jászolhoz köti a lovát; a királyné pedig arany-osztovátán szövi férjének a harisnyáját, sat.

Fellemlő vonások az istenjelenetekben. Zeüs leginkább Herával civódik, mert Herá mindenben akadékoskodik; de Zeüs sem igen mosolyog rája, sőt komolyan odaszól: »Megéred, hogy egészen elfordul tőled a lelkem«; míg Athénére és Afroditére mosolyogva tekint. Athéne nem ingerli őt ellenmondásaival; haragszik ugyan néha, de némán. Zeüs is, mint Agamemnon a tanácsban, azért haragszik legjobban, ha valaki a tekintélyét nyilvánosan kisebbíteni akarja. Mindig meg van azonban őrizve az idylli jellem; s a békesség Zeüs hatalomszavára bekövetkezik. Zeüs sem tagad meg olyan kérést, mely terveivel nem ellenkezik; Thetis kedvéért elégtételt szerez a fiának; de mikor a trójaiak már a görög hajókat is fenyegetik, beszünteti a harcot. A költő a humoros jeleneteket legszívesebben Hefaistos személyével köti össze. Általában, olyan a nép gondolkodás-módja, hogy a testi hiba, mint természetellenes, rá a tonákságával hat először; csak mikor a reflexio kezd működni, akkor lép fel a szánalom. Sőt gúnyt is idéz elő, ha a hibás testünek lelki vonásai nem rokonszcnvesek. (Thersite II. II. Cerkó. Buda Hal.)

Könyörgés módja éppen úgy, mint az imáé, eltér a miénktől. Thetis átkarolja baljával Zeüs térdét, jobbával pedig az állát fogja meg. Az istenek térdének az époszban különös jelentősége van. Sokszor olvassuk: »az istenek térdén fekszik«, vagyis, a jövő titka, bizonytalan. Ez a kép valószínűleg a versenyekről van véve, a hol a koszu a pályabíró térdén nyugodott.

Redliák: ambrosia, nektár, ikhor; vedrekből merítették az italt, hol bor és víz elegyítve volt.

Homérosi jelzők, melyek a tárgy legfeltünőbb tulajdonságáról vannak véve, s egy-egy összevont hasonlatot tartalmaznak: villámszóró, messzedörgő, fellegtorlasztó, ezüstlábu, ökörszemü, fehérkaru. Többnyire állandók is ezek a jelzők; sőt olyan helyzetben is megtartja a népköltészet, a mely helyzethez már éppen nem illenek. Mikor Akhilles és Agamemnon legjobban szidják egymást, akkor is ezt mondják: »Dicsőséges Atreüszi!«, s viszont: »Csak ne ravaszkodjál, isteni Akhilles.« »Gyulainé, édes anyám«, »Jó Detre.«

Lázár István.

Papi meghívó.

Az alább hiteles másolatban közlendő két papi meghívó eredetije Dáncs József, brassói épületfestő derék iparos, és hitsorsosunk birtokában van, több családi okmánynyal együtt.

Az első meghívó külcime: Tiszteletes Dancs Dániel uramnak, a klopotivai ref. ekklezsia érdemes lelki-tanítójának, illendő tisztelettel. Hivatalból, sietve. Klopotiván.

Tiszteletes uram!

A szászvárosi reformata szent ekklezsia második papi stációja, mely néhai tiszt. Kovács József uram történt halála által üresen maradt vala, nemes nagy-enyedi deák, Nagy Sándor uram által kipótoltatván, minthogy a csak most tisztelt

Nagy Sándor uram, konzisztoriumunk és szent ekkleziánk kívánságára, külső országokra szándékozik kimenni, és az alatt ekkleziánk az isteni szolgálatban teljességgel hiányosságot nem szenvedhet: oly véggel kívántuk ezen levelünk által Tiszteletedet feltalálni, hogy ha tetszenék, az alatt az idő alatt, a mig visszatérne, itten helyette papi hivatalt folytatni. Konzisztoriumunk invitálja tiszteletedet, és el is fogadja, mely maga leendő meghatározásáról minket még ezen alkalmatosságtól bizonyossá tenni, ne terheltessék. Reméljük, hogy Tiszteleted ezen invitációnkat, melyre jó hire érdemesítette, nem fogja megvetni annyival is inkább, hogy fáradsága méltóképpen leendő megjutalmaztatása iránt tökéletesen affidáljuk, meghatározván pedig magát arra Tiszteleted, hogy ottan az ide való megérkezése iránt tegyen rendelést. Maradván illendő tisztelettel.

A szászvárosi d. konzisztorium 1807-ben, május 7-ik napján tartott üléséből.

Tiszteletednek igaz jóakarói, a szászvárosi ref. konzisztorium: *Borsos Fános*, mpr. ref. első pap, *Bonyhai S. István*, domest. kurátor, *Vagy Ferenc*, notárius

II.

Zalathna, aug. 7. 1807.

Kedves tiszteletes uram!

Néhai papunk, tiszt. Keresztes József uram meghalozván, még eddig papunk nincsen.

Arra nézve kérjük tiszteletes uramat egész tisztelettel és szeretettel, méltóztassék e mostani kérésünk és hivatalunk meg nem vetni, ekkleziánkba papnak eljöni. Mely kérésünk és hivatalunk mellé ragasztottuk azt is, hogy micsoda beneficiuma legyen a zalathnai papnak, ezen konvencióval tudtára adván, a midőn kegyes szeretetébe egész ekkleziánkat ajánlanók, illő tisztelettel.

Kedves tiszteletes uramnak alázatos szolgálai: *Makar István*, *Görög Fános*, a zalathnai reform. fungens kurátora, *Baló Sámuel*, *Ancikus Fános*, konzisztoriális, *Hajdu Fános*, konzisztoriális, *Fakab Zsigmond*, konzisztoriális.

Külcim: Tiszteletes, tudós Dancs Dániel uramnak, a nemes szászvárosi reformata szent ekklezsia egyik érdemes papjának, vagy lévitájának, szokott tisztelettel, Szászvárosra.

Az első meghívó egész, a második félivre van írva, mindkettőn meglátszik a nyolcvannyalc esztendő.

Közli: Koós Ferenc.

Különfélék.

= **A néhai Pap Gábor püspök, halála miatt** Kolozsvárott e hó 21-ére elnapolt konventre egyházkerületünkől Budapestre utazott főtiszt. püspök, Szász Domokos, dr. Kolozsvári Sándor, Deésy Gyula, Bartha Lajos és Parádi Kálmán.

= **Kiss Áron, a tiszántúli egyházkerület püspöke,** és debreceni pap, folyó hó 22-én üli meg születésének nyolcvanadik esztendejét. De mert akkor Kiss Áron már Budapesten lesz a konventen, egyházkerülete, egyháza, és tisztelőinek vég nélküli soka már e hó 18-án megjelentek a sok érdemü, általánosan tisztelt, mindenki által méltán szeretett ösz férfiu előtt, és kifejezték szerencse-kivánataikat különböző formákban, elismerő jegyzőköny, emlék-album átnyújtásával, de mindannyian nyiltan, őszintén, becsületesen, és az agg patriárkhához méltó nagy tisztelettel. Itt, a távolban, a mi lelkünkben is megcsendülnek az írásnak szavai: »A vén ember előtt kelj föl, és az ő orcáját becsüld meg«, és e parancsot kivetköztetve parancs formájából, tisztelettel, és a kegyelet hodolatával hajtva meg homlokunkat, csak meleg szívünket küldjük ez öreg mintaképéhez a kálvinista-papoknak, azzal az óhajtással, hogy még sokáig járjon előttünk életének főlemelő példájával.

= **A ki püspökséget kíván, jó dolgot kíván.** A dunántúli egyházkerület püspöki székére már emlegetik a jelölteket. Antal Gábor, ácsi lelkész; Cike Lajos, ó-szőnyi

lelkész és esperes; Körmenyi Sándor, hedrahelyi lelkész, és Vályi Lajos, esperes, egyházkerületi jegyző, és jelenleg püspök-helyettes azok, kiknek megadatott a szerencse, hogy derék-voltuk felett összevesszenek a presbiteriumok. Bárhogyan üssön ki a választás, vesztes egyik sem lesz; nyer mindenik; a lehetőség fölteveése már magában is tisztesség.

== **Az egyházkerület theol. fakultásának** tanári kara tisztában levén magas hivatásával és erőinek tudatában levén, egyszerre oda áll, »in medias res.« és a telje sitendő nemes munka öntudatával fordul a közönséghez és hivatgatja, hogy együtt, közös erővel, és egyesített akarattal építsék istennek országát. Egyelőre négy felolvasó estélyről van szó, melyek a theol. fakultás disztermében lesznek megtartva nov. 27-én, dec. 4, 11 és 18-án, mindenkör estve hat órákor. Az első estélyen főtiszt. püspök aa. tart megnyitó beszédet; a felolvasásukat egymás után Pokoly József, dr. Kecskeméthy István, Nagy Károly és Kenessey Béla, tanárok fogják megtartani, melyek mindig énekkel és imával kezdődnek és végződnek. A felolvasások főtárgya: Jézus korának uralkodó eszméi, vallási és politikai pártjai. Kolozsvárt az ilyenféle felolvasások szokatlannak voltak eddig; de úgy véljük, hogy az idő alkalmas volt, melyben a felolvasások tartatnak, a tárgy fontossága, a cél szentsége és a közreműködők állása, irodalmi neve, s az általuk kétségen kívül elérendő nagy siker oly tetszést és eredményt fognak kivívni, hogy igen rövid idő alatt annyira általánossá és közszükséggé válnak, hogy népiskoláinkban a néposztály azon részére is be kell ezeket rendezni, mely most legkevésbé részestül erkölcsi oktatásban, a melynek pedig leginkább volna arra szüksége. Csak előre a jól kiválasztott uton a cél felé, isten segedelmével.

== **Emlékinnepe.** Ez előtt egy esztendővel ragadta el a halál Várkonyi Endrét, a sepsiszentgyörgyi »Mikó-kollegium« egyik igen jeles képzettségű tanárát. A derék féjfü élete legszebb korában hunyt el a kollegium s általában az oktatásügy nagy kárára. Most a boldogult tanártársai s a há-

lás előjáróság egyszerű, de szép és izléses stíliu emlékkövel jelölték meg a sepsiszentgyörgyi ref. temetőben a sirt, hol az elhunytak hamvai nyugosznak s tegnap délelőtt 11 órákor emlékünnepet tartott a kollegium a sirnál. Ott volt az előjáróság, a tanári kar, a tanuló ifjuság s a városi közönség soraiból előkelő résztvevők nagy száma. A gyászünnepelet dr. Farnos Dezső, tanár vezetése alatt a kollegiumi dalkör gyönyörű, szabatos harmoniája nyitotta meg a »Gályarabok énekével« s annak elhangzása után Benke István, gimn. tanár mondott emlékbeszédet. Majd a kollegiumi dalkarnak »A bárd« című szép karéneke következett s a megható gyászünnepelet véget ért. Őszi napsugár fénye rezgett a sirokon s a verőfény derűje masolyogta be a szomorú temetőt, melynek egyik néma lakója emlékezetét a kegyelet hálájával ünnepeleték meg.

== **Biztos tudomásunk lévén arról,** hogy boldog emlékü Nagy Péter, püspök hátrahagyott egyházi beszédei Szabó Sámuel, és Nagy Károly tanár urak birtokában vannak: legyen szabad megkérdeznünk a t. tanár urakat, hogy miért hevertetik azokat a beszédeket asztaluk fiókjában, s miért nem teszik egyházi irodalmunk közkinccsévé? Néhai dr. Kovács Ödön huszonöt éves jubileuma alkalmával örömmel hallottuk, hogy Nagy Péter beszédei rövid idő alatt megjelennek, s azóta várva-várjuk. Quousque tandem?! Több ref. lelkész.

Szerkesztői nyiltposta.

== **Junior.** Gratulálunk a becsületesen végzett munkáért, melynek jutalma első sorban ott kell hogy legyen a lelkiismeretben, az öntudatban. Azt a tollat eddig is kár volt pihentetni; bűn volna, nem használni ez után. A siker, minden kétséget kizárólag, a miénk, mert az igazságot minden tisztesség felsőség támogatja, és diadalra emeli, az idők teljességében.

== **N. A. urnak. M-Bodon.** A »Hálás köszönetekből« mielőbb mellékletet állítunk össze, és akkor közöljük. Azt várjuk, hogy sok legyen; bár lenne több!

HIVATALOS RÉSZ.

3820—1895.

KÖRLEVÉL,

*valamennyi erdélyi evang. református kollegium
mél. t. Előjáróságának.*

A milleniumi kiállítás középiskolai alcsoportjában kiállítandó iskolai értesítők, írásbeli dolgozatok és rajzok bekötése tekintetében a vallás-, és közoktatásügyi magyar királyi miniszter urtól, 61,273. szám alatt, következő felhívást vettünk.

»Mint hogy a csoport-bizottság kiváló súlyt helyez arra, hogy a tárgyak ne csak tanulságosak, hanem külsőleg is csinosak, izlésesek legyenek, érintkezésbe lépett Gottermayer Nándor, fővárosi könyvkötővel, a ki a következő árak mellett hajlandó a könyvkötési munkákat elkészíteni.

1. A nyolcadrét alakú értesítőt, egész angol vászonba kötve, a sarkán arany címmel, kötete 80 kr.

Ugyanez a sarkán, és a táblán címmel, 1 frt. 40 kr.

3. Rajzalbum, negyediv alakban, egész angol vászonban (körülbelül harminc lapuak), a táblán arany-felírással, 2 frt. 20 krajcár.

4. Ugyanez, félires rajzlapoknak, 3 frt.

5. Rajztékák behajtásokkal, egész angol vászonban, a táblán arany cím-felírással, negyediv alakban, 2 frt.

6. Ugyanez, félires nagyságban, 2 frt. 80 kr.

7. Könyvalaku tokok füzetek számára, egész angol vászonban, arany felírással, nyolc centiméter magasságban, 1 frt. 50 kr.

8. Esetleg a rajzok cachirozása szürke lemezekre, negyediv nagyságban, 15 krajcár.

9. Ugyanez, félires nagyságban, 45 krajcár.

Ha valamely középiskola Gottermayer Nándor által akarja készíttetni a táblákat, illetőleg a tokokat, akkor a tárgyakat kellően csomagolva, a készíttendő táblák és tokok

minőségének a kísérő levélben való megjelölésével, folyó évi december 15-től 1896. január 15-ig terjedő időközben, Gottermayer Nándor címére (Király Pál). (Lövész-utca 5. szám), küldje be. A szóban forgó tárgyakat a csoportbizottság a könyvkötőtől átveszi. A számlákat, az átvétel igazolásával, az egyes iskoláknak Gottermayer Nándor, könyvkötő fogja megküldeni.

Miről a méltóságos t. Előjáróságokat tudomás, és netaláni figyelembe vétel végett, értesítjük.

Kolozsvárt, 1895. november 11.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

3838—1895.

FELHÍVÁS,

az összes ev. ref. lelkész aához.

Az ausztriai értékű 20 kros esüst- és 4 kros váltópénz az állampénztáraknál és hivataloknál már csak 1895. évi december hó 31-ig fogadtatik el.

Különösen a szegényebb néposztály érdekében, szükségét látjuk annak, hogy ezen körülményre a közönség újból figyelmeztessék.

Ennélfogva felhívjuk összes tiszteletes lelkész aait, hogy a lakosságot a szokott módon való hirdetés útján figyelmeztessék, hogy a 20 és 4 krosok 1895. évi december hó 31-ike után az állampénztáraknál, és hivataloknál sem névértékben, sem anyagértékük megtérítése mellett többé sem fizetesképpen el nem fogadtatnak, sem át nem váltatnak. Kolozsvárt, 1895. nov. 12-én.

Márkus János,
titkár.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

Felélős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1895. November 28.

48. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmentve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Az egyházmegyék felosztása.

I.

Mindjárt egy éve lesz, hogy Magyarósi István, zilahi pap, az egyházmegyék felosztása mellett a zászlót kitűzte. De, hogy az eszme szülő atyjára térjünk, elmúlt immár egy éve, hogy Lapunk szerkesztője azt megpendítette.

Az óta, úgy szólván, e kérdéssel csak a népes szilágy-szolnoki egyházmegye foglalkozott, a hol már az előkészítés stádiumában is áll az ügy, a mennyiben az egyházközségek keblü tanácsai most nyilvánítanak véleményt felőle.

A többi, nagyobb és kisebb egyházmegye, mind ez ideig hallgatott, várva onnan az eredményt, vagy a felsőbb helyről jövő kezdeményezést, holott ezen ügy nem csupán a szilágy-szolnoki egyházmegye keblü ügye, hanem minden egyházmegyét közösen érdeklő ügy. Hozzá szólani tehát, nem csak szükséges, de közérdekénél fogva, helyén való is. Hiszen, lehet, hogy ha most nem mindnyájan helyeslik is; ha még az időt nem is látják, egy avagy más okból, számára eljöttnek: de, minden szó, minden felszólalás, pro et contra, tisztázza a kérdést úgy, hogy majdan teljes világosságban áll előttünk.

Ez okból kívánok én is hozzá szólani, s nem is habozom jó eleve kimondani, hogy én, igénytelen nézetemmel, a felosztás mellett foglalok állást, még azon esetben is, ha mindjárt rám kiáltják is, hogy esperességre vágyom, holott addig még sok víz lefoly a Szamoson!

De, midőn azon elvi kijelentést teszem, hogy az egyházmegyék felosztását és szabályozását helyes, és hasznos dolognak tartom: nem késem, előadni azon indokokat is, melyek ezen meggyőződést megérlelték bennem.

Mindenek előtt, általánosságban, azon ellenvetésre kívánok reflektálni, mely e kérdés tárgyalásánál önkint is fölmerül: hogy a régi mesgyét

nagyon nehéz megbontani, s ha nehéz, veszedelemmel is járó, különösen az egyházi életben. Az egyházmegyék határvonalait már évszázados mesgyék jelölik; a megszokás, egyes intézmények, mind megannyi határ-követ képeznek, melyeket még a hívek is jól ismernek, s melyeken túl nem lépnek.

Hát, ez tökéletesen így van; de, ne feledjük el a protestántizmusnak minden időkre szóló sarkalatos elvét: semper reformari debet. Azokat a határvonalakat kivánták ez előtt százötven, kétszáz esztendővel; de az is igaz, hogy az óta a viszonyok és körülmények szerint, közmegegyezéssel, módosítottak is rajta. Az egyházmegyék keletkezése, és felosztása óta, magában az egyházi életben is számtalan változás történt; egyes egyházak végképpen elenyésztek, más helyen újak keletkeztek, s ha akkor helyes volt a felosztás, az óta éppen a változások folytán, új beosztás szüksége állott elő. Az állami, és a társadalmi intézmények fejlődésével, az egyházi élet is nagyot haladott, s ha az akkori viszonyok között könnyen, és nehézség nélkül volt kormányozható az egyházmegye: ma, az egyházi élet fejlődésével, nem megy oly könnyen.

Ezen változások közül csak egyet említek fel, és ezt Rákosi György: »Bod Péter idejében, és most« címü tanulmányából veszem, a hol ez áll: ».. Bod Péter ideje óta, tehát százötven év alatt, az erdélyi egyházkerületben százhárom anya-egyházközséget veszítettünk, melynek pótlásául csak ötvenkilencet nyertünk«, megjegyezvén, hogy ez adatok nem vonatkoznak a szil.-szolnoki egyházmegyére, és romániai misszióra, melyek Bod Péter idejében nem tartoztak az erdélyi egyházkerülethez. (Lásd »Prot. Közlöny« 1892. évi 47. számát) Kiténik ebből, hogy ha Bod Péter óta történt is az egyházmegyék beosztásán némi változás, de az oly kevés, hogy a máj beosztás alig tér el az ő idejében levőtől; pedig, az egyház-

megyék arculatja, s a községek számaránya ma egészen más, mint akkor.

Tehát, magasabb szempontok és érdekek kívánják azt, hogy a helyesebb beosztást és arányosítást megtegyük, s a régi megyét megmozdítsuk.

És ez érdekek között éppen első helyen áll a kálvinista egyház megerősítése, s a magyar faj megtartása. A kettő együtt áll, vagy együtt esik. Az esést főnnebb szomorúan láttuk, s e látvány kell, hogy sarkaljon a megtartásra, intenzivebb munkára. Egy erős lánc-szemnek kell minden hívünket az egyház testéhez kapcsolni, s e láncszem nem lehet más, mint az evangyéliumi protestáns hit. Ezt a hitet kell öntudatra kelteni, mert manapság nagyon is befogta a közönyösség rozsdája. Ha mi elmulasztjuk, az egyénnel együtt elnyeli az oláhság, vagy elragadja a katolicizmus. Mindkettő hatalmas ellenség; csak hogy míg az első fegyver nélkül pusztit, az utóbbi hadi lábón áll, s szüntelen ostromol. Minden egyes hívünkben pedig kálvinista egyházunknak egy erőssége, egy élő köve dül ki, s a lelki szabadság egy kis fáklyája alszik el.

Igaz ugyan, hogy azt az apostoli munkásságot, mely a hivek vallásos hitének megerősítésében, erkölcsi tisztaságának megteremtésében áll, maguk a lelkipásztorok saját gyülekezeteik körében is megtehetik de nekünk, a siker, és az eredmény biztonsága érdekében, még egy más jelszavunk is van, és ez: *viribus unitis!* Ez a jelszó hozta létre, és teremtette meg a Papi Értekezleteket; ez osztotta fel az egyházmegyéket értekezleti körökre. Mert a dolog úgy áll, hogy nem elég, mindig csupán a magunk tudományával traktálni hiveinket; ők is éppen úgy megvárják az újat, a változatost, a mint emberi természetünk vágyik a társaság után, és óhajtja az eszmecserét. Csak hogy eddig sem a gyülekezet, sem a vezetők nem részesültek valami nagy mértékben ebben a lelket felfrissítő, változatos dologban, mert nem volt meg rá a kedvező alkalom. A vallásos hitet erősítő népies felolvasások csak most kezdődtek meg; a Papi Értekezletek gyakoribb tartása csak most indult el. Jótékony hatásukat még senki sem vonván kétségbe, a megindított akciót fokozni kell mindkét irányban.

De, lehető-e ez a mostani beosztás mellett? Nézetünk szerint, sikerre vezető, és megnyugtató eredménnyel nem, mert ennek útját vágja a

távolság, melyet a kálvinista pap kicsinyke ereszénye nem tud, nem képes túlszárnyalni. Hogy az egyházmegyei gyűléseket évenként egyszer-kétszer, még a papok se látogatják rendszeren, ennek oka, első sorban, nem a buzgóság hiányában és érdektelenségben keresendő, hanem a nagy távolságban, melyet, ha megtennének, pár nap alatt egy havi fedezetük legalább is elkelné. És ez nagy tényező, míg a papi fizetések meg nem javíttatnak.

Az egyházmegyék arányosabb beosztásával, ezen akadály igen nagy mértékben le lenne győzhető. A papoknak bővebb alkalma nyílnék arra, hogy egymással érintkezzenek; a Papi Értekezleteknek nagyobb tere, hogy a közérdekű ügyeket megbeszéljék, s a belmisszió terén egy egészen új, eleven, és pezsgő életet teremtsenek. Ez élet nyomában nem csak a kálvinizmus erősödne meg, de erőt nyerne a magyar faj, s lüktetne a nemzeti érzület.

Ezen kérdésnél azt sem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy a mostani egyház-látogatásoknak a célja nem csupán adminisztratív, hanem egyszersmind vallás-erkölcsi is. Az esperesek feladata nem csupán az egyházi ügy-, és vagyongazdálkodás megvizsgálása; sőt nem túlozunk, ha azt mondjuk, hogy annak állapota felől igen sokszor a benyújtott jelentésekből, számadásokból is meggyőződést szerezhetnének: hanem első sorban a vallásos élet emelése, a közönynek eloszlatása, a netaláni sérelmek, panaszok bővebb kihallgatása. A mostani rendszer mellett erre idő nem jut. Az a könyörgés, az a lelkes beszéd, mely ilyenkor espereseink ajkairól elszáll, csak keveset ragadhat magával, mert alig pár presbiter hallgatja. Emlékszem még némileg a hármass vizitációkra, mikor egyik »nagy hasu« pap (nálunk felé az volt a szójárás: »jönnek a nagy hasu papok«) prédikált, hogy sereglett a nép a templomba. A hatás el nem maradt, egyhangu foglalkozásából kiragadta a népet.

A felosztás útján a vizitációknak ezt a hatásos oldalát ismét vissza lehetne adni, mert nem hiszem, hogy az esperes felszólítására szívesen ne tartana egyik, vagy másik pap, itt, vagy ott egy-egy alkalmi beszédet, természetesen oly időben történvén akkor a vizitát, midőn a nép nincs elfoglalva a szorgos mezei munkával. Ez a nap innep számba menne abban a gyülekezetben, s eredménye, bizonynyal, meglátszanék sokáig.

Vajda Ferenc.

Révay Pál megnyitó beszéde.

(A sepsii ref. egyházmegye okt. 31-iki Papi Értekezletén.)

A sepsi ev. ref. egyházmegyének 1895. ápril 3-án N.-Borosnyón tartott tavaszi, rendes tisztújító közgyűlésében, nt. elődöm és barátom, Zágoni Pál, papi, de főleg esperesi hivatalával járó soknemű teendőire való hivatkozással, lemondván elnöki tisztról, az értekezlet közbizalma engemet hívott el az elnöki szék betöltésére.

Én, mert az apostol szavai szerint, »akaratom legyen a jóra«, a mint akkor is kijelentettem, azzal a jó szándékkal fogadtam el ezen érdemem fölötti megtiszteltetést, hogy a nekem adatott »talentumok« mértéke szerint, igyekezni fogok a tiszteből folyó kötelességeknek megfelelni; de ha még sem tudnék megfelelni a ti várakozásaitoknak, azt ne az akarat, de a tehetőség hiányának tudjátok fel.

Ugy de, tisztelt értekezlet, ha ezen kijelentésem jogosult volt akkor, annál jogosultabb ma. Hiszen azóta, hogy megtisztelő bizalmatok az elnöki székbe ültetett, az egyházpolitikai törvények életbeléptetésével, úgy a magyar nemzeti, mint általában vallásfelekezeti szempontból tekintve a helyzetet, egy következményeiben ma még megmérhetetlen és kiszámíthatatlan új korszak küszöbéhez érkezünk, melyen belől, minden nap, minden lépéssel, új és a törvény szelleméből, intencióból folyó magasztos célok elérése, sok és nehéz kötelességek teljesítése, betöltése várakozik reánk, akár mint egyes ember, akár mint testületekben működő tagra. És én, tisztelt barátaim, távol minden álszeméremtől és szégyentől, becsületos, térfias nyíltsággal jelentem ki előttetek, hogy az új helyzettel szemben, akár mint egyes ember, akár mint a diszes papi testület értekezleti elnöke, nagyon is érzem az én erőtlenségemet; nem tartom elég erősnek magamat arra, hogy elnöki tiszteből folyó kötelességeimet nemhogy a ti várakozásaitoknak, de a saját óhajomásomnak is megfelelően tudnám betölteni.

De hiszek abban, »a ki az erőtlenségben is megdicsőítheti a maga erejét«, az isenben, kinek »oltára körül forgolódo szolgál vagyunk« mindannyian. Hiszek pedig azért, mert lelkesítő, felséges példák állanak előttem arra nézve, hogy a jó ügy, az életre való eszmék melletti tántoríthatatlan hűség, az áldást hozó munka iránti szent lelkesedés csodákat mivelhet és a legádázabb, legküzdemesebb harcokból is győzelemmel kerülhet ki még oly parányi erő is, minő az enyém. Éppen azért, mert erőtlenségem érzetének ilyen igaz ismeretével állok előttetek, midőn e helyről, elnöki székemből először üdvözöllek benneteket »Kérlek ayámfi, az Urban testvéreimet«, ajándékozatok meg szívetük őszinte, jóakaró baráti érzelmeivel! A krisztusi szeretet, melynek egyen-egyen hirdető apostolai vagyatok s mely az apostol tanítása szerint: »nem gondol gonoszt, nem cselekszik álnokul, mindeneket hiszen, eltűr, elfedez és a szívből soha el nem fogy«, ne fogyjon el irántam a ti szívetekből is; fedezze el az én gyengeségeimet is és a reátok váró közös nagy mun-

kában, az elénkbe tűzött cél felé való haladásunk után egyesítsen, támogasson bennünket.

És most, engedjétek meg tisztelt barátaim, nem hogy programot mondjak, mentsen isten, de hogy legalább általánosságban, bárcsak főbb vonásaiban is jelezzem azt az irányt, melyben munkásságunknak ki kell terjedni; hogy körvonalozzam a határokat, melyek között mozogva, az egyházpolitikai törvények által adott új helyzetben, úgy is, »mint az őrálló helyen« szolgáló férfiak, úgy is, mint papi értekezlet, »az ő terhét fölvéve« követnünk kell a »Mestert«, Jézus Krisztust, a ki tegnap és ma ugyanaz, mindörökké ugyanaz léssen, előttünk ut, élet és igazság.

*

Fönnebb már érintettem, hogy az 1894. évi XXXI., XXXII, és XXXIII. egyházpolitikai törvényeknek 1895. október 1-én történt életbeléptetésével, úgy magyar nemzeti, mint általában vallásfelekezeti szempontból tekintve a helyzetet, eredményeiben, és következményeiben, egy ma még megmérhetetlen és kiszámíthatatlan új korszak küszöbére léptünk, melyen belől, minden nap, minden lépésnél, a törvény szelleméből, és intencióból folyó magasztos célok elérése, sok és nehéz kötelességek teljesítése várakozik reánk.

Az örökkévaló isten alkotó kezéből minden teremtetett lény bizonyos célok megközelítésére, elérhetésére; bizonyos kötelességek teljesítésére nyer életet. Az örökkévaló istennek tehát bizonyos céljai voltak velünk, mikor alkotó kezeiből kibocsátott. Az istennek, a ki jó, szent, igaz, bölcs, változhatatlan és örök céljai sem lehetnek mások. Tehát az isteni célok megvalósítására kell szentelnünk egész életünket, »teljes szívünkben és minden erőnkben.« Minthogy pedig nemcsak egy-egy átomot képviselünk az emberiség nagy egyetemében, hanem polgárai is vagyunk egy államnak, fiai ezen államot alkotó nemzetnek: amaz isteni célok által elénkbe szabott kötelességek teljesítését, mint magyar állampolgárok, magyar nemzeti szellemben kell hogy fölfogjuk, és végezzük. És e részben kötelességeink, mint emberek, papok és állampolgárok, a haza lángoló szeretete és az alkotmányos uton hozott, király által szentesített törvények föltétlen tiszteletében összpontosulnak. Mint emberek, papok és állampolgárok, hivei és igehirdetői vagyunk egy minden ízében tősgyökeres magyar keresztyén felekezet, a helvét hitvallást követő evangélium szerint reformált magyar anyaszentegyháznak, melynek szolgálatában »áron is meg kell vennünk minden alkalmat« melyek által úgy az igehirdetés, mint társadalmi téren, üdve, java és felvirágoztatására nézve, valamit tehetünk. És e részben tudnunk kell, tartozunk ismerni az eszközöket, melyeknek okos felhasználásával, mások jogainak sérelme nélkül, ott, a hol az egyes ember ereje elégtelen, a velünk egy cél felé törekvők erejével hogyan, mikor és hányszor kell egyesülnünk, hogy a célt megközelítsük; hogy papi értekezleteink ne legyenek meddők; hogy a ti szives támogatásaitokkal én is, az elnöki székben, várakozásaitoknak mefelelhessek.

(Vége következik.)

Az egyházmegyékből.

Az udvarhelyi egyházmegyéből.

Az udvarhelyi egyházmegye is a nagyobbak közé tartozik. Élő bizonyága ennek, hogy ősszel is találunk tárgyat eleget, a mi felett tanácskozzunk. Október 30—31-ik napjain tartottuk meg őszi közgyűlésünket Székely-Udvarhelyen, a kollegium nagy termében. Egyháziakon kívül, a világiak is szép számban jelentek meg. Ott voltak mélt Sebessi Ákos, algondnok, Somogyi István, Mikolci Károly, Kovács Gábor, Gyarmathy Dezső, Máthé Pál, képviselők, hirdetve mintegy a mi örömeinkre, hogy új, nehéz helyzetünkben készek, velünk kezdet fogni, s a nemes harcban támogatásukra számíthatunk.

Fél tíz órakor imádkozni mentünk a templomba, hol Szász Károly, alsó-siménfalvi körlelkész aa. szépen átgondolt könyörgéssel emelt az egek urához, s kért onnan áldást munkálkodásunkra.

Templomozás után, kezdetét vette a tanácskozás. Esperes, aa. megnyitójában rámutat az egyházpolitikai törvények által teremtett új helyzetre, minek következtése lett egyházmegyénkre nézve több, mint 2650 frt. veszteség is évenként. A legösszintébb liberális álláspotrul is lehetetlen, hogy némi aggodalmat ne jelezen, de, azért csüggedni, nem akar. Szépen hívja fel paptársait a fokozott evangéliumi munka folytatására. A gyermekek, konfirmálók, ifjak vallásos erkölcsi oktatását emeli ki különösen, a biblia-magyarázatok melegen ajánlja, eltekintve attól, hogy a törvény is kötelez erre. Szóval, mi nagyon örülhetünk annak, hogy nálunk a belmiszsió első, és legbuzgóbb harcosa, az esperes.

Esperesi jelentés jelzi aztán, hogy Rugonfalva egyházközség Holkó József, s.-lelkészt (Magyarországról) hívta meg papnak, Magyarós Beke Albertet lévita-tanítónak választotta, Petek pedig Bogdán Józsefet másod-tanítónak. Szívélyesen köszöntve ezen új munkáit egyházmegyénknél, áttér az elköltözőtekre. Először is mélt. Gyárfás Domokos, elhalt főgondnokról emlékezik, kinek páratlan egyházi buzgósága, fáradhatatlan szolgálata mindig őrizni fogják emlékét. Erdemei elismerésül jegyzőkönyvi részvétet indítványoz, valamint a néhai gyermekeihez részvétirat küldését, s a helybeli ref. kollegiummal együtt, gyász-istentisztelet tartását hozza javaslatba. Mind ezek, a közgyűlés megalakulása után, határozattá emeltettek. Rajta kívül meghalt még Karácson Mózes, etédi lelkész, a vidék kedvelt népszónoka.

A névsor olvasás rendén kitűnt, hogy a közgyűlési tagok elég szép számban jelentek meg. Csak az a fájdalom, hogy ez rendszeren egy pár óráig tart. Ugy tűnik fel, mint ha némelyek csak a pénzbüntetéstől félnének. Ilyen kényszer-munkával már ez után pedig nem élhetünk meg.

A különböző kérvényi bizottságok kiküldése után, fő jegyző, aa. tette meg alapos és kimerítő jelentését az egyházmegyei tanács működéséről. Ő sem tehetné, habár eltért a megszokott gyakorlattól is, hogy Gyárfás Domokos, néhai gondnokunknak ne szenteljen egy lapot. Hiszen, egyházunk hú harcosainak úgy sem adhat egyéb jutalmat, mint elismerést. A sok fontos tanácsi határozat között, a népiskolai vallás-tanításra nézve fontos lépés az, hogy ez után minden egyház lelkésze a vallás-vizsgára, ha a körlátogató el nem mehet, egy közelben lakó lelkészt okvetlen hívjon meg, s a vallás-vizsgák mindig innepélyesen, lehetőleg a templomban tartassanak.

Miután egy interpellációs ügy is elintéztetett, a leiratok kerültek elő. Furcsán hangzott, mikor a szilágy-szolnoki egyházmegye azon határozata olvastatott, hogy a papi fizetések érdekében küldött átiratunk egyenesen tudásul szolgált. Ez, más szavakkal, azt teszi: ad acta, vagy levéltárba, papiros-kosárba vele. Úgy látszik, még több egyházmegye bánt el ilyen formán átiratunkkal. Már pedig, kicsinylőleg forgathatjuk szemünket; lenézőleg kérdezhetjük: jöhet-e valami jó Názárethből, s aztán panaszkodhatunk, mert régen megmondták: néma gyermeknek anyja sem érti szavát.

Most esperes atyánkfia felhívja a közgyűlést, hogy jelöljen a megüresedett főgondnoki állásra. Tíz percre felfüggesztett gyűlés után, szavazatszedő bizottság jelenti, hogy az összes szavazatok közül, kettő kivételével, első helyen jelöltetett Sebesi Ákos, algondnok. A bizalom ezen egyhangu nyilatkozata nem volt meglepő. Hiszen, ki érdemelte volna meg e kitüntetést, ha nem az a férfi, kit minden egyházmegyénket érdeklő ügyben ott láttunk eddig is. Másod sorban, Ugron János jelöltetett, ki szintén méltán sorakozik előbbi gondnok-társa mellé. Harmadik helyen, Mihály Pál hozatott javaslatba, az egyházkerületi közgyűlés elé.

Fejes Áron, tanár, mint diplomás pap, és rendelkezés alatti s.-lelkész, kéri az egyházmegyébe való bekebelezését. Mivel a közgyűlés tagjai csak fölszentelt papok lehetnek, gyűlésünk, abban a bizonyos tudatban, hogy kérelmező aa. az egyházmegye útján, a legközelebbi alkalommal, kérni fogja fölszenteltetését: örömmel kebelezi be. Bekebelezetett még Fejes Károly, hodgyai, Beke Albert, magyarósi, Viski Dezső, siklódi tanítók, két utóbbi az esküt is letette, előbbi már régebb fölszenteltetett.

Hogy soha el ne maradjon, újra a gyámintézet ügyéről kezdettünk tanácskozni. Hosszas, beható eszmecsere, vitakozás után, a feltett kérdésre, kimondotta a közgyűlés: ez után nem lesz köteles senki, hogy belépjék a gyámintézetbe, de, ha valaki az eddigi kötelezettségnek megfelel, ez után is bevehető. A mult közgyűlésről kiküldött kizottság utasítatik az alapszabályok ily értelemben való módosítására, az összes ide tartozó munkálatnak nov. 30-ig való elvégzésére. Ezen év december 31-ig e tárgyban külön közgyűlés hivatik egybe. Bizony, most az ideje, hogy jól megfontoljuk ez ügyet, elég legyen téve a szeretetnek, és az igazságnak is.

Nagy baja egyházmegyénknek a sok közpénztári hátrálék. Sokszor, sürgős fizetés esetében, kénytelen a pénztáros még ideiglenesen a tőkéhez is hozzá nyulni. Szomorú dolog, hogy a legtöbb esetben éppen a tehetősebb egyházak nem gondolnak fizetendőségeikkel. A közgyűlés, a kik 50 frton felül tartoznak, felküldi az Igazgató-Tanács-hoz, végrehajtás elrendelése végett; minden hátrálékosra pedig kéri azonnali rendelet alkalmazhatását, hogy az egyház tartozásáért a pap felelős, s ha nem teszi meg e tekintetben a kellő lépéseket, levonandó fizetéséből.

A központ az egyházmegyéktől felküldött élő tőkét nem mindig tudja felhasználni. Nekünk pedig sok a szükségünk. Éppen ezért, egyik krajcárt egyházmegyénk vissza kéri, fizetés nélküli hivatalnokai számára. Ide annál inkább kellene, mert a gyengén fizetett papok ma-holnap kénytelenek lesznek, minden közhivatal elől elzárkozni.

Másnap, jegyzőkönyv-hitelesítés után, esperes úr felvilágosítására, a jövő év költségvetése helyben hagyott.

Majd a különböző kérvények intéztettek el. Mire, esperes atyánkfia, megköszönve a másfél napi ritka figyelmet, kéré a további támogatást, a gyűlést berekeszti.

A közgyűlés osztatlan érzelmeit Somogyi István, képviselő, aa. tolmácsolta esperesünk előtt, ki most is bebizonyította, hogy új, nehéz helyzetünkben, ilyen emberre van szüksége.

*

Közgyűlés után, kezdetét vette nyomban az általános Papi Értekezlet. Azaz, szinte elmaradt, mert először oda kezdtünk vala beszélni: ne tartsuk meg. De, esperes-elnök ajánlatára, mert szabályhoz nem vagyunk e tekintetben kötve, mert a fiókkörök jelentéseiket jövőre is megtehetik; mert Udvarhelyen úgy is csak belső ügyeinkkel foglalkozhatunk; mert más általános Értekezletek sem voltak a mostaninál népeesebbek: megkezdettük a gyűlésezést.

Először is útasított pénztáros, hogy a hátrálékban levő számadásokat készítse el. Ennek felülvizsgálására bizottság küldetett ki.

Darvai Lajos tagtárs kérdésére kimondatott: a ki tagsági díját be nem fizeti, a legszigorubbán kell az ilyennel szemben eljárni. Mivel a tagsági díjak az általános Értekezlet pénztárába folynak be, nem ugyan minden fölmerült költsége a fiókoknak, de a jegyzőkönyv kifizetetik, s vallásos iratot, a közpénztár terhére, ez után annyit hozatunk, a mennyi az összes fiókoknak elégséges. Mert, meg kívánom jegyezni, hogy az általános Értekezlet magáévá tette az udvarhelyi kör ama gyakorlatát, mely szerint, minden községben megjelenése alkalmával, vallásos iratot oszt ki, lehetőleg minden család számára. Mi úgy tartjuk, ez is egy csepp az evangéliumi munka végetlen tengerében.

Ez után, alólírott ismertette a közelebbi másfél év egyházi mozgalmait. Eszme csere csak ott keletkezett, mikor konstatáltatott, hogy a házások egyházi összeadásánál vannak fogadalmasok, és többségben olyanok, a kik az eskü mellett foglaltak állást. De, az eskü mellett ez alkalommal is olyan érvek hozattak fel, a melyek annak szükségességét kétségbe vonhatlanul bizonyítják. Aztán, ismertető felszólalására, az Értekezlet a jövő gyűlésen e mozgalmak ismeretetését Fejes Áron, tanárra bízta.

Veres Ferenc indítványára, a kerületi Értekezlet tagsági díj egy részét visszakerjük, a valódi élettéljes szerv, a fiókok erősítésére

Rendes pénztárosnak a helyettes Bedő András megválasztatott.

Értekezletünket több világi nem rendes tag is végig hallgatta. Többek között, Somogyi István, világi képviselő, és alispán úr, az alsó fiókkörnek egyik buzgó támogatója; Kovács Gábor, képviselő, orvos, parajdi egyházunk valódi

buzgó, valódi lelkes munkása. Ezeknek, és még egyházunk számos tagjainak mikor elnökünk a figyelemért köszönetet mondott, az Értekezlet egyhangu helyesléssel találkozott. Bizony, míg dolgaink iránt a világiak is nem kezdenek igazán érdeklődni: Bethesdánk tava nem mozdul meg.

Ezzel, eloszlottunk azzal a tudattal, hogy egy néhány nap múlva, legtöbben újra találkozunk.

*

A következő hétfőn össze is jött az udvarhelyi kör őszi Értekezletre, Szent-Lászlón. Eredetileg október 31-ére vala tervezve, de a közgyűlés miatt innen elmaradt. Hanem, az általános óhajtáshoz képest, ez után lehetőleg mindig a reformáció emlék-napján tartjuk az őszi gyűlést. Tíz órára tizen jelentünk meg. Harang szóra, a tűzoltók tisztelgő sora között, templomba vonultunk, hol e kicsiny község, s még egy néhány leány-egyházból való hívünk is megjelent. Biró Áron, f.-boldogfalvi lelkész aa. egy hangulatteljes, lelkesen előadott beszéddel kötö le a szép hallgatóság figyelmét. Templom előtt, szokás szerint, elnökünk üdvözölte a népet. Mire vallásos iratot osztott ki a helybeli lelkész. Ezen eljárásunk még mindig bevált. Jellemzően mondá egy egyszerű földmives társának: bizony, szép dolog ez.

Most a községi iskola termébe vonultunk, hol Veres Ferenc, elnök rámutatva a jelen elszomorító, hátrányos, sok tekintetben lealázó helyzetünkre: mégis, nem azt mondja hátra, hanem előre, kitartásra buzdít. Tárgysorozat elfogadása után, elnöki előterjesztés során, mikor a vallásos iratok beszerzéséről volt szó, ajánlatot, hogy azokat minden tag egyházában is terjessze, mit, egyik kartárs tapasztalata szerint, az iskolás gyermekek útján is lehet tenni. Az Értekezlet a terjesztést, és annak említett módját, tagjainak melegen ajánlja.

Ez után Fábíán Márton, mátfalvi paptársunk behatóan ismertette a polgári házasságról szóló törvény három első fejezetét, a régi házassági joggal kapcsolatban. Érdekes és hasznos eszme-csere fejlődött ki a hirdetés és házasság-ötés tárgyalása alkalmával.

Az Értekezlet kimondotta, hogy az általános gyűlés határozata értelmében, ez után minden pap, kinél az Értekezlet van, egyháza történetét olvassa fel. Sok egyébtől eltekintve, már csak azért is helyes e gyakorlat életbeléptetése, mert Értekezleteinken mindenütt be szokott jöni legalább egy pár helybeli, legtöbbször egyszerű falusi ember. Ezeket, kétségtelenül, ezen tárgy érdeklő leginkább.

A helybeli pap belső berendezését is megtekintvén, barátságos ebéd után, eloszlottunk. Jövő tavaszon Kányádba megyünk.

Lajos János,
bögözi ev. ref. lelkész.

TÁRCA.

Könyvismertetés.

(Jób könyve. Átdolgozta dr. Nagy Mór. Kolozsvártt, 1895)

Megvallom, egész érdektelenséggel vettem kezembe e könyvet. Nem igen van bizodalmam az e fajta átdolgozásokhoz. Már hozzá szoktunk, hogy ilyen esetekben egy régi tárgyon alapuló modern költeményt kapunk. E könyv olvasása közben, azonban, a legörvendetesebb csalódást értem meg.

Első örvendetes tapasztalatom volt, hogy egy élvezetes olvasmányt olvasok.

Elkerülhetem, hogy a költemény szerkezetéről, tendenciájáról szóljak. Elfogadjuk, hogy a szentírás egyik nevezetes könyve, s mint drámai költemény, és tanköltemény, méltán foglal helyet a világirodalom remekei közt is. Mintaszerű szerkezetben, főnséges gondolatok hullámain, csodás tömörségű nyelv-erejével halad célja felé: megoldani az isten

világ-igazgatásának igazságosságát, a mi magában is méltó eszme és tárgy a mű kiemelésére.

És ez a komoly kritika által magasra emelt bibliai költemény, a melynek a szent könyvben már világi szempontból is leginkább lehetne olvastatnia magát, teljességgel élvezhetetlen, hogy ne mondjam, érthetetlen. Legalább is mindegyre fejtörésekre van szükségünk, hogy a kapcsolatot megtaláljuk, s akkor sem vagyunk nyugodtak, vajjon, helyesen találtuk-e meg?

Szerző első érdeme, hogy segített ezen, a mennyiben Jób könyvét teljesen élvezhető alakban adta az olvasó kezébe.

Azonban, élvezetes olvasmányt csinálni valamiből, van rá könnyebb, és nehezebb mód. A könnyebb szabad mozgással átírni a művet szép, kellemes, és folyékony styiben; a nehezebb mód: élvezetes olvasmányul magát az eredeti művet nyújtani.

Hogy ezzel tisztába jöjsek, nem sajnáltam, a szerző munkáját egybe vetni a kánonikus szöveggel, s helyenkint a héber szöveggel is, a mire képességet éreztem magamban annyiból, mert Jób könyve theologus koromban éppen kiválasztott studiumunkat képezte.

És e fáradozásom közben szereztem meg második örvendetes észleletemet.

A szerzőt az a magos ámbició vezette, hogy ne egy modern Jób-ot írjon, hanem kezünkbe adja az eredeti, harmadfélezer éves költeményt, ha nem is egyenesen a kánonikus könyvet.

Eltekintve attól, hogy egy kis szövegkritikába bocsátkozva, Elihu beszédeit, mint későbbi todalékok, munkája keretén kívül rekesztette, egyebütt mindig szigorú szövegszerűséggel dolgozott, soraiban az eredeti mű kifejezései, hasonlatai is visszacsengenek s csak ott tett hozzá a magából, a hol a kapcsolat kedvéért helyes ösztöne kényszerítette, de ekkor is alig többet egy két rövid sor-nál. Szóval, szerző a költő és műfordító koszorujáért dolgozott. S hogy munkáját nem tekinthetjük műfordításnak, azt csakis a mód és eszközök akadályozzák, a melyekkel eljár. A fordítás ugyanis nem az eredetiből való, a mi sokak szerint lehet alapos hiba, s a munkát értékétől fosztja meg. Szerintem nem. Elég megemlítenem, hogy ily eljárással mennyi szép dolgot csináltak. Szerző előtt régi és újabb keletű, magyar és idegen nyelvű fordítások állottak, s a jó fordítások a régmúlt idők termékét egy-egy lépéssel már közelebb hozták a mostani emberhez, s a dolgozatnak, a mely ezekből készül, megvan az előnye, hogy világosabbá, a mai elmére nézve még bevehetőbbé lesz.

Nyelvezete tiszta, világos, nemes egyszerűségű s szerzőnek nagy ügyessége volt, hogy a bibliai könyv nyelvnek erős szaggatottsága által terjengős kimagyarázatásokra nem engedte magát vezetettetni. E tekintetben sikerült kötött beszédben, s megjegyzem, kitünő verselésben kevesebb szóval, értelmesen elmondani azt, a mit szent könyvünk az értelmes beszéd által megkívánt átmenetek nélkül, több szóval, homályosan és prózában mond el. Sikerült a nélkül, hogy a jellemző kifejezéseket kárba veszni hagyta volna, sőt ezek megtartására különösen gondolt.

Ezek mellett, a mit csakugyan nem hallgathatok el, mert nagy érdemül tekintem, fordítása bibliai zamatú. Ki tudta fejezni magát úgy, a mint a vallásos ember beszél:

a hívők nyelvén. Csak egy-egy mondaton érzik a tulságos modernség, egészben eltalálta a nemes egyszerűségű bibliai hangot.

Bevégzem ismertetésemet egy refleksióval. A katolicismus azt mondja, hogy mi a bibliát megtettük »papiros-pápanak.« Fontanés írja: »Egy szegény vadember, látva a protestáns hittérítőt bibliával hóna alatt menni, felkiáltott: Ime, ezen embernek istene és mily isten! Zsebében hordozza, míg a mieink a Maraeben (templom) vannak.« Csak nem akarja a katolicismus az ő ítélőképességét annak a polinéziai vadnak ítélőképességével egy vonalba tenni. De tény, hogy távol kell helyezkednünk a betű-inspiráció tanától, a mely a szent szöveg minden szavát az isteni ihlet csalatkozhatatlansági leple alá vonja. Nem dogmatikus szempont indít, ezt mondanom, hanem az az aggodalom, hogy »ne nyulj hozzám«-féle teoriákkal soha sem tesszük kedvelté a jelen idő embere előtt.

Ez pedig nagy érdek; erre törekedni kell.

A fordító szükségszavulag megjegyzi, hogy »távol van tőle az igény: pótolni a szent könyvet. Sőt inkább, szolgálni kívánt annak.«

E cél érdekében eredményesen dolgozott.

Valóban, szolgálatot tett ama törekvésnek, hogy a biblia olvasását ilyen munkák segélyével, megkedveltethessük.

Bitay Béla.

Különfélék.

F ö l k é r é s .

Kell, hogy kérjem egyházainkat, papjaikat, hogy Lapunkkal szemben fennálló tartozásuknak eleget tenni, szíveskedjenek. Kell kérnem az esperes urakat, hogy a hozzájuk elküldött hátrálékosok névsora szerint, őket fizettségük teljesítésére figyelmeztetni, szíveskedjenek. Még egy hónap van hátra, és új év kezdődik mi lesz akkor, ha most nem gondolunk a mára?

Az egyházmegyékből, a mái napig, ennyi egyház van hátrálékban a folyó évről: a vajdahunyadiból, 8; a gyulafehérváriból, 6; a n.-enyediből, 19; a kolozs-kalotaiból, 16; a szil. szolnokiból, 36; a dézsiből, 14; a székiből, 20; a n.-sajóiból, 7; a görgényiből, 16; a marósból, 34; a kükkülből, 23; a n.-szebeniből, 9; az udvarhelyiből, 26; az erdővidékből, 6; a sepsiből, 14; az orbaiból, 7; a kézdiből, 6.

Ez a kimutatás mindenkit meggyőzhet, hogy ilyen partolással egy oly lapot fentartani nem lehet, melynek a szellemi munka honorálására nem is gondolva, a tisztán tehnikai része is sokkal többbe kerül. Azt nem tesszük meg, hogy a hátrálékosok nevét kinyomassuk, de be fogjuk jelenteni az Igazgató-Tanácsnak. Ő rendelkezék: fenn akarja-e tartani H i v a t a l o s lapját, vagy nem?

Becsületese munkát igyekeztünk végezni, nem hiúságból, és nem anyagi jutalomból, hanem az egyházkerület közügyei, a vallásos élet felvirágzása, és a szabadelvű protestantizmus érdekében. Eddig hozhattunk valamelyes anyagi áldozatot is; a jövőre nézve, erre nem vállalkozhatunk. Ha mindenki megteszi kötelességét, úgy, itt állunk, és viszszük a zászlót elől; ha a nagyobb rész elhagy, vagy nem követ: ugy, a magunk, és a köz megbotránkozására, legközelebről levonjunk a konzekvenciát, és elbúcsuzunk, a szeretetünkkel táplált »Protestáns Közlönytől«.

Kolozsvártt, novbr. 26. 1895.

Szász Gerő.

— Wlassics Gyula, közoktatási miniszter a következő leiratot intézte Szász Domokos püspök aához: »Méltóságos Püspök Ur! Folyó hó 3-án kolozsvári tartoz-

kodásom alkalmával örömmel vettem részt az erdélyi ev. ref. theologiai intézet felavatási ünnepén s ez alkblommal megtekintettem az erdélyi ev. ref. egyház által létesített theologiai intézetet s a prot. középiskolai tanárjelöltek számára azzal kapcsolatosan berendezett internatust. Nem mulaszthatom el, hogy ez uton is Méltóságodnak legmoelegbb köszönetemet ne fejezzem ki az intézet megalapítása és szervezése érdekében kifejtett önzetlen és lankadatlan munkásságáért. De egyttal kifejezem elismerésem az intézetben tapasztalt rend és felügyelet felett is, és óhajtom, hogy az intézet magas színvonalon maradjon. Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását. Wl a s s i c s.»

== **A Kolozsvárról elnapolt, és folyó hó 21-én** Budapesten folytatott egytetemes konvent folyó hó 23-án bevégezte ülését. A mint a gyér, és szűkmarku tudósításokból látjuk, a lelkési özvegy-árvai gyámintézet alapszabályai véglegesen megállapítottak, és 1896. jan. 1-vel életbe is lépnek. Legyen érte istennek hála! A második napon azt az Utasítást állapította meg a konvent, mely az étetbe lépett egyházpolitikai törvényekkel párhuzamosan követendő lesz. Ha eddig kaptuk volna is meg, igen jó hasznát vettük volna; most is kívánatos, hogy mielőbb kezeink közt legyen, mert ha a kezdete valaminek, mint a lápok vize, szerte folyik, nehezen lesz abból méltóságos folyam. Az utolsó napon iskola-ügyek tárgyalattak, és államsegély iránti kérvények, ezek között a kolozsvári, zilahi, sz.-udvarhelyi, és m.-vásárhelyi kollegiumok kérvénye is. Ezek után, a szokásos ima, és az elnökségnek mondott köszönet után, a konventi ülések bezáratlak.

== **Az első vallásos estély igen díszes** közönség jelenlétében tartottat meg a theol. fakultás dísztermében, folyó hó 24-én estve hat órán kezdve. Kenessey Béla, Kecskeméthy István, és Pokoly József, theol. tanárok vevén részt a vallásos előadásokban: magától értetődik, hogy ez estélyek iránt a rokonszenv már ez első alkalommal is igen előnyösen nyilvánult, és a jelen voltak a legnagyobb meglepéssel, és lelki megnyugvással távoztak, hisszük, hogy azzal az elhatározással, hogy a legközelebbi alkalommal nem csak maguk lesznek ismét ott, hanem az eszme terjesztése által másokat is fognak vonzani. Ismerni véljük ez estélyek célját; nem vagyunk tévedésben ama szép hivatás felől, melyet be kell tölteniök: affelől nem vagyunk egészen tisztában, hogy az estvéli hat óra nem igen késő-e; és hogy a vasárnap helyett, holott délelőtt, délután templomi isten-tiszteletet tartatnak, nem volna-e célszerűbb más apokra helyezni át? Gondolunk az ellenvetésre is, hogy ez estélyek részben azok számára is valók, kik még vasárnap sem járhatnak templomba; ám, Kolozsvár nem oly nagy város, hogy a gyár-, és ipar-telepekre gondoljunk, és ha a legalkalmasabb időt választjuk ki, kétségen kívül, igen sokat fognak ez estélyek nyerni az általános megismerésben, a tetteles látogatásban, és így céljuk elérésében. Azt hisszük különben, hogy a gyakorlati élet meg fog tanítani sok mindenre. Egyelőre melegen üdvözljük, s óhajtuk, hogy a várt jó eredmény igazolja az önzetlen, nemes törekvésű munkálkodást.

== **Nyilatkozat.** E becses lap 47-ik számában »Több ref. lelkész« aláírással azt a kérdést intézik Szabó Sámuel tanár urhoz és hozzám, hogy a b. e. Nagy Péter püspök hátrahagyott egyházi beszédeit, melyek biztos tudomásuk szerint, a mi tulajdonunkban vannak, meddig hevertetjük asztalfiókjainkban s miért nem adjuk közre? Az érdeklődők tájékoztatására a magam részéről szükségesnek tartom kijelenteni, hogy b. e. dr. Kovács Ödön, ki e beszédek egy részének sajtó alá rendezésével élteként utolsó idejében foglalkozott, a kiszemeltek közül tiz darabot elolvasás végett átadott volt nekem, de az ő halála után én azokat a tulajdonos, Szabó Sámuel tanár urnak most visszaszolgáltattam. Hogy kiadásukkal mi lesz, arra nézve semmi tájékoztatással nem szolgálhatok, de hiszem, hogy e felszólalás is siettetni fogja megjelenésüket. Kolozsvárt, 1895. nov. 25. Nagy Károly, theol. tanár.

== **A Protestáns Irodalmi Társaság** tagjainhoz az igazgató-választmány nevében és megbízásából azzal a kéréssel fordulok, hogy folyó évi tagsági díjjaikat, és az előző évekről fennálló hátralékukat a Társaság pénztárnokánál (Bendl Henrik, Budapest, Deák-tér 4 sz.) minél előbb befizetni sziveskedjenek. A Társaság hátraléka közel tízezer fitra rug; oly összeg, melylyel a Társaság nagy dolgokat művelhetne; oly összeg, melynek hiányát érzékenyen meg-sinyli a Társaság tevékenysége. Legutóbb a »Koszoru« tiz első füzetének nyomtatása költségeit a »Károlyi-alap« tőkéjéből kellett fedeznünk, s a folyó évi könyvilletmény kiadását is a hátralékok befizetésétől volt kénytelen függővé tenni az igazgató-választmány. Ezért ismételen kérem és sürgetem a Társaság hátralékosait, siessenek eleget tenni önkényt vállalt köteleységüknek, és késedelmezésükkel ne bénítsák meg a Társaság tevékenységét. Budapest, 1895. november havában. Szóts Farkas, mint az Irodalmi Társaság titkára.

== **Megdöbentő hir.** A Budapesten megjelenő »Protestáns Egyházi és Iskolai Lap« szerkesztője és kiadója ezzel a felhívással fordulnak a magyar protestáns közönséghez. »Lapunk válság szélére jutott; a lenni, vagy nem lenni kérdése előtt áll«, s felszólítanak minden igaz protestáns embert, hogy anyagilag támogassák a lapot, különben meg kell szüntetniök. Ime, ide jutott a Török-Szekács-Ballagi által alapított, fentartott, és annyi dicsőséges harcot vívott lap, hogy harmincnyolc évi pályafutása után részvétet kér, és támogatást, más különben le kell mondania az élet jogául. És csak úgy elgondolkozunk. Micsoda megbabonázás az, mely erőt vett az emberi sziveken, az emberi lelkeken, hogy ajkunkon van a szabadelvűség minden viszonyok között, de a feltételeket, de a fegyvereket megadni, melyekkel a szabadelvűség biztosan kivívhatná győzedelmét: hajlandók nem vagyunk? Felkérjük egyházkerületünk vagyonosabb lelkipásztorait, hogy fizessenek elő haladéktalanul e lapra, melynek megbukása szégyenfolt lenne az egytetemes protestáns egyházra, és veszteség a szabadelvű eszmék terjedésére. (Hát, a »Prot. Közl.«-nek nem ez a sorsa? Szerk.)

== **Templomszentelés.** A sz.-szolnoki egyházmegyébe kebelezett szeő-demeteri kised egyház örömmünetet ült folyó hó 17-én. E napon szentelték fel ugyanis régi már-már összeroskadt, de újból megerősített templomát. Az előének után, Bartha Dezső, e. m. főjegyző, tasanádi lelkész lépett a szószékre s mondott mindenkit fölemelő gyönyörű imát. Ezután Csák Aladár, peeri lelkész minden ízében sikerült alkalmi beszéde következett, Esdrás V 11. alapján. Mi a mennynek és földnek istenének részái vagyunk és ujonnan megépítjük e házat, mely ennekelőtte sok eszterdőkkel építettett volt. Az urvacsorai beszédet s végmegáldást Csák Emil, Pele-Kesz, Érkörös, Szeő-demeter körlel. kése tartotta. Keresztelés és esketés nem volt végezhető. Ezzel elmúlt a nevezetes ünnepély, de emléke megmarad a hívek lelkében. Örökemlékü lesz ez ünnepély annyival inkább, mert csikszentsimoni Lakatos Ida urnő egy remekművű 12 változatu orgona-harmoniumot ajándékozott kicsiny templomunknak. Anyagi értéke 7—800 ft, de nekünk sokkal értékesebb, mert hiszen a fenkolt gondolkodás, nemes érzés megnyilatkozása az ő részéről és buzdító példa nekünk. E nemes tett nem szorul dicséretre. Az ünnepély után fényes és kedélyes lakomára Kölcsey szülőházába térünk, hol ismét a mi jókedvű adakozónk vendégei valánk. Említeni is felesleges, hogy a nap eseményeihez méltó felköszöntőkben sem volt hiány. Érdekes megemlíteni, hogy Kölcsey e templomban kereszteltetett meg. 1790. aug. 9-én. Az akkori fogyatékos vezetési anyakönyvben ez aktusról ez áll: In anno 1790. Tempore Michaelis Makódi Pastoris Baptisati. Tekintetes Kölcsey Péter ur fiát, Ferencet kereszteltem 9. augusti, keresztanyja T. Mihálydiné asszony. Ugy az adakozó nőnek, mint a közreműködő lelkész uraknak, e helyen is köszönetemet nyilvánítom. Csák Emil, körlelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

3889—1895.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t. Elöljáróságának.

A közoktatási magyar királyi miniszternek folyó évi 62,941. szám alatt kelt intézménye nyomán, felhívjuk a mélt. t. Elöljáróságot, hogy a hatósága alá tartozó ama középiskolai ösztöndíjas tanulókról szóló kimutatást, kik a folyó tanévben iratkoztak be, és a közoktatásügyi kormány adományszámba tartozó ösztöndíjat élveznek, mielőbb hozzánk fölterjeszteni, méltóztassék.

Feleletet még abban az esetben is várunk, ha ilyen ösztöndíjas tanulók nem iratkoztak volna is be.

Kolozsvárt, 1895. november 19.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Domokos Antal,
elnök helyett, ig.-tanácsos.

3949—1895.

FELHÍVÁS,

mindenik egyházmegye nt. espereséhez, mindenik püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség tiszteletes t. Tanácsához és az összes kollegiumok mélt. Elöljáróságához.

Az egyházkerület pénztárából, különösen az év végén és év közepén kifizetendő illetmények felvétele körül gyakran előfordulván azon kellemetlen eset, hogy a jogosultak illetményeiről szóló nyugták az egyházmegyéből némelykor elkésve és több alkalommal nem együttesen, hanem két-három ízben küldetnek fel se miatt a pénztári számfeltétel és könyvelésre szükséges munka csak az illetmények kifizetésére meghatározott idő meghosszabbításával volt elvégezhető és így a jogosultak illetményeiket csak elkésve kaphatták meg: Igazgató-Tanácsunk szükségesnek tartja, jó előre figyelmeztetni a címzett egyházi hatóságokat a következő szabályok megtartására:

1. A nyugtakiállításra jogosultak figyelmeztetendők, nyugtáiknak az esedékesség idejét megelőzőleg legalább három héttel leendő kiállítására és a láttamozásra jogosított esperesi, püspöki, illetve gazdaságfelügyelői hivatalhoz oly időben leendő felterjesztésére, hogy onnan legkésőbb, az esedékességet megelőzőleg 15 nappal a nyugták az egyházkerület pénztárába beküldhetők legyenek.

2. Minden nyugta csupán csak a láttamozó egyházi hatóság által küldhető be az egyházkerület pénztárába, mert az egyes személyek által külön-külön bemutatandó nyugtákra a pénztár nem fog fizetést teljesíteni.

3. Mindazon hatóságok által, honnan legalább 2 drb. nyugta küldetik be, a nyugták 2 példányban kiállítandó kimutatásba foglalva terjesztendők fel, melyek egyike a pénztár által visszatartatik, másika pedig az illető beküldő hatóságnak, vagy pénztárnak kísérő irat és ellennyugta gyanánt visszaküldetik.

4. Az előző pontban jelzett kimutatásnak a következő rovatokat kell tartalmaznia:

a) folyó szám, b) az illetményre jogosult neve és lakása, c) az alap megnevezése, melyből az illetmény jár, d) azon idő jelzése, melyre a fizetés teljesítendő, e) az esedékes illetmény összege, f) a levonandó összeg, g) a készpénzben kiadandó összeg és h) jegyzet.

Itt megjegyezzük, hogy azok részéről, kiknek fizetés-előleg, nyugdíjintézeti tartozás, vagy bármely más címen, az egyházkerület pénztárával szemben tartozásuk áll fenn, a fizetési könyvecske, vagy ellennyugta minden alkalommal az illetményről szóló nyugtához csatolandó, mivel ennek hiányában az illető nyugta nem fog folyósíttatni.

A 4-ik pontban jelzett kimutatásba minden egyes nyugta külön-külön sorolandó fel és csak az esedékes illetmény összege irandó be, mert a levont és a készpénzben kiadandó összegek rovatát az egyházkerületi pénztáros, illetve, ellenőr fogja kitölteni.

Az év végén utólagosan kifizetendő nyugták a következő évre előlegesen fizetendő nyugtáktól elkülönítve, külön-külön kimutatásba foglalandók.

Végül, értesítjük a t. címzetteket, hogy a jelzett kimutatások Igazgató-Tanácsunk kiadóhivatalánál darabonként 3 kr-ért megrendelhetők.

Kolozsvárt, 1895. nov. 22-én.

Kádár János,
s.-titkár, h. számvevő.

Domokos Antal,
ig.-tanácsos, az elnök helyett.

3980—1895.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t. Elöljáróságának.

Tudomás, és mihez tartás végett tudatjuk, hogy a közoktatásügyi magyar királyi miniszterium folyó év nov. 14-én, 62,519. szám alatt kelt intézkedésével a kolozsvári főgimnáziumnál folyó év dec. 21-én megtartandó javító érettségi vizsgálatokhoz, az 1883. évi XXX. törv. cikk 23. §-ból kifolyólag, dr. Öreg János, debreceni ev. ref. főiskolai tanár küldötte ki kormány képviselőül.

Kolozsvárt, 1895. november 25.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

1284—1895

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a sepsi egyházmegyébe kebeleztetett lisznyói egyházközség kántortanítói állomására, ezennel pályázat hirdettetik.

Javasdalom: gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakáson kívül, egyházhatósági becslés szerint, 226 frt. 35 kr. értékű kepe és kánonika-porcio haszonélvezete, s ezen felül, az egyház pénztárából évi 100 frt. tanítási díjat élvez mind addig, míg az iskolának már illetékes helyéről kiltásba helyeztet államosítása megtörténik; mikor a megválasztandó kántortanító a kántorságot a jelzett kepejavasdalom megtartása mellett, állami iskolai tanító leendő

Pályázati határidő december 10. Folyamodványok nt. Z á g o n i P á l, esperes aához, Nagy-Borosnyóra küldendők.

Kolozsvárt, 1895. nov. 26

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

732—1895.

MEGHÍVÓ, ÉS KÖRLEVÉL.

A küküllői ev. ref. egyházmegye folyó év dec. 12-én, d. e. 9 órakor Papi Értekezleti, délután özvegy-árvai gyámintézeti gyűlést fog tartani D. Szent-Mártonban, a szokott helyen, mely gyűlésekre t. paptársaimat, és az érdeklődőket, van szerencsém ezennel meghívni

A Papi Értekezleti gyűlés tárgya i. 1. Elnöki megnyitó. 2. Isten-tisztelet, tartja Zayzon János, ref. lelkész. 3. A főkkörök évi működéséről jelentés, az elnök által. 4. Pénztári jelentés, és az 1896. évi költségeloirányzat megállapítása. 5. Könyvtári jelentés. 6. A főkköröktől ide utalt művek felolvasása. 7. Lehető más keblly ügyek, és indítványok.

A gyámintézeti gyűlés tárgya i. 1. Elnöki megnyitó. A felügyelő bizottság jelentése. 3. Számadások felülvizsgálása, és hitelesítése. 4. A felmerülő keblly ügyek elintézése.

Tisztelt paptársaim figyelmét e helyen is felhívom a következőkre

1. A közalap-tartozások, valamint minden fizetendő-ségek felszedésének most van a legalkalmasabb ideje: azért hivatalosan utasítom paptársaimat, hogy azok felszedését szorgalmazzák, és úgy az orsz. közalap, mint egyházmegyei tartozásaikat fizetessék be egyházaikkal.

2. A pénztáros jelentése szerint, több pap hátrálékos az esketett párok után fizetendő 40—40 krajcárokkal, hivatalosan felkérem az ilyeneket, hogy egész folyó év okt. 1-ig terjedőleg, minden általuk egybeesketett házaspár után a 40 krajcárokat pénztáros aa.-hoz haladéktalanul küldjék be.

3. Felhívom paptársaimat hogy a temetkezési alapba évi járulékaikat Kakasi Márton, pénztáros urhoz befizetve, könyvecskejüket váltsák ki, a kik még ezen kötelezettségüknek eleget nem tettek.

V. Gálfalva, 1895. nov. 18.

Kovács Elek,
református esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.